

19. Yüzyıldan Günümüze Kudüs Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı

Symposium on Jerusalem from the 19th
Century to the Present – Book of Abstracts

Editörler

Reyhan Erdoğan Başaran

Şeyma Keskin

19. Yüzyıldan Günümüze Kudüs Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı

Symposium on Jerusalem from the 19th Century to the Present

Book of Abstracts

EDİTÖRLER

Reyhan Erdoğan Başaran

Şeyma Keskin

OKU OKUT YAYINLARI

Şenyuva Mah. Seyhan Cad. 11-c/17, 06300, Ankara, Türkiye

<https://yayin.okuokut.org>

yayin@okuokut.org

Sertifika No. | Certificate Number: 49846

ISNI: <https://isni.org/isni/0000000506276072>

ROR ID: <https://ror.org/03zs8ga83>

Yayın No. | Publication Number: 41

Dizi | Series: Sempozyum Kitapları | Symposium Books: 12

Kitap Adı | Title: 19. Yüzyıldan Günümüze Kudüs Sempozyumu: Bildiri Özetleri Kitabı

Title in English: *Symposium on Jerusalem from the 19th Century to the Present: Book of Abstracts*

ISBN: 978-625-95679-1-4

DOI: <https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.72>

Editörler | Editors: Reyhan Erdoğan Başaran | <https://orcid.org/0000-0002-0046-2761>

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi | <https://ror.org/05mskc574>

Şeyma Keskin | <https://orcid.org/0000-0003-3549-3696>

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi | <https://ror.org/05mskc574>

Konu Kategorileri | Subject Categories

BIC: DNF Tarih: Bölgesel ve Ulusal İlgi Alanları | History: Regional and National Interest

BISAC: HIS026000 Tarih / Orta Doğu | History / Middle East

THEMA: NHB Tarih: Belirli Olaylar ve Konular | History: Specific Events and Topics

LC: DS109.9 Kudüs - Tarih - 19. Yüz. Günümüze | Jerusalem – History – 19th Century to Present

DEWEY: 956.94 Kudüs ve Filistin Tarihi | History of Jerusalem and Palestine

Anahtar Kelimeler: Filistin, Kudüs, Direniş, Sömürgecilik, Siyonizm, Siyasi Teoloji, İşgal,
Küresel Vicdan

Keywords: Palestine, Jerusalem, Resistance, Colonialism, Zionism, Political Theology, Occupation,
Global Consciences

Yayın Türü | Publication Type: Editöryal Kitap | Edited Book

Yayın Tarihi | Publication Date: 10 Mayıs 2025 | May 10, 2025

Yayın Yeri | Place of Publication: Ankara, Türkiye

Yayımlandığı Ortam | Publishing Format: E-Kitap, PDF | eBook, PDF

Yayın Dili | Language: Türkçe | Turkish

Ebat | Dimensions: 16 x 24 cm

Baskı Sayısı | Edition: 1

Sayfa Sayısı | Page Count: 145

Erişim | Access: Açık Erişim | Open Access CC BY-NC 4.0 | <https://yayin.okuokut.org>

Telif | Copyright: © 2025 Oku Okut Yayınları

Arşiv | Archiving: CEOOL, Google Books, Open Library, BookCites, OpenAire, WorldCat, BASE

Atıf Bilgisi | Cite as: Erdoğan Başaran, Reyhan – Keskin, Şeyma (ed.). 19. Yüzyıldan Günümüze
Kudüs Sempozyumu: Bildiri Özetleri Kitabı. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2025.
<https://doi.org/10.55709/okuokutyayinlari.72>

ABOUT THE BOOK

Symposium on Jerusalem from the 19th Century to the Present: Book of Abstracts

The international symposium “Jerusalem from the 19th Century to the Present” created an academic platform that brought together multidisciplinary approaches to study Jerusalem’s historical, political, religious and cultural aspects under Ottoman rule, British Mandate, and Israeli occupation since 1947. Presentations on Ottoman Jerusalem’s administrative policies, exemption practices, and communication networks revealed the region’s multidimensional reality through socio-economic and governance analyses. Discussions covered the enduring impact of the British Mandate period on collective memory, the impact of the Haskalah movement on Jewish nationalism and Zionism, and the contributions of Jewish Orientalists to Israel’s founding. The symposium critically analyzed imperialist and orientalist narratives in city maps, studied manuscripts from the Khalidi Library, and investigated al-Aqsa Mosque’s spiritual significance to decode Jerusalem’s sacred heritage. Its academic scope spanned Western literary depictions to Arabic-Hebrew etymological discussions, and from women’s legal status in Palestine to ethics of war in Gaza - presenting interdisciplinary viewpoints to understand the city’s material and spiritual dimensions. Israel’s post-October 7, 2023 atrocities in Gaza and occupation policies violating international law were examined alongside critiques of Western media hypocrisy, while emphasizing Palestinian resistance, the *Murabitun*’s protection of al-Aqsa, and worldwide effects of *fatwas* boycotting Israeli products. The proceedings addressed all dimensions from radical Zionist attacks on holy sites to forced migration disasters, stressing the moral obligation to condemn such oppression. By framing Jerusalem as both a symbol of coexistence and resistance, the symposium highlighted the essential role of interdisciplinary approaches for comprehensively understanding its history and contemporary reality.

Subject Categories

BIC: DNF History: Regional and National Interest

BISAC: HIS026000 History / Middle East

THEMA: NHB History: Specific Events and Topics

LC: DS109.9 Jerusalem – History – 19th Century to Present

DEWEY: 956.94 History of Jerusalem and Palestine

Keywords: Palestine, Jerusalem, Resistance, Colonialism, Zionism, Political Theology, Occupation, Global Consciences

KİTAP HAKKINDA

19. Yüzyıldan Günümüze Kudüs Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı

“19. yüzyıldan Günümüze Kudüs” isimli uluslararası sempozyum, Osmanlı idaresi, İngiliz Mandası ve 1947’den günümüze İsrail işgali altındaki Kudüs’ün tarihi, siyasi, dini ve kültürel boyutlarını ele alan çok yönlü akademik yaklaşımları sentezleyen bilimsel bir müzakere ortamı sundu. Osmanlı Kudüs’ünün idari politikaları, muafiyet uygulamaları ve iletişim ağlarına dair sunumlar, dönemin sosyo-ekonomik ve idari dinamiklerini inceleyerek bölgenin Osmanlı yönetimindeki çok boyutlu gerçekliğini ortaya koydu. İngiliz Manda döneminin toplumsal hafızadaki izleri, Haskala hareketinin Yahudi milliyetçiliği ve Siyonizm’e etkisi ile Yahudi oryantalistlerinin İsrail’in kuruluşundaki rolleri tartışıldı. Sempozyum, Kudüs’ün kimliğini şekillendiren haritalardaki emperyalist ve oryantalist söylemleri, Hâlidîye Kütüphanesi’ndeki yazma eserler üzerine çalışmaları ve Mescid-i Aksa’nın manevi statüsüne dair incelemelerle şehrin kutsal hafızasını analiz etti. Batı edebiyatındaki temsillerden Arap-İbrânî etimolojik tartışmalara, Filistin’de kadının konumundan Gazze’deki savaş ahlakına uzanan geniş bir yelpazede, Kudüs’ün maddi ve manevi dokusunu anlamaya yönelik farklı disiplinlerin buluştuğu perspektifler sunuldu. 7 Ekim 2023 sonrasında İsrail’in Gazze’de gerçekleştirdiği insanlık dışı katliamlar ve uluslararası hukuku ihlal eden işgal politikaları karşısında Batı medyasının ikiye bölünmüş tutumu eleştirilirken, Filistin halkının direnişi, Mescid-i Aksa’nın Murâbıtlar eliyle korunma mücadelesi ve İsrail ürünlerini boykot fetvalarının küresel etkileri irdelendi. Radikal Siyonist grupların kutsal mekânlara saldırılarından zorunlu göç felaketine kadar tüm boyutlarıyla, insanlığın bu zulme kayıtsız kalmaması gerektiği vurgulandı. Sempozyum, Kudüs’ü yaşam mücadelesi, çatışma ve direniş simgesi olarak ele alırken, şehrin geçmişini ve bugünü anlamak için disiplinlerarası yaklaşımların gerekliliğine dikkat çekti.

Konu Kategorileri

BIC: DNF Tarih: Bölgesel ve Ulusal İlgi Alanları

BISAC: HIS026000 Tarih / Orta Doğu

THEMA: NHB Tarih: Belirli Olaylar ve Konular

LC: DS109.9 Kudüs - Tarih - 19. Yüzyıldan Günümüze

DEWEY: 956.94 Kudüs ve Filistin Tarihi | 956.94 History of Jerusalem and Palestine

Anahtar Kelimeler: Filistin, Kudüs, Direniş, Sömürgecilik, Siyonizm, Siyasi Teoloji, İşgal, Küresel Vicdan

Uluslararası 19. Yüzyıldan Günümüze Kudüs Sempozyumu

14-15 Şubat 2025 | Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi | Ankara, Türkiye

Düzenleme Kurulu

Doç. Dr. Sema Çelem (Başkan), HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Ülfet Görgülü (Başkan Yardımcısı), HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Talip Ayar, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Abdurrahman Candan, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Motasem Hamdan, Alquds University of Filistin
Prof. Dr. Ziyad Abdullah Abdulsamad, Salahaddin University
Prof. Dr. Abdelaziz Mounadil, University Ibn Tofail, Kenitra Morocco
Prof. Dr. Mohammed Awadelkarim Elhassan, Zanzibar University, Tanzania
Doç. Dr. Nurdoğan Türk, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Salih Aydemir, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Erdem Can Öztürk, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Abdilaziz Kalberdiev, Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. M. Talha Çiçek, University College Dublin
Doç. Dr. Mahmoud N.M. Alnaffar, Katar University
Doç. Dr. Amir Rahimi, Urumiye Üniversitesi, İran
Dr. Öğr. Üyesi Miyase Yavuz Altıntaş, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Reyhan Erdoğan Başaran, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Sarah Elibiary, SOAS, Birleşik Krallık

Bilim ve Hakem Kurulu

Prof. Dr. Hüseyin Akyüz, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Abdurrahman Candan, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Ülfet Görgülü, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Muhammed Kâmil Coşkun, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Ömer Menekşe, Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Muammer Erbaş, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Mahmut Öztürk, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Sabri Türkmen, İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Osman Demir, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Yavuz Bayram, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi
Prof. Dr. Motasem Hamdan, Alquds University of Filistin
Prof. Dr. Ziyad Abdullah Abdulsamad, Salahaddin University
Prof. Dr. Abdelaziz Mounadil, University Ibn Tofail, Kenitra Morocco
Prof. Dr. Mohammed Awadelkarim Elhassan, Zanzibar University, Tanzania
Doç. Dr. Sema Çelem, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Nurdoğan Türk, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Safiye Kesgin, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Emine Gümüş Böke, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Maşallah Turan, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Hasan Karaköse, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi

Doç. Dr. Muhammed Güngör, Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Alaattin Dolu, Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
Doç. Dr. Abdilaziz Kalberdiev, Oş Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Mahmoud N.M. Alnaffar, Katar University
Doc. Dr. Amir Rahimi, Urumiye Üniversitesi, İran
Dr. Öğr. Üyesi Miyase Yavuz Altıntaş, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Reyhan Erdoğan Başaran, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Bülent Koca, HBV Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Zakir Aras, Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Çinkara, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin Çiftçi, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Enes Midilli, İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Abdulkadir Steih, Yunus Emre Kültür Merkezi-Ramallah
Dr. M. Talha Çiçek, University College, Dublin

Sekreteryä

Arş. Gör. Mevlüt Sami Ergöl

Arş. Gör. Eyüp Topçu

Arş. Gör. Okan Uzunöz

TAKDİM

Tarihin, inancın ve direnişin merkezi olan Kudüs; sadece bir şehir değil, aynı zamanda insanlık vicdanının sınıandığı mukaddes bir mekândır. Özellikle 7 Ekim 2023'ten bu yana dünyanın dikkati başta Gazze olmak üzere Filistin topraklarına odaklanmış, dünya halkları son iki yüzyıldan beri bu bölge üzerinde kurgulanan projenin adım adım gerçekleşmesine şahitlik etmiştir. “Vadedilmiş topraklar” efsanesine dayandırılan politikaların, yalnızca belirli coğrafyaları işgal etmekle kalmadığı; aynı zamanda dünya milletlerinin zihinlerini kuşatmayı ve insani değerleri yok etmeyi amaçladığı açıkça görülmüştür. Böylesi bir ortamda, vicdan taşıyan herkesin, sorumluluk bilinciyle harekete geçmesi kaçınılmaz bir gereklilik hâline gelmiştir.

Dördüncüsünü gerçekleştirdiğimiz bu sempozyum, Kudüs'ü farklı disiplinlerin penceresinden ele alma gayesiyle yola çıkmış, zaman içinde hem içerik hem de katılımcı profili açısından gelişmiş ve derinleşmiştir. Türkiye'nin farklı üniversitelerinden ve dünyanın çeşitli ülkelerinden Kudüs üzerine çalışan akademisyenleri bir araya getiren bu platform, her yıl yeniden şekillenen bir ilmi atmosferin de habercisi olmaktadır.

Bu yılki sempozyumda; tarih, ilahiyat, felsefe, siyaset bilimi, şehir çalışmaları, sanat tarihi ve edebiyat gibi pek çok alandan gelen bildiriler, Kudüs'ün geçmişine ışık tutarken bugünü anlamlandırmaya ve geleceğe dair bir bilinç inşa etmeye katkı sunmuştur.

Sempozyumumuzun temel hedefi, Kudüs'ün çok katmanlı yapısını bilimsel bir derinlik içinde tartışmak ve bu kadim şehre dair akademik hafızayı zenginleştirmektir. Elinizdeki bu özet kitabı da bu çabanın somut bir ürünü olarak araştırmacılara, öğrencilere ve Kudüs'ün ilmi mirasını dert edinen herkese kaynaklık etmeyi amaçlamaktadır.

Bu vesileyle, sempozyumumuza katkı sunan değerli bilim insanlarına, düzenleme ve bilim kurullarında emek veren hocalarımıza, destekleriyle bu çalışmanın ortaya çıkmasını sağlayan kurum ve kuruluşlara gönülden teşekkür ederiz.

“Kudüs'ün sesi, bilginin ve vicdanın diliyle yankılanmaya devam etsin” duasıyla.

Doç. Dr. Sema Çelem
Düzenleme Kurulu Başkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM -----	7
<i>Son Osmanlı Döneminde Kudüs Sancaklığı</i> The Sanjak of Jerusalem in the Late Ottoman Period Aydın KUDAT - Ahmet ARSLAN -----	15
<i>Yahudi Milliyetçiliği ve Siyonizmin Öncülü Olarak Haskala</i> Haskala as a Precursor of Jewish Nationalism and Zionism Tevfik ERDEM - Arlinda İSMANI-----	19
<i>19. Yüzyılda Yaşayan Yahudi Oryantalistlerin Günümüz İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Katkıları</i> The Supports of 19th-Century Jewish Orientalists for the Establishment of Today's State of Israel Ali ACAR -----	23
<i>Kudüs Şehir Haritalarında Emperyalizm, Oryantalizm ve Evanjelizm</i> Imperialism, Orientalism and Evangelism in the Urban Maps of Jerusalem Yasemin AVCI - Mihriban UÇAR - Yunus Emre AKYOL-----	27
<i>XIX. Yüzyıl Kudüs'ünde Osmanlı Muafiyet Politikalarının Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları</i> Economic and Social Implications of Ottoman Exemption Policies in Nineteenth Century Jerusalem Osman EZİCİ -----	30
<i>Eichmann ve Netanyahu Kudüs'te: Arendt ve Adaleti Öteki İçin Düşünmek</i> Eichmann and Netanyahu in Jerusalem: Arendt and Thinking Justice for the Other Nur Betül ATAĞUL -----	34
<i>Vasıf Cevheriyye: İngiliz Manda Döneminden Geriye Kalanlar</i> What Remains of the British Mandate Period: Wasıf Jawhariyyeh Elif DIĞIROĞLU -----	37
<i>Kudüs Hâlidîye Kütüphanesinde Bulunan Fıkıh Usulü ve Fetvalar ile İlgili Yazmalar Üzerine Bir İnceleme</i> An Analysis of Manuscripts on Usul Al-Fiqh and Fatwas in the Khalidiya Library of Jerusalem Ömer MENEKŞE-----	40
<i>İslam Hukukunda Esirlere Muamele Ahlakı Bağlamında Gazze Olaylarının Analizi</i> An Analysis of the Gaza Events in the Context of the Ethics of Prisoner Treatment in Islamic Law Muhammet YURTSEVEN -----	43
<i>Kadınların Evlilik Bağını Sonlandırma Yetkisinde Yeni Bir Dönem: 2012 Filistin Hul' Mahkeme Kararı</i> A New Era in Women's Authority to Terminate Marital Bonds: The 2012 Palestinian Hul' Ruling Miyase YAVUZ-ALTINTAŞ - Hakime Reyhan YAŞAR -----	46
<i>İsrail Ürünleri ve Siyonist Markaların Boykotuna Dair Fetvaların Yöntem ve Ahkâm Açısından Tahlili</i> ----	48
Analysis of the Fatwās on the Boycott of Israeli Products and Zionist Brands in terms of Methodology and Ahkām-----	50
Fatma Zehra ÖZASLAN - Miyase YAVUZ-ALTINTAŞ-----	50

القدس في القرن التاسع عشر: الأوضاع الدينية والتعايش السلمي في أواخر الحكم العثماني	
Jerusalem in the Nineteenth Century: Religious Conditions and Peaceful Coexistence in the Late Ottoman Empire	
Latif YASİN ALİ - Nezir SAİD MUSTAFA -----	53
سكان مدينة القدس في أواخر العهد العثماني وفق دفتر النفوس العثماني (1864-1917م)	
The Population of Jerusalem in the Late Ottoman Period According to the Ottoman Population Register (1864-1917)	
Marwan AQRA -----	56
الاعتداءات الإسرائيلية على السور العثماني في القدس وأثرها في تغيير الطابع الثقافي للمدينة المقدسة	
Israeli Violations Against the Ottoman Wall in Jerusalem and Their Impact on Changing the Cultural Identity of the Holy City	
Abdullah Maruf OMAR-----	60
Osmanlı'nın Son Dönemi Filistin'inde Meyvecilik: Üretimi, Sanayisi ve Ticareti	
Fruit Growing in the Last Period of Ottoman Palestine: Production, Industry and Trade	
Cevriye YILDIRIM -----	63
Osmanlı Kudüs'ünde İletişimsel Altyapının Oluşumu: Kudüs Telgraf Hatları	
The Formation of Communication Infrastructure in Ottoman Jerusalem: The Telegraph Lines	
Fatma EMEK-----	67
Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında Kudüs ve Çevresinde Tıbbi Misyonerlik	
In the Last Years of the Ottoman Empire, Medical Missionary in around and Jerusalem	
Ali TOMALI -----	71
Arapça ve İbranice Kaynaklarda Şehrin İsmine Dair Etimolojik Bir Kazı	
An Etymological Excavation of Jerusalem's Name in Arabic and Hebrew Sources	
Mehmet Sadık GÜR - İsmail BAYER -----	75
Moses Hess'in Roma ve Kudüs Adlı Eserinde Kudüs'ün Yeri ve Dönemin Filozoflarının Siyonizm Anlayışına Etkisi	
The Place of Jerusalem in Moses Hess's Work "Rome and Jerusalem" and the Influence of Contemporary Philosophers on his Understanding of Zionism	
Miray HALLAK -----	77
Doğu'nun Kalbi, Batı'nın Kalem: Batı Edebiyatında Kudüs'ün Manevi Haritası	
The Heart of the East, the Pen of the West: The Spiritual Map of Jerusalem in Western Literature	
Gülten AKGÜL -----	81
Yusuf el-Hakim'in Hatıratında Kudüs'ten Lübnan'a Sosyo-Kültürel Gözlemler	
Socio-Cultural Observations from Jerusalem to Lebanon in the Memoirs of Yusuf al-Hakim	
Hasan Hüseyin GÜNEŞ-----	85
دور التكافل الاجتماعي والاقتصادي في تعزيز صمود قطاع غزة	
The Role of Social and Economic Solidarity in Strengthening the Resilience of the Gaza Strip	
Ayşegül AYDEMİR -----	89

Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm Bi'l-Kirâati'l- Kur'âniyyeti'l-Aşr Adlı Eserin Kiraat İlmi Açısından Değerlendirilmesi: Bakara Sûresi Örneği

An Evaluation of Tafsîr al-Qur'ân al-Karîm bi al-Qirâ'ât al-Qur'âniyya al-‘ashr from the Perspective of Qirâ'ât Studies: The Case of Sûrat al-Baqarah

Nazife Vildan GÜLOĞLU - Betül ÖZKUR ----- 93

Mescid-i Aksâ'nın Faziletine Dair Bir Eser: Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ

A Work on the Virtue of Masjid al-Aqsa: Fezâ'il al-Masjid al-Aqsa

Şule Soyal ŞENOL ----- 96

Filistin Mücadelesi Bağlamında Yumuşak Güç Unsuru Olarak Semboller

Symbols as a Soft Power Tool in the Palestinian Struggle

Remziye KARAKUM ----- 98

Bir Varoluş Manifestosu Olarak Mescid-i Aksa'da Cuma Namazları ve Miraç Kutlamaları

Friday Prayers and Mi'raj Celebrations at al-Aqsa Mosque as a Manifest of Existence/Resilience and Identity

Zehra Betül DINDAROĞLU ----- 100

Kudüs'ün Eğitici Yüzü: Çocuklar İçin Kudüs'e Dair Oyun ve Materyallerin İncelenmesi

The Educational Face of Jerusalem: An Examination of Games and Materials about Jerusalem for Children

Melike SOSLU ----- 103

مفتي القدس حسن عبد اللطيف الحسيني (ت 1226هـ / 1811م) وإسهاماته العلمية والاجتماعية والسياسية

Mufti of Kudüs: Hassan Abdul Latif al-Hasani al-Husseini (d. 1226 AH / 1811 AD) and His Scientific, Social and Political Contributions

Abdurrahman CANDAN - Mahmoud AL-NAFFAR ----- 106

القدس عام 1967: كيف احتلت إسرائيل القدس

Jerusalem in 1967: How Israel Occupied Jerusalem

Muhammed EL-BÛCÎ - Seyfullah KORKMAZ ----- 109

المفسرون الكورد في إقليم كردستان العراق "مكانة الأقصى والقدس الشريف في تفاسير الأمة الإسلامية للقرآن الكريم أنموذجاً"

The status of Al-Aqsa and the Noble Sanctuary in the interpretations of the Islamic Ummah of the Holy Quran: "The Kurdish interpreters in the Kurdistan Region of Iraq as a model"

Omar Ali MOHAMMED ----- 114

Muhammed Âbid el-Câbirî'nin (1936-2010) Filistin'i: Bir Sorun mu Bir Dava mı?

Muhammed Abid Al-Jabiri's (1936-2010) Palestine: A Problem or a Cause?

Tamer YILDIRIM ----- 119

Kudüs Vakıflarını Mekansallaştırmak

Spatializing the Waqfs of Jerusalem

Alaattin DOLU ----- 123

<i>Sistani'den Hamaney'e Irak ve İran Merkezli Şii Ulemanın Kudüs Söylemi</i> From Sistānī to Khamenei, the Jerusalem Discourse of Iraqī and Iranian Shiite Scholars Feyza DOĞRUYOL-----	127
<i>Kudüs'te Murâbitlar ve Mescid-i Aksa Açısından Önemi</i> The Murâbids in Jerusalem and Their Importance for al-Aqsa Mosque Fatih Muhammed ÇAKMAK-----	131
<i>7 Ekim Sonrası Gazze'deki Sağlık Kuruluşlarının Gözden Geçirilmesi</i> Review of Healthcare Institutions in Gaza after October 7 Kübranur ÜNAL-----	135
<i>7 Ekim Saldırıları Sonrası Filistin'de Yeniden Vuku Bulan Göç Diasporasının Uluslararası Hukuk Bağlamında Değerlendirilmesi</i> Evaluation of the Diaspora Migration that Re-occurred in Palestine After the October 7 Attacks in the Context of International Law Abdülkadir TOK-----	138
<i>Radikal Tapınak Gruplarının Aksa Tufanı Sonrası Mescid-i Aksa'ya Gerçekleştirdikleri Baskınlar</i> Radical Temple Movements Storms On Al- Masjıd Al-Aqsa After The Al-Aqsa Flood Akile Serra TÜZGEN-----	141
<i>Planlama, İskan ve Sosyal Yapı Bağlamında İngiliz Manda Yönetiminin Kudüs'ün Değişimindeki Rolü</i> The Role of the British Mandate in the Transformation of Jerusalem in the Context of Planning, Settlement, and Social Structure Esma KİŞMİROĞLU AKBAY-----	141

Son Osmanlı Döneminde Kudüs Sancaklığı

Aydın KUDAT

<https://orcid.org/0000-0002-8153-8181>

aydinkudat@aybu.edu.tr

Doç. Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Temel İslam Bilimleri, Ankara, Türkiye

Ahmet ARSLAN

<https://orcid.org/0009-0002-8532-353X>

dokuzeylul1989@gmail.com

Dr., İslam Hukuku, İzmir, Türkiye

Öz

Osmanlılar, Memlûklerden Kudüs'ü teslim almış ve burada kendilerine ait izler ve etkiler bırakmış, bu izler kutsal şehirdeki parlak tarihlerini korumuştur. Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim, Suriye topraklarının tamamını neredeyse hiçbir direnişle karşılaşmadan fethetmiş, Kudüs de bu topraklar arasında yer almıştır. Yavuz Sultan Selim, Osmanlılar arasında ilk kez “Halife-i Müslimin” unvanını alan padişahdır. Yavuz Sultan Selim'in ölümünden sonra halifelik, oğlu Kanuni Sultan Süleyman'a geçmiştir ve onun döneminde, o dönemin İslam dünyasının başkentlerinde, Mekke, Medine, Şam, Halep, Kahire gibi şehirlerde pek çok yapı inşa edilmiştir. Kudüs şehri de Sultan Süleyman ve vezirlerinin büyük ilgisini görmüştür. Çünkü Kudüs, tüm Müslümanlar için dini açıdan büyük öneme sahipti.

Osmanlı belgelerinde Kudüs Mutasarrıflığı'nın ilk kez 1874 yılında kurulduğu belirtilmiştir (bağımsız yönetimle Kudüs-ü Şerif Mutasarrıflığı). Bu mutasarrıflık, Kudüs, Yafa, Hebron ve Gazze sancaklarından oluşuyordu ve 1906 ile 1909 yılları arasında Nazareth bölgesi de buraya dahil edilmiştir. 1899 yılında ise Osmanlı devleti, Kudüs mutasarrıfına, Gazze sancağının bir parçası olan Bedevi'nin kurduğu yeni bir kaza oluşturma yetkisi vermiştir. İdari olarak Osmanlı devleti, Kudüs şehrinde, genellikle vilayet merkezlerinde bulunan tüm hükümet dairelerini kurmuştur. Osmanlı döneminde Kudüs, Şam eyaletine bağlı olsa da idari olarak defalarca bağlı olduğu yer değişmiştir; bazen Şam'a, bazen de Beyrut'a bağlı olmuştur. Nihayetinde Kudüs, Kudüs Mutasarrıflığı'na dönüşmüş ve şehre “Kudüs-ü Şerif” unvanı verilmiştir, bu unvan günümüze kadar şehirle özdeşleşmiştir. Bu araştırma, Osmanlı dönemi Kudüs Mutasarrıflığını, idari, bilimsel, kültürel ve demografik açıdan incelemekte ve Osmanlı devletinin Kudüs'ü yönetme ve Filistin'deki kültür, bilim ve medeniyetin yayılmasındaki rolünü tartışmaktadır. Ayrıca, şehrin emperyalist komplolardan korunmasına nasıl katkı sağladığına da değinilmektedir. Bu çalışmada, tarihi metinler, kitaplar ve belgeler incelenerek analitik bir yöntemin takibi tercih edilmiştir. Araştırma üç ana başlığa ayrılmıştır: Birinci bölümde Osmanlı döneminde Kudüs Mutasarrıflığı ve idari bölünme, ikinci bölümde Kudüs sancaklarındaki genel durum, üçüncü bölümde ise Kudüs Mutasarrıflığının Filistin bilincinin şekillenmesindeki rolü ele alınmaktadır. Araştırma, Osmanlıların Filistin'e, özellikle de Kudüs'e olan ilgisini ortaya koymaktadır. Osmanlılar, Kudüs'e “Kudüs-ü Şerif” unvanını veren ilk devlet olarak, Kudüs

Mutasarrıflığının bilim, kültür, bilinç ve cihat alanlarındaki büyük rolünü vurgulamıştır. Şam, Filistin ve Mısır'daki idari bölünmeler, Osmanlı yönetiminin idari açıdan ne kadar gelişmiş olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Osmanlı Devleti, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, Yahudiler.

The Sanjak of Jerusalem in the Late Ottoman Period

Aydın KUDAT

<https://orcid.org/0000-0002-8153-8181>

aydinkudat@aybu.edu.tr

Associate Professor, Ankara Yıldırım Beyazıt University

Basic Islamic Sciences, Ankara, Türkiye

Ahmet ARSLAN

<https://orcid.org/0009-0002-8532-353X>

dokuzeylul1989@gmail.com

Dr., Islamic Law, İzmir, Türkiye

Abstract

The Ottomans took control of Jerusalem from the Mamluks and left their own distinct mark and traces that preserved their bright history in the Holy City. Ottoman Sultan Selim I entered all of the Levantine countries without significant resistance, and Jerusalem was one of the cities he conquered. Sultan Selim I was the first Ottoman sultan to take the title of Caliph of the Muslims. After his death, the caliphate passed to his son, Sultan Suleiman the Magnificent. During his reign, many constructions were carried out in major cities of the Islamic world at the time, including Mecca, Medina, Damascus, Aleppo, Cairo, and others, with Jerusalem receiving significant attention from the Sultan and his ministers due to its religious importance for all Muslims. The first reference to the establishment of Mutasarrifate of Jerusalem appeared in Ottoman documents in 1874 (the independent administration of Jerusalem al-Sharif). This mutasarrifate consisted of the districts of Jerusalem, Jaffa, Hebron, and Gaza, and between 1906 and 1909, the Nazareth district was added. In 1899, the state authorized the Jerusalem mutasarrif to establish a new district in Beersheba, which was part of the Gaza district. Administratively, the Ottoman state set up all the governmental departments and institutions that are usually found in provincial centers in the city of Jerusalem. During the Ottoman period, Jerusalem was part of the Syrian province, and its administrative affiliation changed several times, sometimes being under Damascus and at other times under Beirut, until it became Mutasarrifate of Jerusalem. The title “al-Quds al-Sharif” was given to Jerusalem, which has been associated with the city to this day. This research discusses Mutasarrifate of Jerusalem during the Ottoman period in terms of its administrative, scientific, cultural, and demographic organization, and the role of the Ottoman state in managing the city of Jerusalem and spreading culture, science, and civilization across Palestine while protecting it from all colonial conspiracies. The researcher will adopt an analytical inductive approach to historical texts, books, and documents that cover this era. The research is divided into three sections: the first section focuses on Mutasarrifate of Jerusalem and its administrative division during the Ottoman period; the second section discusses the general situation in the Jerusalem district; and the third section examines the role of Mutasarrifate of Jerusalem in the formation of Palestinian consciousness. The research concludes that the Ottomans showed great interest in Palestine in

general and Jerusalem al-Sharif in particular. The Ottomans were the first to give Jerusalem the title of “al-Quds al-Sharif,” and Mutasarrifate of Jerusalem played a significant role in jihad, cultural awareness, and the spread of knowledge in the city. The administrative divisions of the Levant, Palestine, and Egypt demonstrate the level of administrative progress during Ottoman rule.

Keywords: Jerusalem, Ottoman Empire, Sultan Selim the Grim, Sultan Suleiman the Magnificent, Jews.

Yahudi Milliyetçiliği ve Siyonizmin Öncülü Olarak Haskala

Tevfik ERDEM

<https://orcid.org/0000-0001-7658-1735>

tevfik.erdem@hbu.edu.tr

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler, Ankara, Türkiye

Arlinda İSMANI

<https://orcid.org/0000-0002-8524-4658>

arlinda.1996@hotmail.com

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi
Temel İslam Bilimleri, Ankara, Türkiye

Öz

Haskala 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Almanya’da doğup 19. yüzyılın sonuna doğru Doğu Avrupa’da gelişen sosyo-kültürel bir harekettir. Avrupa’da Aydınlanma düşüncesinin zirvede olduğu dönemde Yahudilerin sosyolojik anlamda modernleşme sürecine girmelerini ve içinde yaşadıkları toplumla bütünleşme (asimile olma) çabasını ifade eder. Aydınlanmanın doğal bir sonucu olarak Yahudi aydınlanması da dine karşı mesafeli bir süreci yani Yahudilerin laikleşmesini ve hatta sekülerleşmesini ifade eder. “Maskilim (Aydınlanmacılar) olarak bilinen bu akımın savunucuları, Avrupa Aydınlanmasından etkilenerek Yahudi halkını canlandırmayı amaçlayan genç entelektüeller, yazarlar ve eğitimcilerdi. Tüm insanlar arasında hoşgörü, anlayış ve hümanizmi savunan yeni bir Akıl Çağı’nın gelmekte olduğunu düşündüler. Haskala yani Yahudi aydınlanması, Avrupa’daki Yahudilerin bir yandan İbrani kültürünü canlandırmaya çalışırken diğer yandan Batı kültürüyle bütünleşmelerini ifade eder. Haskala modern Yahudi milliyetçiliği ve onun ırkçı kolu Siyonizmin ortaya çıkmasına sebep olduğu için ayrı bir öneme sahiptir. Haskala Yahudilerin büyük ümitlerle sarıldıkları Batılı Aydınlanmacı değerlerin Yahudiler açısından başarısızlığının ya da kendi deyimleriyle Avrupalı toplumların Yahudilere ihanetlerinin sonucu olarak Siyonizmin ortaya çıkmasında itici etken olacaktır. Siyonizmin ortaya çıkmasının arkasında Avrupa’da ve Rusya topraklarında yaşayan Yahudilere yönelik ayrımcılık ve ırkçılık düşüncesi ve bu düşüncenin pratiğe yansımaları olan pogromlar yatar. Bu ayrımcılık ve dışlama, gettolarda yaşayan Yahudilerin büyük ümitlerle içinde yaşadıkları toplumla bütünleşmelerine kapı araladığı düşünülen özgürleşme (emancipation) süreciyle birlikte başarısızlığa uğradığı için Yahudi aydınlar çözümü kendi içlerinde ve Avrupa dışında sözde vaad edilmiş topraklarda (arz-ı mev’ûd) bulma gayreti içine girmişlerdir. Başarısızlığın bıraktığı derin hayal kırıklığının arkasında, 18. yüzyıl Aydınlanmasının yarattığı iyimserlik ve ilerleme düşüncesinin Yahudilere de sirayet etmesinden kaynaklanan iyimser toplumsal bütünleşme beklentisi yatıyordu. Aydınlanma değerlerinin ve süreç içinde Yahudilere tanınan vatandaşlık hakkının Avrupa’daki diğer devletlerde de genelleşmeye başlaması ile Yahudiler içinde yaşadıkları toplumlara asimile olup o ülke için çalışma, onun vatandaşı olma ve o ülkeye hizmet etme gayreti içine girmişlerdir. Aydınlanma ve özgürleşme hareketi Yahudilerin yaşadıkları

toplumlarda asimilasyonu ve özgürleşmesi olarak görülmüştür çünkü bu süreç Yahudilerin içinde bulundukları toplumda hızla yükselmelerine ve yeni statüler elde ederek o ülke vatandaşlarıyla eşit pozisyona gelmelerine imkân sağlamıştır. Yahudilerin asimilasyonu içinde bulundukları toplumdaki sınıf ve statü basamaklarını eşit olmayan biçimde de olsa çıkabilmeleri anlamına geliyordu. Yani Yahudiler ekonomik hayata girerek ve sosyal statü elde ederek toplumsal tabakalaşmadaki pozisyonlarını değiştirebilme imkânına sahip olabiliyorlardı. Zaten modernleşme ve onun sacayaklarından olan Aydınlanma değerleri, evrensel eşitleyici olarak modern dünyadaki tüm insan türlerini eninde sonunda eşitleyecekti. Ancak statü değişikliği Avrupa toplumlarında yerel halk ve siyasi irade tarafından kabul görmemiştir. Asimilasyon gerçekleşmediği gibi şiddet olaylarının (pogrom) artması sonrasında bütünleşmenin gerçekleşmeyeceği görülünce Yahudiler için Siyonizm, kurtuluşun-özgürleşmenin ancak yeni ve kendilerine ait bir ülkede daha gerçekçi bir seçenek olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Haskala, Siyonizm, Maskilim, Aydınlanma, Modernleşme.

Haskala as a Precursor of Jewish Nationalism and Zionism

Tevfik ERDEM

<https://orcid.org/0000-0001-7658-1735>

tevfik.erdem@hbu.edu.tr

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University,

Economics And Administrative Sciences, Ankara, Türkiye

Arlinda İSMANI

<https://orcid.org/0000-0002-8524-4658>

arlinda.1996@hotmail.com

Ph.D. student, Ankara University,

Basic Islamic Sciences, Ankara, Türkiye

Abstract

Haskala is a socio-cultural movement born in Germany in the second half of the 18th century and developed in Eastern Europe towards the end of the 19th century. It refers to the sociological modernization of the Jews and their efforts to integrate (assimilate) with the society in which they lived during the period when Enlightenment thought was at its peak in Europe. As a natural consequence of the Enlightenment, Jewish enlightenment also refers to a process of distancing from religion, that is, the secularization and even secularization of Jews. "The proponents of this movement, known as the Maskilim (Enlightenmentists), were young intellectuals, writers and educators who, influenced by the European Enlightenment, sought to revitalize the Jewish people. They believed that a new Age of Reason was coming, advocating tolerance, understanding and humanism among all people." Haskala, or Jewish enlightenment, refers to the integration of Jews in Europe with Western culture while trying to revive Hebrew culture. Haskala is of particular importance because it led to the emergence of modern Jewish nationalism and its racist offshoot Zionism. Haskalah would be the driving factor in the emergence of Zionism as a result of the failure of the Western Enlightenment values that Jews clung to with great hopes, or in their own words, the betrayal of the Jews by European societies. Behind the emergence of Zionism lies the idea of discrimination and racism against Jews living in Europe and Russia, and the pogroms that were the reflection of this idea in practice. Since this discrimination and exclusion failed along with the emancipation process, which was thought to have opened the door for Jews living in ghettos to integrate with the society they lived in with great hopes, Jewish intellectuals sought to find the solution within themselves and outside Europe in the so-called promised land (*arz-ı mev'ūd*). Behind the deep disappointment left by the failure lay the optimistic expectation of social integration stemming from the optimism generated by the 18th century Enlightenment and the permeation of the idea of progress to the Jews. As the values of the Enlightenment and the citizenship rights granted to Jews began to be generalized in other European states, Jews began to assimilate into the societies in which they lived and to work for, become citizens of and serve the country. The enlightenment and emancipation movement was seen as the assimilation and emancipation of Jews in the societies in which they lived, because this process enabled Jews to rise rapidly in the society

in which they lived and to achieve new statuses and equal positions with the citizens of that country. The assimilation of Jews meant that they could move up the ladder of class and status in the society they lived in, albeit unevenly. In other words, Jews were able to change their position in social stratification by entering economic life and gaining social status. In any case, modernization and its pillars, the Enlightenment values, as the universal equalizer, would eventually equalize all human species in the modern world. However, the change of status was not accepted by the local population and political will in European societies. As assimilation did not take place and it was seen that integration would not take place after the increase in violent incidents (pogroms), Zionism emerged as a more realistic option for the Jews as salvation-liberation only in a new country of their own.

Keywords: Haskala, Zionism, Maskilim, Enlightenment, Modernization.

19. Yüzyılda Yaşayan Yahudi Oryantalistlerin Günümüz İsrail Devleti'nin Kuruluşuna Katkıları

Ali ACAR

<https://orcid.org/0009-0006-1289-1703>

aliacar@mu.edu.tr

Öğr. Gör. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Temel İslam Bilimleri, Tefsir, Muğla, Türkiye

Öz

19. yüzyıl dünyada birçok gelişmenin yaşandığı bir asır olarak bilinmektedir. İlgili yüzyılda toplumların karakteristik yapısı değişmiş, modernite olgusu her sahada ön plana çıkmaya başlamıştır. Böylece çeşitli fikir akımları yayılmış ve günümüzün ulus-devletlerini bünyesinde barındıran imparatorluklar yıkılmaya yüz tutmuştur. Osmanlı ve Avusturya- Macaristan İmparatorlukları da bahsi geçen yıkılış sürecini yaşamışlardır. 1871'de Fransa-Prusya Savaşı sırasında ulus-devlet haline gelen Almanya, bu çalışmanın da konusu itibariyle önem arz eden bir demografik değişme yaşamış ve birçok Yahudi oryantalistin yetişmesine olanak sağlamıştır. Bahsedilen tarihi atmosfer içerisinde Yahudi Oryantalizmin doğuşu, müstakil bir devlet kuramayan Yahudilerin ve Yahudi oryantalistlerin Avrupa'nın çeşitli yerlerinde ikamet etmesiyle ortaya çıkmaktadır. Çalışmanın amacı, Ignaz Goldziher (1850- 1921), Gustav Weil (1808-1889), Gottlieb Leitner (1840-1899) gibi Yahudi oryantalistlerin ilmi faaliyetler adı altında 19. yüzyılda Avrupa'nın merkezinden Ortadoğu'ya yaptıkları ziyaretlerle şekillenen bölgesel çalışmalarını ortaya koymak, gittikleri yerlerde İslami ilimlerden nasıl istifade ettiklerini incelemektir. Bu oryantalistlerin Avrupa'da "Avrupa'nın doğuluları" imajına sahip olmaları, Yahudiliği, İslamiyetin deposu gibi gösterme gayretleri, fikirsel manada 20. yüzyıl İsrail Devleti'nin kuruluşuna zemin hazırlamıştır. Çalışma yöntem açısından, nitel, eleştirel bir analize dayanmaktadır. Ayrıca konuya dair kıyaslamalı bir yaklaşım da sağlayan bu yöntem, çalışmada ulaşılan sonuçların sıhhati açısından önem arz etmektedir. Nitekim bu çalışma, Yahudi oryantalistlerin Ortadoğu'daki bölgesel seyahatleri ve aktivitelerini inceleyerek günümüzde kendini haksız bir şekilde konumlandıran İsrail Devleti'nin kuruluş fikirlerine katkılarını somut bir şekilde gösterir. Dahası İsrail Devleti'nin "Siyonist" hareketlerle doğrudan veya dolaylı bağlantılarını ortaya koyar. 19. yüzyılda başlayan, Yahudi oryantalistlerden kaynaklı fikir akımları kültürel bir miras olarak görünse de aslında bölge halkları tarafından iyi analiz edilmemiştir. Bu akımlar, Siyonist bir felsefe güden İsrail Devleti'nin Müslüman coğrafyaya nasıl insani zararlar verdiğini açıklar nitelikleri haizdir. 20. yüzyıla da etki eden Yahudi oryantalistlerin fikirleri değişmediğinden, Doğu'da yapılan araştırmaların eleştirel çerçevede incelenmesi zorunluluk gösterir. Nitekim günümüz dünyası, 21. yüzyılda İsrail Devleti'nin Filistinlilere zulmünü izlemektedir. Geçmişte yapılan duyarsızlıkların önüne geçilmesi ise yabancı kaynakları eleştirel bir üslupla irdelemeyi zorunlu kılar. Bununla birlikte bize faydası olmayan Yahudi oryantalistlerin İslam dini ve İslam dünyasıyla alakalı sadece iddialarını zikredip, analitik çalışmalar yapmak yersiz

olmaktadır. Yapılan iddia ve yaklaşımların akademik boyuttaki acizliği her platformda ifade edilmelidir. Ayrıca bu hakikat, akademi dünyasının vazifesidir.

Anahtar Kelimeler: Yahudi Oryantalistler, Yahudi Oryantalizmi, Doğu- Batı, İsrail Devleti, Siyonizm.

The Supports of 19th-Century Jewish Orientalists for the Establishment of Today's State of Israel

Ali ACAR

<https://orcid.org/0009-0006-1289-1703>

aliacar@mu.edu.tr

Ph.D. Lecturer, Muğla Sıtkı Koçman University

Basic Islamic Sciences, Tafsir, Muğla, Türkiye

Abstract

The 19th century is known as a century in which many developments took place in the world. In the relevant century, the characteristic structure of societies changed and the phenomenon of modernity began to come to the fore in every field. Thus, various currents of thought spread and the Empires that included today's nation-states began to collapse. The Ottoman and Austro-Hungarian Empires also experienced the mentioned collapse process. Germany, which became a nation-state during the Franco-Prussian War in 1871, experienced a demographic change that is important for the subject of this study and enabled the training of many Jewish orientalists. In the mentioned historical atmosphere, the birth of Jewish Orientalism emerged when Jews and Jewish orientalists who could not establish an independent state resided in various parts of Europe. The aim of the study is to reveal the regional studies shaped by the visits of Jewish orientalists such as Ignaz Goldziher (1850-1921), Gustav Weil (1808-1889), Gottlieb Leitner (1840-1899) from the center of Europe to the Middle East in the 19th century under the name of scientific activities, and to examine how they benefited from Islamic sciences in the places they went. The fact that these orientalists had the image of "Easterns of Europe" in Europe and their efforts to present Judaism as the repository of Islam paved the way for the establishment of the 20th century State of Israel in an intellectual sense. The study is based on a qualitative, critical analysis in terms of method. This method, which also provides a comparative approach to the subject, is important for the validity of the results obtained in the study. As a matter of fact, this study examines the regional travels and activities of Jewish orientalists in the Middle East and concretely shows their contributions to the founding ideas of the State of Israel, which unfairly positions itself today. Moreover, it reveals the direct or indirect connections of the State of Israel with "Zionist" movements. As a result, the study shows that although the intellectual movements originating from the Jewish orientalists that started in the 19th century appear to be a cultural heritage, they have not been well analyzed by the people of the region. These movements have qualities that explain how the State of Israel, which follows a Zionist philosophy, inflicts humanitarian harm on the Muslim geography. Since the ideas of the Jewish orientalists, who influenced the 20th century, have not changed, it is necessary to examine the studies conducted in the East within a critical framework. As a matter of fact, today's world is watching the State of Israel's oppression of Palestinians in the 21st century. Preventing past insensitivity necessitates examining foreign sources in a critical manner. However, it would be inappropriate to carry out analytical studies and only mention the claims of Jewish orientalists about the Islamic religion and the Islamic world, which

are of no use to us. The academic inadequacy of those claims and approaches should be expressed on every platform. Moreover, this truth is the duty of the academic world.

Keywords: Jewish Orientalists, Jewish Orientalism, East-West, Israel State, Zionism.

Kudüs Şehir Haritalarında Emperyalizm, Oryantalizm ve Evanjelizm

Yasemin AVCI

<https://orcid.org/0000-0002-7939-0376>

yavci@pau.edu.tr

Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Denizli, Türkiye

Mihriban UÇAR

<https://orcid.org/0000-0002-5864-3004>

mhrbnu@gmail.com

Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Denizli, Türkiye

Yunus Emre AKYOL

<https://orcid.org/0000-0002-6834-0613>

akyolyunusemre399@gmail.com

Doktora Öğrencisi, Pamukkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bölümü, Denizli, Türkiye

Öz

Kudüs'ün dünya şehirleri arasındaki özel konumu, üç İbrahimi dinin paylaştığı uzun bir tarihten, şehrin uhrevi tecellinin izlerini taşıyan mekân olmasından kaynaklanmaktadır. Bu benzersiz niteliği nedeniyle Kudüs; geçmiş, bugün ve geleceği bir arada düşündüren, neredeyse her kültür çevresinde belirli bir ağırlığı olan belki de tek şehirdir. Görsel araçların her birinin ilk kez kullanıldığı andan itibaren, en çok “tasvir” edilen şehir de Kudüs olmuştur. Mimari çizimler, gravürler, mozaikler, minyatürler, fotoğraflar ve nihayet haritalar ile sayısız kez tasvir edilmiş, böylece şehrin imajı ve kimliği tekrar tekrar yeniden üretilmiştir. Diğer taraftan bu tasvirler sadece birer kültür ürünü olarak kalmamış, en çok da siyasetçilerin ve ideologların elinde birer propaganda aracına dönüşmüştür. Bu araçlar arasında, üzerinde pek fazla durulmayan, sorgulanmayan, daha önemlisi gerçeği yansıttığı düşünülmektedir nesnel bilginin sonucu ve vasıtası olarak görülen şehir haritaları, aslında “subjektif anlatılar” olarak kabul edilmelidir. 19. yüzyıl boyunca Avrupalıların hazırladığı Kudüs haritalarında, şehrin mevcut sosyal ve ekonomik gerçekliği büyük ölçüde göz ardı edilmekte, özellikle Müslüman nüfusu ve Osmanlı idaresi neredeyse yok sayılmaktadır. Haritalardaki ideolojik yaklaşım, Avrupalıların Kutsal Topraklardaki kültürel ve siyasi etkisini pekiştirmeye yönelik bir imgelem oluşturmakta, aynı zamanda Kudüs'ü Batılı aidiyetlerle ilişkilendirme arzusunu yansıtmaktadır. 19. yüzyıla tarihlenen Kudüs şehir haritalarını emperyalizm, oryantalizm ve evanjelizmin ideolojik bağlamında inceleyen bu çalışma, haritaların yalnızca faydacı bir bilgi aracı değil, aynı zamanda siyasi ve ideolojik çıkarlar doğrultusunda üretilmiş “subjektif anlatılar” olduğunu savunmakta ve haritaları “okunabilir metinler” olarak ele almaktadır. Haritalardaki söylem analizinin derinleştirilebilmesi için haritadaki anlatı ile haritanın ait olduğu siyasi, sosyal ve kültürel bağlam arasındaki ilişki üzerinde durulmaktadır. Bunun için haritayı yapanın geldiği entelektüel çevre, yaşam öyküsü ve aldığı eğitim ile dönemin siyasi ve dini yaklaşımları

dikkate alınmakta, harita bu çevrenin ve arka planın bir ürünü olarak incelenmektedir. Çalışmanın temel kaynaklarını Osmanlı Arşivleri ve İngiliz Arşivine ait kayıtlar oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Şehir Haritaları, Emperyalizm, Oryantalizm, Evanjelizm.

Imperialism, Orientalism and Evangelism in The Urban Maps of Jerusalem

Yasemin AVCI

<https://orcid.org/0000-0002-7939-0376>

yavci@pau.edu.tr

Prof. Dr., Pamukkale University

Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Denizli, Türkiye

Mihriban UÇAR

Doktora Öğrencisi, Pamukkale University

Institute of Social Sciences, Department of History, Denizli, Türkiye

Yunus Emre AKYOL

Doktora Öğrencisi, Pamukkale University

Institute of Social Sciences, Department of History, Denizli, Türkiye

Abstract

The long history shared by the three Abrahamic religions and the role of the city as a place that bears the imprints of the afterlife give Jerusalem a special place among the cities of the world. Because of this unique characteristic, Jerusalem is perhaps the only city that has a clear meaning in almost every culture, suggesting past, present and future at the same time. Jerusalem has been the most represented city since the first use of visual mediums. It has been depicted repeatedly in engravings, mosaics, miniatures, photographs and maps. In this way, the city's image and identity have been reproduced over and over again. On the other hand, these representations have not only remained as cultural products, but have mostly become propaganda tools in the hands of politicians and ideologues. Among them city maps, which are not much questioned, and more importantly, are accepted as the result and means of objective knowledge, should actually be considered as 'subjective narratives'. The maps of Jerusalem produced by European cartographers in the 19th century largely ignored the existing social and economic reality of the city, especially its Muslim population and the Ottoman administration. The ideological approach in the maps reflects a desire to associate the urban identity of Jerusalem with Western allegiances. Analyzing 19th century urban maps within the ideological context of imperialism, orientalism and evangelism, this study treats maps as 'readable texts', and argues that maps are not only scientific information tools but also 'subjective narratives' produced in line with political interests. The discourse analysis of the maps emphasizes the relationship between the narrative in the map and the political, social and cultural context in which the map is situated. For this purpose, the intellectual environment from which the cartographer came, as well as the dominant political approaches of the period are taken into account, and the map is analyzed as a product of this background. The main sources of the study are the records of the Ottoman Archives and the British Archives.

Keywords: Jerusalem, City Maps, Imperialism, Orientalism, Evangelism.

XIX. Yüzyıl Kudüs'ünde Osmanlı Muafiyet Politikalarının Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları

Osman EZİCİ

<https://orcid.org/0000-0002-4005-9854>

ezici_42@hotmail.com

Dr., Devlet Arşivleri Başkanlığı-Osmanlı Arşivi, İstanbul, Türkiye

Öz

Müslümanların ilk kiblesi olan Mescid-i Aksâ'yı içinde barındıran Kudüs, İslam dünyasında Mekke ve Medine'nin ardından "üçüncü harem" olarak kabul edilmiştir. Kudüs'ün Müslümanlar nezdindeki bu özel konumu, şehirle ilgili hassasiyetlerin ve derin manevi bağların oluşmasına neden olmuştur. Bu durum hem toplumsal algılarda hem de Kudüs'e hâkim olan devletlerin uygulamalarında somut bir şekilde gözlemlenmektedir. Osmanlı İmparatorluğu, 1516 yılında Mercidâbık Savaşı ile Suriye'yi fethedip ertesi yıl Memlük Devleti'ni Kahire'de mağlup ederek sona erdirirken Kudüs'ü de hâkimiyetine katmıştır. 1917 yılında Osmanlı hâkimiyeti sona erene kadar, Kudüs, semavi dinlerce kutsal kabul edilen yapıları barındırması nedeniyle Osmanlı idaresinde diğer şehirlerden farklı, ayrıcalıklı bir siyasi ve idari statüye sahip olmuştur. Osmanlı yönetimi boyunca Kudüs, sadece Müslümanlar için değil, Hristiyanlar ve Yahudiler için de kutsal bir şehir olması nedeniyle özenle korunmuş ve bu hassasiyetin göstergesi olarak çok yönlü idari ve mali politikalar uygulanmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren yaklaşık dört yüzyıl boyunca Osmanlı yönetimi altında kalan Kudüs, bu dönemde kutsal mekânların korunması ve farklı inançlara mensup insanların barış içinde yaşaması adına özel bir ilgi görmüştür. Osmanlılar, Kudüs'teki kutsal mekânların tamaratını sağlamış, farklı dinlere mensup cemaatlerin ibadet özgürlüğüne saygı göstermiş ve şehirde hoşgörü ortamının oluşmasına katkıda bulunmuştur. Ayrıca muafiyetler ile hangi dine mensup olursa olsun ahalî ve vakıflar mali ve siyasi açıdan desteklenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, XIX. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin Kudüs'e tanıdığı muafiyetlerin siyasi, ekonomik ve sosyal boyutlarını Osmanlı arşiv belgeleri üzerinden incelemeyi hedeflemektedir. Osmanlılar, Kudüs'ün hem İslam dünyası hem de bölgedeki stratejik konumunu göz önünde bulundurarak, şehre farklı türde vergi muafiyetleri ile çeşitli imtiyazlar tanımıştır. Bu bağlamda ilk zikredilebilecek muafiyet, siyasi boyutları ile öne çıkan ve özellikle de Kudüs suru dâhilindeki Müslüman ahalinin askerlikten istisna tutulmasıdır. Benzer şekilde bahsi geçen yüzyılda Kudüs üzerinde artan yabancı devletlerin siyasi baskılarına karşı koymak amacıyla sağlanan vergi muafiyetleri de dikkat çekmektedir. Kudüs'te inşa olunacak yeni kilise ve manastırlardan vergi talep edilmemesi ile çeşitli Hristiyan ve Yahudi cemaatlerine ait vakıf binalarına ait emlak ve arazilerin vergiden istisnası da tespit edilenler arasındadır. Kudüs Müslüman ahalisi ise mutasarrıf oldukları topraklardan elde ettikleri mahsullerin aşar vergisinden muaf olduğu gibi küçükbaş hayvanlardan tahsil edilen ağnam vergisinden de kendilerine muafiyet tanınmıştır. Gümrük vergisi muafiyetleri ise en kapsamlı ayrıcalıklar arasında yer almakta olup birçok farklı kalem bu muafiyet kapsamı altında değerlendirilmektedir. Tespit olunan muafiyetler, XIX. yüzyıl Kudüs şehri ahalisi ve dini cemaatlerinin mali yönden

desteklenmesi kadar şehir ve bölge üzerinde siyasi emelleri olan yabancı devlet veya güçlerin kurmaya çalıştıkları baskı ve nüfuz faaliyetlerini engelleme çabalarının neticesindedir. Nitekim bütün bu girişimler, Osmanlılar nazarında ehemmiyetli bir konumu işgal eden bu şehrin devletin zayıfladığı bir dönemde elde tutulma çabaları olarak değerlendirilmesi gayet tabiidir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Devleti, Kudüs, Vergi, Muafiyet, İmtiyaz.

Economic and Social Implications of Ottoman Exemption Policies in Nineteenth Century Jerusalem

Osman EZICI

<https://orcid.org/0000-0002-4005-9854>

ezici_42@hotmail.com

Dr., Presidency of State Archives-Ottoman Archives, Istanbul, Türkiye

Abstract

Jerusalem, which contains the Masjid al-Aqsa, the first Qibla of Muslims, is considered as the ‘third harem’ in the Islamic world after Mecca and Medina. This special position of Jerusalem in the eyes of Muslims has led to the formation of sensitivities and deep spiritual ties with the city. This situation is concretely observed both in social perceptions and in the practices of the states that dominated Jerusalem. The Ottoman Empire incorporated Jerusalem into its territory in 1516 after the Battle of Marj Dabiq, during the conquest of Syria, and subsequently ended the Mamluk Sultanate in Cairo in 1517. Until the end of Ottoman rule in 1917, Jerusalem held a unique and privileged political and administrative status within the Empire, distinct from other cities, due to its significance as a sacred site for the three Abrahamic faiths. During Ottoman administration, Jerusalem was carefully preserved not only as a holy city for Muslims but also for Christians and Jews. This reverence was reflected in the Empire’s multifaceted administrative and fiscal policies. Jerusalem, which remained under Ottoman rule for nearly four centuries from the 16th century onwards, received special attention in this period for the protection of holy sites and the peaceful co-existence of people of different faiths. The Ottomans undertook the restoration of the city’s holy sites, upheld the freedom of worship for various religious communities, and contributed to fostering an atmosphere of tolerance. Additionally, through exemptions, both the local population and religious endowments, regardless of their religious affiliation, were provided with financial and political support. This study aims to examine the political, economic and social dimensions of the exemptions granted to Jerusalem by the Ottoman Empire in the nineteenth century through Ottoman archive documents. Considering the strategic position of Jerusalem both in the Islamic world and in the region, the Ottomans granted various tax exemptions and privileges to the city. The first exemption that can be mentioned in this context is the exemption from military service for the Muslim inhabitants of Jerusalem, especially within the walls of Jerusalem, which stands out with its political dimensions. Similarly, in the mentioned century, tax exemptions provided to counter the growing political pressures from foreign states on Jerusalem stand out. Notable examples include the exemption of taxes for the construction of new churches and monasteries in Jerusalem and the tax immunity granted to properties and lands belonging to various Christian and Jewish religious endowments. The Muslim inhabitants of Jerusalem were also exempted from the tithe tax (*ashar*) on agricultural yields from their lands, as well as from the livestock tax (*ağnam*). Customs duty exemptions represented one of the most extensive privileges, encompassing a wide range of categories under their scope. These exemptions are the result of the efforts to support the inhabitants and religious communities of the city

of Jerusalem financially as well as to prevent the pressure and influence activities of foreign states or powers with political ambitions over the city and the region. Indeed, all these measures can be understood as attempts by the Ottomans to retain control over a city of significant importance to them during a period of imperial decline.

Keywords: Ottoman Empire, Jerusalem, Tax, Exemption, Privilege.

Eichmann ve Netanyahu Kudüs'te: Arendt ve Adaleti Öteki İçin Düşünmek

Nur Betül ATAUL

<https://orcid.org/0000-0003-3946-9909>

nurbetulatakul@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Felsefe Tarihi, Ankara, Türkiye

Öz

Ben ve ötekinin “tamamen başka” olarak/kalarak bir arada varoluşu felsefecilerin, özellikle 20. yüzyıl boyunca, en çok tartıştıkları meselelerin başında geldi. Yahudi filozoflar, Avrupa ve Anglo-Amerikan toplumları içerisinde yüzyıllar boyunca öteki olarak var olmaları sebebiyle ben ve öteki meselesini ahlakın temel problemi olarak görüp gündemlerinden düşürmediler. Rozensweig, Buber, Arendt ve Levinas gibi çok önemli isimler insan ilişkilerinin ahlaki boyutunu ötekilik sorunu ekseninde düşünmek noktasında birleşmeler de bakış açıları birbirinden oldukça farklıydı. Bu farklılık onların politik tutumlarına da yansdı ve İsrail ve onun resmî ideolojisi nasyonalist Siyonizm konusunda düşünceleri birbirinden ciddi biçimde ayrıştı. Arendt, nasyonalizm karşıtı ve solcu bir tür Siyonizmi savunuyordu. İkinci Dünya Savaşı öncesinde Filistin’de iki milletli eşitlikçi bir devletin kurulacağına inanmaktaydı. Oysa İsrail sömürgeci ve istilacı bir yapı olarak bölgedeki varlığını sürdürmeyi tercih etti. Arendt, yaşanan gelişmeleri yakından takip etti ve Siyonizmin nasyonalist ve emperyalist bir İsrail’de cisimleşmesini her fırsatta eleştirdi. Bu eleştirileri onu Yahudi düşünürler arasında “kuşkulu” bir pozisyona getirdi. Ancak Hitler’e Yahudilerin kitleler halinde yok edilmesi gerektiğine dair detaylı bir rapor olarak sunulan ve uygulamaya konan “Nihai Çözüm” planının akıl hocası Eichmann’ın 1960’ta Arjantin’de yakalanıp Kudüs’te yargılanması sürecine dair gözlemlerini kaleme aldığı *Kötülüğün Sıradanlığı* Adolf Eichmann Kudüs’te eserinin yayımlanmasından sonra Arendt entelektüel bir linç girişiminin odağı haline geldi. Bu durum filozofun geri adım atmasına sebep olmadığı gibi zamanla eleştirisinin felsefi zeminini de kuvvetlendirdi. Herzl gibi Siyonizmin mimarlarının yazdıklarını yeniden değerlendiriyor, İsrail’in politikalarını yakinen takip ediyordu. Ona göre İsrail devleti, hem Filistin halkının kendi kaderini tayin etme özgürlüğünü gasp ederek kendi varoluşunun meşruiyetini bütünüyle kaybetmekte hem de kendi halkını totaliter yapıların temel silahı olan korku ile hizada tutmaktaydı. Sürekli beslenen nihayetsiz anti-semitizm iddiası ve kabileci bir milliyetçilik ile bu korkunun sürdürülmesi sağlanıyordu. Bu konuşmada benim amacım Arendt’in Siyonizm eleştirisinin seyrine ışık tutmak, onun entelektüel sorumluluğunu kavmiyetçi kaygılara kurban etmeyen ahlaki ve politik yaklaşımının altını çizmektir. Bunun için Arendt’in eserlerini ve ikincil literatürde onun Siyonizm eleştirisine dair yapılmış çalışmaları eleştirel bir okumaya tabi tutacağım. Bununla iki sonuca ulaşmayı hedefliyorum. İlki, bugün özellikle de 7 Ekim sonrasında başlatılan soykırımın ve istila hareketini net bir şekilde eleştiremeyen ve tarafgirlikten kurtulamayan Habermas ve Benhabib gibi felsefecileri eleştirmek. Konuşmanın varmayı hedeflediği ikinci sonuç ise Gazze’nin ablukasının tarihi ehemmiyetle ilgili. Netanyahu hükumeti 7 Ekim öncesi ve sonrası politikalarıyla sadece Filistinlilerin

hayatını cehenneme çevirmekle kalmıyor, aynı zamanda kendi toplumunu bitimsiz bir kaosa mahkûm ediyor, savaşı komşu ülkelere taşıyarak bölgedeki istikrarsızlığın temel kaynağı haline geliyor. Uzmanlar İsrail'in bu politikalarla uzun ömürlü olmasının imkansızlığına dikkat çekiyor, iki devletli ya da iki milletli eşitlikçi bir devletin bölgeyi yönetmesine dair senaryolar ayrı ayrı gündeme geliyor. Bu noktada Arendt'in Siyonizm eleştirisinin her iki toplumun da kendi kaderini tayin etme ve adalet, güven ve istikrar duyguları yıkılmadan yaşatabilme gayretlerinde etkili olacağı düşünülebilir.

Anahtar Kelimeler: Arendt, Siyonizm, Anti-Siyonizm, Anti-Nasyonalizm, Kötülüğün Sıradanlığı.

Eichmann and Netanyahu in Jerusalem: Arendt and Thinking Justice for the Other

Nur Betül ATAKUL

<https://orcid.org/0000-0003-3946-9909>

nurbetulatakul@gmail.com

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Yıldırım Beyazıt University

History of Philosophy, Ankara, Türkiye

Abstract

The coexistence of the self and the other as/remaining “completely other” has been one of the most debated issues by philosophers, especially during the 20th century. Jewish philosophers, due to their existence as other in European and Anglo-American societies for centuries, considered the issue of self and other as the fundamental problem of morality and never dropped it from their agendas. Although significant names such as Rozenzweig, Buber, Arendt, and Levinas agreed to think about the moral dimension of human relations regarding the problem of otherness, their perspectives were quite different. This difference was also reflected in their political stances, and their views on Israel and its official ideology, nationalist Zionism, diverged significantly. Arendt advocated an anti-nationalist and leftist type of Zionism. She believed a two-nation, equal state would be established in Palestine before World War II. However, Israel preferred to continue its presence in the region as a colonial and invasive entity. Arendt followed the developments closely and criticized the embodiment of Zionism in a nationalist and imperialist Israel at every opportunity. These criticisms put her in a “suspicious” position among Jewish thinkers. However, after the publication of *Eichmann in Jerusalem: A Report on the Banality of Evil*, in which she wrote her observations about the process of Eichmann, the mentor of the “Final Solution” plan that was presented to Hitler as a detailed report on the need to destroy the Jews en masse and put into practice, was captured in Argentina in 1960 and tried in Jerusalem, Arendt became the focus of an intellectual lynching attempt. This situation did not cause the philosopher to back down, and eventually, it strengthened the philosophical basis of her criticism. She re-evaluated the writings of the architects of Zionism, such as Herzl, and closely followed the policies of Israel. According to her, the Israeli state was both completely losing the legitimacy of its own existence by usurping the Palestinian people’s freedom of self-determination and keeping its own people in line with the basic weapon of totalitarian structures, i.e. the horror. The claim of endless anti-Semitism and tribal nationalism that was constantly fed ensured the continuation of this fear. My aim in this talk is to shed light on the course of Arendt’s critique of Zionism and to underline her moral and political approach that did not sacrifice her intellectual responsibility to tribal concerns. To this end, I will subject Arendt’s works and the studies conducted in the secondary literature on her critique of Zionism to a critical reading. With this, I aim to reach two conclusions. The first is to criticize philosophers such as Habermas and Benhabib, who cannot condemn the ongoing genocide and occupation that was launched, especially after October 7, and cannot get rid of bias. The second conclusion that the talk aims to reach is about the historical significance of the blockade of Gaza. The Netanyahu government is not only turning Palestinians’ lives into

hell with its policies before and after October 7. It is also condemning its own society to endless chaos, and by carrying the war to neighboring countries, it is becoming the primary source of instability in the region. Experts point out that it is impossible for Israel to last long with these policies, and scenarios of a two-state or two-nation egalitarian state governing the region are being discussed separately. At this juncture, I contend that Arendt's critique of Zionism holds the potential to profoundly inform the efforts of both societies to realize self-determination while preserving their commitments to justice, security, and stability.

Keywords: Arendt, Zionism, Anti-Zionism, Anti-Nationalism, The Banality of Evil

Vasıf Cevheriyye: İngiliz Manda Döneminden Geriye Kalanlar

Elif DIĞIROĞLU

<https://orcid.org/0000-0001-6340-3067>

digiroluelif@gmail.com

Doktora Öğrencisi, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Tarih

Öz

I. Dünya Savaşı'nı kaybeden Osmanlı devletinin Ortadoğu toprakları, bölgede uzun süredir emperyal emelleri bulunan İngiltere ve Fransa arasında Sykes-Picot anlaşması ile paylaştırılmıştır. İngiltere bu anlaşma kapsamında Irak, Ürdün ve Filistin üzerinde manda yönetimi kurmuştur. 1800'lerin sonu itibarıyla Siyonizm tehlikesinin farkında olan Filistinli Araplar, İngiltere'nin manda dönemini genel anlamda ılımlı bir şekilde karşılamış ancak Balfour Deklarasyonu'nu, Yahudi göçü ve vatan inşası fikrini şiddetle reddetmiştir. Bu çalışma kapsamında İngiltere'nin yaklaşık otuz yıllık Filistin manda yönetimi süresince nasıl bir rol oynadığı Kudüslü Hristiyan müzisyen Vasıf Cevheriyye'nin anıları başta olmak üzere dönemin Müslüman, Hristiyan ve Yahudi isimleri üzerinden ele alınacaktır. Araplara bağımsız bir vatan, Yahudilere ise bir Yahudi yurdu vaat eden İngiltere, otuz yıllık idaresi boyunca çalkantılı bir siyaset sürdürmüş, en nihayetinde bugün modern Filistin ve İsrail meselesinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Vasıf Cevheriyye gibi dönemin pek çok Arap entelektüeli ve siyasetçisi milliyetçilik duygusuyla İngiltere manda dönemini umutla ve büyük bir coşku ile karşılamıştır. Ancak Cevheriyye dahil pek çok isimden anlaşıldığı üzere oluşan umut hissi zamanla ihanet ve öfke hissiyle yer değiştirmiştir. Öyle ki bu hisler yalnız Filistinli Araplarda değil; her yıl daha da belirsizliğe doğru ilerleyen İngiliz asker ve idarecilerde, vaat edilen Yahudi yurdunu kaybetme korkusuna giren Siyonist Yahudilerde de görülmüştür. Bu çalışma, bu duygular ekseninde İngiliz manda dönemini incelemekte ve anılardan, biyografilerden ve dönem yazışmalarından faydalanarak farklı bir dönem okuması sunmaktadır. Sonuç olarak İngiliz manda dönemi etkisini sosyal hayatın içerisinde ve duygular ekseninde okumaya çalışan bu çalışma, siyasal tarihten ziyade farklı dinamikleri öne çıkarmaya çalışmakta ve yaşanan hayal kırıklığını ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmada öne çıkarılan ve Osmanlı son dönemine, manda idaresine ve Nekbe'ye tanıklık eden Kudüslü Vasıf Cevheriyye'nin anıları, sosyal ve entelektüel bir tarih okumasını mümkün kılmaktadır. Nitekim manda dönemi hakkında çoğu çalışmanın siyasi politik zeminde değerlendirildiği göz önünde bulundurulduğunda Vasıf Cevheriyye'nin anıları büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Cevheriyye, İşgal, Manda, Tanıklık.

What Remains of the British Mandate Period: Wasif Jawhariyyeh

Elif DIĞIROĞLU

<https://orcid.org/0000-0001-6340-3067>

digiroluelif@gmail.com

Ph.D. student, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, History

Abstract

The Middle Eastern territories of the Ottoman Empire, which lost World War I, were divided between Britain and France through the Sykes-Picot Agreement, as both powers had long harbored imperial ambitions in the region. Under this agreement, Britain established a mandate administration over Iraq, Jordan, and Palestine. By the late 19th century, Palestinian Arabs, already aware of the dangers of Zionism, initially approached the British Mandate period middle of the road but strongly rejected the Balfour Declaration, as well as the ideas of Jewish immigration and the establishment of a Jewish homeland. This study examines the role Britain played during its nearly thirty-year administration of the Palestine Mandate, drawing primarily on the memoirs of the Christian musician from Jerusalem, Wasif Jawhariyyeh, and incorporating the perspectives of contemporary Muslim, Christian, and Jewish figures. Promising an independent homeland to Arabs and a Jewish national home to Jews, Britain pursued a turbulent policy throughout its three-decade rule, ultimately laying the groundwork for the modern Palestine-Israel conflict. Many Arab intellectuals and politicians of the period, including Wasif Jawhariyyeh, greeted the British Mandate with hope and great enthusiasm fueled by nationalist sentiments. However, as reflected in the accounts of Jawhariyyeh and many others, this initial sense of hope gradually gave way to feelings of betrayal and anger. These emotions were not confined to Palestinian Arabs but also extended to British soldiers and administrators, whose position grew increasingly uncertain, and Zionist Jews, who feared losing the promised Jewish homeland. This study explores the British Mandate period through the lens of these sentiments, offering an alternative perspective by utilizing memoirs, biographies, and historical correspondences. In conclusion, this research seeks to analyze the impact of the British Mandate on social life and emotions, focusing less on political history and more on highlighting different dynamics, ultimately revealing the profound disillusionment experienced. The study emphasizes the significance of Wasif Jawhariyyeh, a Jerusalemite who witnessed the late Ottoman period, the mandate administration, and the Nakba, in enabling a social and intellectual historical analysis. Moreover, given that most studies on the Mandate period primarily assess its political dimensions, Jawhariyyeh's memoirs fill a significant gap in the literature.

Keywords: Jerusalem, Jawhariyyeh, Occupation, Mandate, Testimony.

Kudüs Hâliidiye Kütüphanesinde Bulunan Fıkıh Usulü ve Fetvalar ile İlgili Yazmalar Üzerine Bir İnceleme

Ömer MENEKŞE

<https://orcid.org/0000-0003-1190-9394>

omenekse@gmail.com

Prof. Dr., Düzce Üniversitesi

İslam Hukuk Tarihi, Düzce, Türkiye

Öz

İslam medeniyetinin entelektüel mirasını günümüze taşıyan el yazması eserler, başta tarihi araştırmalar olmak üzere birçok disiplin açısından birincil kaynaklar olarak özel koleksiyonlarda, müzelerde ve kütüphanelerde muhafaza edilmektedir. Bu eserler, sadece özünün barındırdığı bilgi birikimiyle değil, ait oldukları dönemin sosyal, siyasi ve kültürel yapısını yansıtmalarıyla da çok değerlidir. Bu el yazmaları hem içerdikleri bilgilerle hem de taşıdıkları tarihî ve kültürel anlamlarla, onları barındıran kurumları akademik çalışmaların ve medeniyet tasavvurunun merkezine yerleştirmektedir. Asırlar boyunca kaleme alınmış yazma eserleri koruyan ve medeniyetimizin kolektif hafızasını temsil eden kütüphaneler, tarih ve bilim çalışmaları açısından kritik öneme sahip merkezlerdir. Bu kütüphanelerden biri de 19. yüzyıl Kudüs'ünün önde gelen kültürel kurumlarından olan Hâliidiye Kütüphanesi'dir. Osmanlı döneminde kurulan bu vakıf kütüphanesi, İslam dünyasının zengin ilmî mirasını günümüze taşıyan önemli bir merkezdir. Bu itibarla Kudüs'ün tarihî, dinî ve kültürel kimliğinin anlaşılmasında, Hâliidiye Kütüphanesi'ndeki yazma eserler büyük önem taşımaktadır. Zira burada korunan eserler, şehrin ilmî ve sosyo-kültürel hayatına da ışık tutmaktadır. Literatür incelemesi, Osmanlı dönemi kütüphanecilik tarihinin çeşitli yönleriyle ele alındığını göstermektedir. Bununla birlikte, Kudüs'teki kütüphaneler ve bu kütüphanelerdeki eserlerin sistematik tasnifi üzerine yapılacak kapsamlı çalışmalar, İslam hukuk düşüncesinin gelişimi ve Kudüs tarihi araştırmalarına önemli katkılar sağlayacaktır. Bu çalışmada, İslam dünyasının üçüncü kutsal şehri Kudüs'te bulunan tarihî Hâliidiye Kütüphanesi yazma eser koleksiyonundaki usûl-ı fıkıh literatürü ve fetva mecmualarının sistematik bir incelemesi amaçlanmıştır. Söz konusu kütüphanede yer alan eserler, genellikle konu başlıklarına göre tasnif edilmiş ve kataloglama çalışmaları da yapılmıştır. Hâliidiye Kütüphanesi'nin koleksiyonunda başta tefsir, hadis olmak üzere akaid, fıkıh, tasavvuf, edebiyat ve tarih alanlarında değerli yazmalar bulunmaktadır. Özellikle dikkat çekici olan, kütüphane koleksiyonunun yaklaşık yarısını oluşturan 600 civarındaki fıkıh yazmalarıdır. Osmanlı Devleti'nin resmî mezhebi olan Hanefî fıkıhına ait şerhler, fetva mecmuaları ve usul-i fıkıh eserleri ile vakıf konulu yazmaların bu denli geniş yer tutması, dönemin hukuk pratiği ve teorisi hakkında zengin bir kaynak sunmaktadır. Bu bildiride, öncelikle söz konusu kütüphanenin kuruluşu, büyümesi ve günümüzdeki durumu hakkında genel bir bilgi aktarılacaktır. Akabinde zengin bir koleksiyona sahip kütüphanede yer alan usûl-i fıkıh dair yazmalar ile fetva mecmualarının bir listesi sunulacak nitelikleri hakkında bilgi verilecek, teknik özellikleri ve muhtevaları tanıtılacaktır. Kütüphanenin zengin koleksiyonunda yer alan usûl-i fıkıh yazmaları ile fetva mecmualarının detaylı bir envanteri

aktarılacaktır. Bu envanter çalışması, eserlerin kodikolojik özelliklerini, muhteva analizlerini ve tarihî değerlerini kapsamaktadır. Böylece hem Kudüs'ün İslam hukuk tarihindeki konumuna ışık tutulacak, hem de araştırmacılara bu değerli kaynakların sistematik bir rehberi sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh Usûlü, Fetva, Hâliidiye Kütüphanesi, Yazma Eser, Kudüs.

An Analysis of Manuscripts on *Usul Al-Fiqh* and *Fatwas* in the Khalidiya Library of Jerusalem

Ömer MENEKŞE

<https://orcid.org/0000-0003-1190-9394>

omenekse@gmail.com

Prof. Dr., Düzce University

History of Islamic Law, Düzce, Türkiye

Abstract

The manuscript works that carry the intellectual legacy of Islamic civilization to the present day are preserved in private collections, museums, and libraries as primary sources, especially for historical research and various other disciplines. These works are invaluable not only for the wealth of knowledge they contain but also for their reflection of the social, political, and cultural structures of the period to which they belong. These manuscripts, with both the information they hold and the historical and cultural significance they carry, place the institutions that preserve them at the center of academic studies and the conceptualization of civilization. Libraries that have preserved manuscripts written over centuries and represent the collective memory of our civilization are critically important centers for historical and scientific studies. One such library is the Khalidiya Library, one of the leading cultural institutions of 19th-century Jerusalem. Established during the Ottoman period as a waqf (endowment) library, it serves as a significant repository that carries the rich scholarly heritage of the Islamic world to the present day. In this regard, the manuscripts housed in the Khalidiya Library are of great importance for understanding the historical, religious, and cultural identity of Jerusalem. These works also shed light on the city's intellectual and socio-cultural life. A review of the literature reveals that various aspects of the history of librarianship during the Ottoman period have been examined. However, comprehensive studies focusing on the libraries in Jerusalem and the systematic classification of the works housed in these libraries would make significant contributions to the study of the development of Islamic legal thought and research on the history of Jerusalem. This study aims to conduct a systematic analysis of the *usul al-fiqh* (principles of Islamic jurisprudence) literature and *fatwa* collections in the manuscript collection of the historical Khalidiya Library, located in Jerusalem, the third holiest city in the Islamic world. The manuscripts in this library have generally been classified by subject, and cataloging efforts have also been undertaken. The Khalidiya Library's collection includes valuable works in fields such as *tafsir* (Quranic exegesis), *hadith*, theology, Islamic jurisprudence, Sufism, literature, and history. Of particular note is the approximately 600 *fiqh* manuscripts, which constitute nearly half of the library's collection. The extensive presence of commentaries, *fatwa* collections, *usul al-fiqh* works, and manuscripts on waqf (endowments) related to the Hanafi school of law, the official *madhhab* (legal school) of the Ottoman Empire, provides a rich resource on the legal theory and practice of the period. This paper will begin by presenting an overview of the library's establishment, growth, and current state. Subsequently, a list of the *usul al-fiqh* manuscripts and *fatwa* collections in the library's rich collection will be provided, accompanied by an analysis of their characteristics, technical features, and content. The study will

first address the historical development and current status of the library and then offer a detailed inventory of the *usul al-fiqh* manuscripts and *fatwa* collections within its collection. This inventory will cover the codicological features, content analysis, and historical significance of the works. In doing so, the study aims to shed light on the place of Jerusalem in the history of Islamic law and provide researchers with a systematic guide to these valuable resources.

Keywords: Usul al-Fiqh, Fatwa, Khalidiya Library, Manuscript, Jerusalem.

İslam Hukukunda Esirlere Muamele Ahlakı Bağlamında Gazze Olaylarının Analizi

Muhammet YURTSEVEN

<https://orcid.org/0000-0003-2604-440X>

muhammetyurtseven@sdu.edu.tr

Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi

İslam Hukuku, Isparta, Türkiye

Öz

İslam dini, insanı merkeze alan ve insan onurunu esas kabul ederek onun temel haklarını, özellikle can ve mal güvenliği gibi dokunulmazlıklarını her koşulda korumaya yönelik hükümler ortaya koyan bir inanç sistemidir. Bu çerçevede İslam, insana karşı gerçekleştirilecek tüm muameleleri belirli ilke ve kurallara bağlayarak, hukuki açıdan geniş kapsamlı düzenlemeler getirmiştir. İslam hukuku (fıkıh) insanın haklarını koruyan bir sistem olarak sadece bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini değil, aynı zamanda devletin bireylere yönelik sorumluluklarını da belirgin kılmaktadır. Bu bağlamda, savaş hukuku ve esirlerle muamele konusu, İslam'ın insana verdiği değerin somut bir yansıması olarak tebarüz etmiştir. Bedir savaşından itibaren savaşlarda alınan esirlere nasıl muamele edildiği, genel çerçevesi ile, İslam hukukunun temel kaynaklarında belirtilmiştir. Bu yönüyle literatür içerisinde esirlerle ilgili hükümleri ihtiva eden birçok çalışma bulunmaktadır. Ancak Gazze olaylarında esirlerle yaşanan durumları İslam hukuku ile ilişkilendiren, insan onuru bağlamında konuyu ele alan ve bunları ahlaki çerçevede inceleyen herhangi bir çalışma tespit edilememiştir. Ancak günümüz Gazze olaylarında bir taraftan Müslümanlar tarafından esirlere nasıl muamele edildiği görülmekteyken diğer taraftan da İsrail askerleri tarafından Müslüman esirlere uygulanan politikalar açığa çıkmaktadır. Bu bağlamda Bedir savaşından itibaren günümüze kadar süregelen tarihi süreçte İslam hukuku ve ahlakınca belirlenmiş olan esirlere muamele hukukundan hareketle 7 Ekim'den bu yana Gazze'de yaşanan esirlerle ilgili olayları analiz etmek ve İslam'ın ortaya koyduğu esirlere muamele ahlakının pratikteki yansımalarını ortaya koymak bu çalışmanın temel amacıdır. Yöntem olarak bu çalışmada, klasik İslam hukuku kaynakları, sahabe ve tabiîn dönemi rivayetleri ile esirlere yönelik muamele hukuku ve ahlakı ile ilgili temel kaynaklar incelenmiştir. Bu aşamada ilk olarak, klasik fıkıh literatüründe esirlerin hak ve sorumluluklarını tanımlayan ahlaki ve hukuki ilkeler doküman incelemesi yöntemiyle ele alınmıştır. Devamında, 7 Ekim'den itibaren Gazze'de yaşanan olaylar sonrası Müslümanların esir aldıkları kişilere yönelik tutumları, İslam hukukunun öngördüğü normlar ile karşılaştırmak üzere; haberler, makaleler, esirlerle yapılan röportajlar ve konuyla ilgili elektronik kaynaklar üzerinden kapsamlı bir tarama yapılmıştır. Ayrıca, Filistinli yerel aktörlerden edinilen bilgiler ışığında da esirlere yönelik muamelelere dair güncel veriler toplanmıştır. Elde edilen bulgular ve toplanan veriler, dokümantasyon analizi ve metin incelemesi teknikleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Bu yöntemle İslam hukukundaki esirlere muamele ahlakı ile günümüzdeki uygulamalar arasındaki uyum ve farklılıklar nitel verilerden hareketle tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Esirlere Muamele, Savaş Ahlakı, Gazze Olayları, İnsan Onuru

An Analysis of the Gaza Events in the Context of the Ethics of Prisoner Treatment in Islamic Law

Muhammet YURTSEVEN
<https://orcid.org/0000-0003-2604-440X>
muhammetyurtseven@sdu.edu.tr
Doç. Dr., Süleyman Demirel University
Islamic Law, Isparta, Türkiye

Abstract

Islam is a belief system that places humans at its centre, upholding human dignity as its core principle and establishing rulings to protect fundamental rights, such as the inviolability of life and property, under all circumstances. Within this framework, Islam introduces comprehensive legal regulations by linking all human interactions to specific principles and rules. Islamic law (*fiqh*), as a system that safeguards human rights, not only regulates relationships between individuals but also clarifies the responsibilities of the state towards individuals. In this context, the laws of warfare and the treatment of prisoners stand out as a tangible reflection of the value Islam places on human beings. From the Battle of Badr onwards, the treatment of prisoners taken during wars has been outlined in the primary sources of Islamic law. In this regard, the literature contains numerous works that address rulings related to prisoners. However, no study has been identified that links the treatment of prisoners in the Gaza incidents to Islamic law, examines the issue within the context of human dignity, and analyzes it from an ethical perspective. In this sense, while it is observed how Muslims treat prisoners in the recent Gaza incidents, the policies imposed by Israeli soldiers on Muslim captives are also evident. The main aim of this study is to analyze the events involving prisoners in Gaza since October 7th by referencing the laws of prisoner treatment established by Islamic law and ethics throughout the historical process that began with the Battle of Badr, and to demonstrate the practical reflections of the ethics of prisoner treatment prescribed by Islam. As a methodology, this study examines classical Islamic legal sources, reports from the *sahâbah* and the *tâbiûn* periods, and fundamental sources related to the laws and ethics of prisoner treatment. In the first stage, the ethical and legal principles defining the rights and responsibilities of prisoners in classical *fiqh* literature were examined through document analysis. Subsequently, the attitudes of Muslims towards captives after the events in Gaza on October 7th were compared with the norms set forth by Islamic law through an extensive review of news reports, articles, interviews with prisoners, and electronic sources on the subject. Additionally, information obtained from local Palestinian actors collected up-to-date data regarding prisoners' treatment. The findings and collected data were evaluated using documentation analysis and textual examination techniques. This method identified the harmony and differences between the ethics of prisoner treatment in Islamic law and contemporary practices using qualitative data.

Keywords: Islamic Law, Prisoner Treatment, Ethics of Warfare, Gaza Incidents, Human Dignity.

Kadınların Evlilik Bağıını Sonlandırma Yetkisinde Yeni Bir Dönem: 2012 Filistin Hul' Mahkeme Kararı

Miyase YAVUZ-ALTINTAŞ

<https://orcid.org/0000-0002-5338-3266>

miyase.yavuzaltintas@hbu.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İslam Hukuku, Ankara, Türkiye

Hakime Reyhan YAŞAR

<https://orcid.org/0000-0003-4873-2246>

hakimereyhan.yasar@ikc.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Katip Çelebi Üniversitesi

İslam Hukuku, İzmir, Türkiye

Öz

Kadının evliliği sona erdirmeye hakkını düzenleyen hul', İslam aile hukukunun temel meselelerinden biridir. Klasik doktrinde, kadının hul' talebinin kabulü kocanın rızasına bağlı olup, bu süreçte mahkemenin denetimi gerekli görülmemektedir. Kocaya tanınan talâk hakkına karşılık, kadına sunulan bu boşanma imkânı, kadının başta mehir ve iddet nafakası gibi mali haklarından feragat etmesini zorunlu kılmaktadır. Bu durum, hul'un adil ve eşit bir boşanma yöntemi sunmadığı yönünde eleştirilmesine yol açmıştır. Günümüzde klasik hul' uygulamasını sürdüren ülkeler bulunmakla birlikte, Mısır gibi bazı Müslüman ülkelerde kazâi hul' olarak isimlendirilen uygulama benimsenmiştir. Kazâi hul' uygulamasını klasik hul'dan ayıran husus, kocanın rızası aranmaksızın hâkimin takdir yetkisi esas alınmış olmasıdır. Bu uygulamanın temel amacı, kadınların sosyal ve ekonomik güvenliğini artırmak ve toplumsal adaleti sağlamaktır. 2012 yılında Filistin'de Batı Şeria ve Gazze bölgelerinde uygulanmak üzere yürürlüğe giren 3 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kazâi hul' düzenlemesi kabul edilmiştir. Bu düzenleme, şeriat mahkemelerine yetki tanıyarak, kadının boşanma taleplerinin kocanın rızasına bağlı olmaksızın değerlendirilmesine imkân sağlamıştır. Reform çerçevesinde, hul' sırasında kadının ödemesi gereken mali bedelin, evlilik süresi ve tarafların ekonomik durumları dikkate alınarak mahkeme tarafından belirlenmesi öngörülmüştür. Her ne kadar Mısır ve Ürdün gibi ülkelerde kazâi hul' vb. uygulamalar mevcutsa da Filistin'deki kazâi hul' düzenlemesi, diğer Müslüman ülkelerdeki benzer uygulamalardan önemli bir noktada ayrılmaktadır. Filistin uygulaması yalnızca zıfâf öncesi durumlarda kazâi hul' başvurusuna izin vermektedir. Dolayısıyla, bir süre evlilik hayatı yaşamış, çocuk sahibi olmuş ve çeşitli sebeplerle eşlerinden ayrılmak isteyen kadınlara bu hak tanınmazken, nişanlılık döneminde "askıda evlilik" yaşayan kadınlar için boşanma yolu açılmıştır. Söz konusu düzenlemenin etkileri, Batı Şeria ve Gazze Şeridi'nde farklılık göstermiştir. Batı Şeria'da reformlar hızla benimsenmiş, kadınların şeriat mahkemelerine başvurularında belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu gelişme, kadınların hukuki haklarına erişimini kolaylaştırırken, toplumsal farkındalığın artmasına da katkı sağlamıştır. Ancak Gazze Şeridi'nde, muhafazakâr

toplumsal yapı ve diğer faktörler nedeniyle reformun uygulanmasında çeşitli zorluklar ortaya çıkmıştır. Şeriat Mahkemeleri Yüksek Yargı Konseyi'nin aldığı bu karar, toplumda farklı tepkilere yol açmıştır. Bir yanda kadın haklarını genişleten ve toplumsal sorunlara çözüm sunan bir reform olarak değerlendirilirken, diğer yanda aile kurumunu zayıflatacağı ve boşanma oranlarını artıracığı endişesiyle eleştirilmiştir. Bu çalışmada, Filistin'in kazâî hul' düzenlemesi, toplumsal ihtiyaçlar, hukuki gerekçeler ve sonuçlar açısından ele alınarak diğer ülkelerdeki kazâî hul' uygulamaları ile mukayeseli olarak incelenmektedir. Araştırma, doktrinel yöntemin yanı sıra sosyo-hukuki bir yaklaşımı benimseyerek, söz konusu reformun Filistin aile hukukundaki yerini ve etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Günümüzde kazâî hul' düzenlemeleri, İslam hukukunun temel prensipleri ile modern aile yapısının gerekliliklerini bir araya getiren bir model sunmaktadır. Bu çerçevede, kadınların yaşam koşullarını iyileştirme ve toplumsal adaleti sağlama çabalarının bir yansımasıdır. Bu çalışma, Filistin'de alınan söz konusu kararın hukuki ve toplumsal boyutlarını analiz ederek, Filistin aile hukukuna dair (Türkçe'de oldukça kısıtlı bulunan) literatüre katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Ayrıca, kazâî hul'e ilişkin bu içtihat, İslam aile hukukunun güncel problemlerini ele alma noktasında hem akademik hem de pratik düzeyde önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Filistin Aile Hukuku, Boşanma Hukuku, Kazâî Hul', Hakları, Reform, Şeriat Mahkemeleri Yüksek Yargı Konseyi.

A New Era in Women's Authority to Terminate Marital Bonds: The 2012 Palestinian *Khul'* Ruling

Miyase YAVUZ-ALTINTAŞ

<https://orcid.org/0000-0002-5338-3266>

miyase.yavuzaltintas@hbu.edu.tr

Assistant Professor, Ankara Hacı Bayram Veli University

Islamic Law, Ankara, Türkiye

Hakime Reyhan YAŞAR

<https://orcid.org/0000-0003-4873-2246>

hakimereyhan.yasar@ikc.edu.tr

Assistant Professor, İzmir Katip Çelebi University

Islamic Law, İzmir, Türkiye

Abstract

The right of a woman to terminate her marriage through *khul'* is one of the fundamental issues in Islamic family law. In classical doctrine, the acceptance of a woman's *khul'* request is contingent upon the husband's consent, and judicial oversight is not deemed necessary in this process. In contrast to the talaq right granted to men, this form of divorce for women requires them to forgo certain financial rights, such as mahr and iddah (legal waiting period) alimony. This situation has led to criticisms that *khul'* does not provide an equitable and fair method of divorce. While some contemporary countries continue to practice traditional *khul'*, such as Egypt, have adopted judicial *khul'*. The distinguishing feature of judicial *khul'* is that it relies on the discretionary authority of the judge without requiring the husband's consent. The primary objective of this reform is to enhance women's social and economic security and to ensure social justice. In 2012, the enactment of Decree No. 3 in Palestine introduced judicial *khul'* in the West Bank and Gaza. This regulation authorized the Sharia Courts allowing women to seek divorce without requiring their husband's consent. Under this reform, the financial compensation to be paid by the woman during *khul'* is determined by the court based on the duration of the marriage and the financial circumstances of both parties. Although it is observed that judicial *khul'* regulations have been implemented in countries such as Egypt and Jordan, the Palestinian judicial *khul'* differs significantly from similar practices in other Muslim countries. In Palestine, judicial *khul'* applications are permitted only in cases where the marriage has not been consummated. Consequently, women who have lived in a marital relationship, have children, and wish to separate for various reasons are not granted this right, whereas women experiencing a "suspended marriage" during the engagement period are provided with a legal avenue for separation. The impact of this regulation has varied between the West Bank and the Gaza Strip. In the West Bank, the reform was swiftly adopted, leading to a significant increase in the number of women filing for divorce at the Sharia Courts. This development has facilitated women's access to legal rights while also contributing to greater societal awareness. However, in the Gaza Strip, the conservative social structure and other contextual factors have posed challenges to the implementation of the reform. The decision of the High Judicial Council of Sharia Courts has sparked diverse reactions within society. On one hand, it is seen

as a reform that expands women's rights and provides solutions to social issues. On the other hand, concerns have been raised that it might weaken the family institution and increase divorce rates. This study examines Palestine's judicial *khul'* regulation in terms of societal needs, legal justifications, and consequences, comparing it with judicial *khul'* practices in other Muslim countries. Employing both doctrinal and socio-legal approaches, this research aims to analyze the place and impact of this reform within Palestinian family law. Today, judicial *khul'* regulations offer a model that integrates the principles of Islamic law with the necessities of modern family structures. In this regard, they reflect efforts to improve women's living conditions and promote social justice. This study seeks to contribute to the literature on Palestinian family law (which is limited in Turkish) by analyzing the legal and social dimensions of this decision. Furthermore, the jurisprudence surrounding judicial *khul'* provides significant contributions both academically and practically in addressing contemporary issues in Islamic family law.

Keywords: Palestinian Family Law, Divorce Law, Judicial *Hul'*, Women's Rights, Reform, High Judicial Council of Sharia Courts.

İsrail Ürünleri ve Siyonist Markaların Boykotuna Dair Fetvaların Yöntem ve Ahkâm Açısından Tahlili

Fatma Zehra ÖZASLAN

<https://orcid.org/0000-0003-0302-0587>

fatma.aydin826@hbu.edu.tr

Arş. Gör., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İslam Hukuku, Ankara, Türkiye

Miyase YAVUZ-ALTINTAŞ

<https://orcid.org/0000-0002-5338-3266>

miyase.yavuzaltintas@hbu.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İslam Hukuku, Ankara, Türkiye

Öz

Bu çalışma, İsrail ürünleri ve Siyonist markaların boykot edilmesine yönelik fetvaları yöntem ve ahkâm açısından incelemektedir. Çalışmada, İslam hukukunda boykotun dayandığı dini temeller, kullanılan icthad yöntemleri ve bu fetvaların ahkâma dair sonuçları değerlendirilmiştir. Boykot fetvalarının, Müslüman bireyler açısından dini bir vecibe olmanın yanı sıra toplumsal adaletin sağlanması ve zulme karşı durulması amacı taşıdığı ortaya konulmaktadır. İslam hukukunda boykot, mazlumlara destekleme ve zalimlere karşı durma ilkeleri çerçevesinde ele alınmaktadır. Kur'an-ı Kerim'de, "İyilik ve takva üzere yardımlaşın, günah ve düşmanlık üzerinde yardımlaşmayın..." (Mâide Sûresi 5/2) ayeti, boykot fetvalarının temel dayanaklarından biridir. Bu bağlamda, İsrail ürünleri ve Siyonist markaların boykot edilmesi, Müslümanların adaletin tesisi ve zulmün engellenmesi noktasında taşıdığı bireysel ve toplumsal sorumluluğa işaret etmektedir. Boykot fetvaları, bireylerin tüketim alışkanlıklarını dini ve ahlaki ilkelerle uyumlu hale getirme amacını taşımakta ve adaletsizliklere dolaylı katkıda bulunmaktan kaçınılmasını sağlamaktadır. Bu çerçevede, Yusuf el-Karadâvî'nin (ö. 2022) boykot fetvası, söz konusu meselede en kapsamlı ve etkili metinlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Karadâvî, boykotun yalnızca bireysel bir tercih değil, aynı zamanda bir dini vecibe olduğunu vurgulamış ve bu tutumu, İslam hukukundaki *seddü'z-zerâi'* (kötülüğe götüren yolları kapatma) ilkesiyle ilişkilendirmiştir. Ona göre, İsrail'i destekleyen ürünlerin satın alınması, Filistin halkına yapılan zulmün dolaylı olarak finansmanına katkıda bulunmak anlamına gelmekte ve bu nedenle haram hükmüne girmektedir. Karadâvî'nin fetvasında, boykotun hem ahlaki hem de siyasi bir duruş sergilenmesi için önemli bir araç olduğu açıkça ifade edilmektedir. Bu çalışmada ayrıca, Malezya, Endonezya ve Türkiye gibi farklı ülkelerdeki fetva otoritelerinin bu konudaki yaklaşımları ele alınmıştır. Malezya ve Endonezya'da halkın, İslam alimlerinin rehberliğinde ekonomik adalet ve dayanışmayı gözetken bir tutum sergilediği gözlemlenirken, Türkiye'de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın boykotu ahlaki bir sorumluluk

olarak değerlendirdiği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, Uluslararası Müslüman Alimler Birliği (IUMS) gibi önemli otoriteler, İsrail ürünlerini boykot etmenin İslam ahlakına uygun ve barışçıl bir mücadele yöntemi olduğu görüşünü dile getirmiştir. Sonuç olarak, bu çalışma, İsrail ürünleri ve Siyonist markaların boykot edilmesine dair fetvaların İslam hukukundaki meşruiyetini, dayandığı ictihad metotlarını ve ahkâma ilişkin sonuçlarını kapsamlı bir şekilde analiz etmektedir. Fetvalar, Müslüman bireylerin ve toplulukların, zulme karşı bir bilinç oluşturarak İslami sorumluluklarını yerine getirme yollarını göstermektedir. Boykot, bu bağlamda, İslam ümmetinin dini ve ahlaki değerlerini muhafaza etmesinin bir tezahürü olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Boykot, Fetva, İctihad, Ahkam.

Analysis of the *Fatwās* on the Boycott of Israeli Products and Zionist Brands in terms of Methodology and *Aḥkām*

Fatma Zehra ÖZASLAN

<https://orcid.org/0000-0003-0302-0587>

fatma.aydin826@hbu.edu.tr

Research Assistant, Ankara Hacı Bayram Veli University

Islamic Law, Ankara, Türkiye

Miyase YAVUZ-ALTINTAŞ

<https://orcid.org/0000-0002-5338-3266>

miyase.yavuzaltintas@hbu.edu.tr

Assistant Professor, Ankara Hacı Bayram Veli University

Islamic Law, Ankara, Türkiye

Abstract

This study analyzes the *fatwās* on boycotting Israeli and Zionist brands in terms of methodology and provisions (*aḥkām*). This study evaluates the religious foundations of boycotts in Islamic jurisprudence, the methods of *ijtihād* used, and the implications concerning the provisions of these *fatwās*. It is revealed that the boycott *fatwās*, in addition to being a religious obligation for Muslim individuals, ensure social justice and stand against oppression. In Islamic jurisprudence, boycotts are considered within the framework of the principles of supporting the oppressed and standing against oppressors. The Qur'anic verse "Cooperate with one another in goodness and righteousness, and do not cooperate in sin and transgression..." (Sūrat al-Mā'idā 5/2) is one of the main sources of boycott *fatwās*. In this context, boycotting Israeli products and Zionist brands points to Muslims' individual and social responsibility to establish justice and prevent oppression. Boycott *fatwās* align individuals' consumption habits with religious and moral principles and avoid indirectly contributing to injustice. In this context, Yusuf al-Qaradāwī's (d. 2022) *fatwā* on boycott stands out as one of the most comprehensive and influential texts on this issue. Qaradāwī emphasized that boycotting is not only an individual choice but also a religious obligation and linked this attitude to the principle of *sadd al-dharā'ī* (blocking the paths that lead to evil) in Islamic jurisprudence. According to him, purchasing products that support Israel indirectly contributes to the financing of the oppression of the Palestinian people and is therefore haram. Qaradāwī's *fatwā* clearly states that boycotts are an important tool for taking both a moral and a political stance. This study also examines the approaches of *fatwā* authorities in Malaysia, Indonesia, and Turkey. In Malaysia and Indonesia, the public, guided by Islamic scholars, has adopted an attitude of economic justice and solidarity, whereas in Turkey, the Presidency of Religious Affairs considers boycotts to be a moral responsibility. In addition, important authorities such as the International Union of Muslim Scholars (IUMS) have stated that boycotting Israeli products is a peaceful method of struggle in accordance with Islamic morality. In conclusion, this study comprehensively analyzes the legitimacy of *fatwās* on boycotting Israeli and Zionist products in Islamic jurisprudence, the methods of *ijtihād* on which they are based, and their implications. The *fatwās* illustrate ways in which Muslim

individuals and communities can fulfill their Islamic responsibilities by raising awareness against oppression. In this context, the boycott is considered a manifestation of the Islamic Ummah's preservation of its religious and moral values.

Keywords: Islamic Law, Boycott, Fatwā, Ijtihād, Aḥkām.

القدس في القرن التاسع عشر: الأوضاع الدينية والتعايش السلمي في أواخر الحكم العثماني

د. لطيف ياسين علي

abdullatifyassin71@gmail.com

مدرس اقدم في مدرسة الاصلاحين للكبار

د. نذير سعيد مصطفى

الاستاذ المساعد جامعة عقرة للعلوم التطبيقية

الملخص

مدينة القدس واحدة من أهم المدن في العالم من حيث الأهمية الدينية، والتاريخية، والثقافية؛ وكانت ومازال محلاً للصراعات الدولية.

عندما حكمها الدولة العثمانية برزت فيها معالم التعايش السلمي، خاصة في القرن التاسع عشر، فأردنا دراسة هذا الجانب ببحث بعنوان (القدس في القرن التاسع عشر الأوضاع الدينية والتعايش السلمي في أواخر الحكم العثماني)، متكون من مقدمة ومبحثين، المبحث الأول: عن الخلفية التاريخية للقدس في القرن التاسع عشر، من خلال المطلب الأول: نبذة تاريخية عن القدس ومراحلها التاريخية، والمطلب الثاني: الأوضاع السياسية ومكانة القدس في النظام العثماني، والمطلب الثالث: الإصلاحات العثمانية (التنظيمات) وتأثيرها على المدينة.

واستخرج البحث بنتائج من أبرزها:

1- لم يتنعم اليهود والمسيحيين وغيرهم من الطوائف الا في ظل الامبراطورية الاسلامية وعلى رأسها الخلافة العثمانية.

2- أن مكانة تركيا التاريخية والجغرافية والسياسية لها أهميتها ومحوريتها في الصراع الدولي المعاصر، وليس من السهل تغيب تركيا على الساحة الدولية مع محاولات انحسار مكانتها وحضورها وأن القضية الفلسطينية متلازمة مع تركيا.

3- أن العثمانيين كانوا خير من دافع عن القدس وكانوا خير ملاذ للمسلمين وأهالي مدينة القدس.

4- نستطيع الاستفادة القصوى تلك الحقبة التاريخية من التعايش في هذه المدينة وإسقاطها على الواقع الحاضر بشكل من الاشكال.

الكلمات المفتاحية: القدس، الدولة العثمانية، القرن التاسع عشر، الأهمية الدينية، التعايش السلمي.

Jerusalem in the Nineteenth Century: Religious Conditions and Peaceful Coexistence in the Late Ottoman Empire

Latif Yasin Ali

abdullatifyassin71@gmail.com

Senior Teacher at the Reform School for Adults

Nezir Said Mustafa

Assistant Professor at Aqrah University of Applied Sciences

Abstract

The city of Jerusalem is one of the most important cities in the world in terms of religious, historical, and cultural significance. It has been and continues to be a focal point of international conflicts. During the period when it was ruled by the Ottoman Empire, the city witnessed remarkable instances of peaceful coexistence, particularly in the 19th century. Therefore, we aimed to study this aspect through a research paper titled "Jerusalem in the 19th Century: Religious Conditions and Peaceful Coexistence in the Late Ottoman Era." The paper consists of an introduction and two main sections. The first section focuses on the historical background of Jerusalem in the 19th century, divided into three parts:

1. A historical overview of Jerusalem and its historical stages.
2. The political conditions and the status of Jerusalem within the Ottoman system.
3. The Ottoman reforms (Tanzimat) and their impact on the city.

The research yielded several key findings, including:

1. Jews, Christians, and other religious communities thrived only under the Islamic empires, particularly during the Ottoman Caliphate.
2. Turkey's historical, geographical, and political significance remains central in contemporary international conflicts. It is not easy to diminish Turkey's role on the global stage, despite attempts to reduce its influence and presence. The Palestinian cause is inherently linked to Turkey.
3. The Ottomans were the greatest defenders of Jerusalem and provided a safe haven for Muslims and the inhabitants of the city.

We can draw significant lessons from this historical period of coexistence in Jerusalem and apply them, in some form, to the present reality.

Keywords: Jerusalem, Ottoman Empire, 19th Century, Religious Significance, Peaceful Coexistence.

سكان مدينة القدس في أواخر العهد العثماني وفق دفتر النفوس العثماني (1864-1917م)

الدكتور مروان عقرة

marwanaqra@gmail.com

باحث في مركز سيلون للبحوث والدراسات

نابلس - فلسطين

الملخص

شهدت مدينة القدس الشريف في أواخر العهد العثماني تطوراً كبيراً في مختلف نواحي الحياة (الاجتماعية والاقتصادية والعمرانية) وهذا ما ساهم الى زيادة ملحوظة في عدد السكان الذين تضاعف أعدادهم لأسباب كثيرة من أهمها: توفر الرعاية الصحية والقضاء على الأمراض والابوة وانتشار الأمن والأمان في المدينة وقدم عدد كبير من الناس للسكن في المدينة من مناطق أخرى داخل متصرفية القدس الشريف وبعض الولايات العثمانية الأخرى.

كان هناك اهتمام كبير بالمدينة من مختلف الدول الأوروبية التي حاولت أن تجد لها موطئ قدم داخل المدينة لأسباب دينية تتعلق في السيطرة على الأماكن الدينية المسيحية وخصوصاً كنيسة القيامة، فكان هناك انشاء مدارس جديدة تتبع مختلف الطوائف وكنائس مسيحية وابنية وفنادق تتبع تلك الدول وقنصليات، وبسبب هذا الاهتمام الخارجي تنبعت الدولة العثمانية الى خطوة ما يجري وعملت على تطوير متصرفية القدس الشريف من جميع النواحي الإدارية والتعليمية والصحية حيث أسست بلدية القدس في عام 1869م لتكون ثاني بلدية في الدولة العثمانية بعد إسطنبول وبنيت عدد من المدارس الحكومية لمختلف الأعمار وبنيت المشفى الحكومي ومنتزه البلدية ومهدت الطرق بين المدينة ويافا التي كانت بوابة للحجاج والزوار الأجانب.

عملت الحركة الصهيونية على انشاء عدد من المستعمرات الصهيونية في متصرفية القدس الشريف وحثت يهود العالم على الهجرة اليها لتغير ديمغرافية السكان في مدينة القدس وبسبب اعتراض أهالي المدينة على الهجرة اليهودية فرضت الدولة العثمانية قيوداً على الهجرة اليهودية ومنعت بيع الأراضي لليهود وأصدر السلطان العثماني عبد الحميد الثاني فرمان بمنع بيع الأراضي لليهود في عام 1881م.

تهدف هذه الدراسة الى الاطلاع على أعداد السكان في مدينة القدس الشريف في أواخر الدولة العثمانية وتوزيعهم حسب الأديان والطوائف وبيان مكان سكنهم في حارات مدينة القدس الشريف التي كانت موجودة في أواخر العهد العثماني من عام 1874م الى 1917م داخل سور المدينة والأحياء الجديدة التي أسست خارج السور ومقارنة الأعداد في دفتر النفوس العثماني مع غيرها من الاحصائيات التي صدرت عن بعض المستشرقين وبعض القنصليات الأجنبية.

ومن أجل الإحاطة بهذا الموضوع سوف استخدم: دفتر النفوس العثماني الذي جاء وفق الإحصاء العثماني الذي قامت به الدولة العثمانية في مختلف ولاياتها وشمل جميع السكان وذكر أسمائهم وأسماء آبائهم وتاريخ ميلادهم وقرابتهم. وكذلك الأرشف العثماني في أنقرة وإسطنبول والأرشف العثماني المحلي وسجلات المحكمة الشرعية والكتب والدراسات التي تناولت الموضوع.

الكلمات المفتاحية: الدولة العثمانية، متصرفية القدس الشريف، دفتر النفوس العثماني، مدينة القدس، الأديان

The Population of Jerusalem in the Late Ottoman Period According to the Ottoman Population Register (1864–1917)

Marwan AQRA

marwanaqra@gmail.com

Dr., Silon Research and Studies Center, Nablus, Palestine

Abstract

In the late Ottoman period, the Holy City of Jerusalem witnessed significant development in various aspects of life, including social, economic, and urban growth. This progress contributed to a noticeable increase in the city's population, which doubled for several reasons. Among the most important factors were improved healthcare, the eradication of diseases and epidemics, enhanced security and stability, and the arrival of a large number of people from different regions within the Jerusalem Sanjak and other Ottoman provinces. There was great interest in the city from various European countries, which sought to establish a presence in Jerusalem for religious reasons, particularly to control Christian holy sites, such as the Church of the Holy Sepulchre. As a result, new schools affiliated with different denominations were established, along with Christian churches, buildings, hotels, and consulates representing these countries. This external interest alerted the Ottoman state to the risks involved, prompting it to develop the Jerusalem Sanjak in all administrative, educational, and healthcare aspects. In 1869, the Ottoman authorities established the Jerusalem Municipality, making it the second municipality in the empire after Istanbul. They also built several public schools for different age groups, a government hospital, a municipal park, and paved roads connecting the city to Jaffa, which served as a gateway for pilgrims and foreign visitors. The Zionist movement sought to establish Jewish colonies within the Jerusalem Sanjak and encouraged Jewish migration to the city to alter its demographic composition. Due to strong opposition from the city's residents, the Ottoman Empire imposed restrictions on Jewish immigration and prohibited the sale of land to Jews. In 1881, Sultan Abdul Hamid II issued a decree banning land sales to Jewish settlers. This study aims to examine the population of Jerusalem in the late Ottoman period, analyzing their distribution by religion and sect, as well as identifying their places of residence within the neighborhoods of Jerusalem. The study focuses on the period from 1874 to 1917, covering both the areas within the city's walls and the newly established neighborhoods outside the walls. Additionally, it compares the population records in the Ottoman Population Register with other statistical sources, including reports from Orientalists and foreign consulates. To comprehensively address this topic, the study relies on the Ottoman Population Register, which was compiled as part of a general census conducted by the Ottoman authorities across their provinces. This register documented all residents, recording their names, their fathers' names, birth dates, and family relationships. Additional sources include the Ottoman archives in Ankara and Istanbul, local Ottoman archives, Sharia court records, and various books and studies on the subject.

Keywords: The Ottoman Empire, Mutasarrifate of Jerusalem, Ottoman Population Register, City of Jerusalem, Religions.

الاعتداءات الإسرائيلية على السور العثماني في القدس وأثرها في تغيير الطابع الثقافي للمدينة المقدسة

الدكتور عبد الله معروف عمر

amomar@29mayis.edu.tr

أستاذ مساعد في جامعة إسطنبول 29 مايو قسم التاريخ الإسلامي - إسطنبول، تركيا

الملخص

منذ احتلال شرقي مدينة القدس عام 1967، عانت القدس من الاعتداءات الإسرائيلية التي شملت الحجر والإنسان وكل ما يمت للتاريخ الإنساني في المدينة المقدسة، في محاولات إسرائيلية متكررة لتغيير الطابع الديني والثقافي للقدس إلى طابع يهودي غربي بعيد عن الصبغة الثقافية الشرقية الأصيلة للقدس. وضمن محاولات التهويد التي عانت وتعاني منها القدس في ظل الاحتلال الاعتداءات الإسرائيلية المتواصلة على التراث الثقافي للمدينة، ولا سيما السور الذي كان حامياً للقدس منذ إعادة بنائه في عهد السلطان العثماني سليمان القانوني. حيث كان هذا السور على الدوام بمثابة الدرع الواقي لشخصية مدينة القدس وخصوصيتها، ولئن كان السور عند إعادة بنائه يعتبر شيئاً طبيعياً في المدن القديمة، فإنه ومع تقدم الزمن وتوسع الأحياء المقدسية خارج البلدة المسورة في القرن التاسع عشر أصبح له قيمة تراثية تاريخية ثقافية لا يمكن تجاهلها، إذ إنه حافظ على خصوصية مدينة القدس وقصصها وحكاياتها التاريخية الأصيلة، ولم تتمكن بريطانيا من تغيير طابعه الثقافي بالرغم من اعتدائها على بعض الآثار التي ظهرت فيه مثل ساعة السلطان عبد الحميد الثاني، وبعد الاحتلال الإسرائيلي أصبح لهذا السور قيمة تتجاوز القيمة التاريخية إلى قيمة مقاومة الاحتلال ومحاولات التهويد الثقافي التي تجربها إسرائيل في القدس، إذ إنه حافظ على طبيعة المدينة وحد من قدرة إسرائيل على تغيير شخصية القدس. ولذلك فقد لجأت إسرائيل إلى محاولات الاعتداء على القيمة التاريخية لهذا السور لا بهدمه بالكامل بالضرورة، ولكن بعدة أساليب تعمل من خلالها على تهويد السور نفسه وتحويله إلى قيمة تاريخية إسرائيلية.

تعالج هذه الورقة مسألة الاعتداءات الإسرائيلية المتكررة على سور القدس العثماني وترصد محاولات إسرائيل تزييف تاريخ السور وتغيير طبيعته الأصيلة وفرض هيمنتها الثقافية على السور التاريخي للمدينة عبر إجراءات مختلفة كإدخال رموز دينية يهودية أو استعمال السور في فرض الرواية الإسرائيلية المزورة لتاريخ المدينة أو إجراء حفريات أثرية حوله وتحتته يتم فيها فرض التفسير اليهودي لتاريخ المنطقة المحيطة بالسور وبأصوله، وخاصة في المنطقة المحيطة بالمسجد الأقصى المبارك، وتفحص الورقة علاقة هذه الإجراءات بعملية تهويد مدينة القدس اليوم وتشويه الصورة الأصيلة للمدينة المقدسة وبوابتها التاريخية. كما تستعرض الورقة الإجراءات المختلفة التي تقوم بها الهيئات المختلفة في القدس وفي العالم الإسلامي للدفاع عن السور وحماية إرثه من التشويه الذي تقوم به إسرائيل. وتبني

الورقة عدداً من التوصيات على عدة مستويات للحفاظ على السور وأثر ذلك في الحفاظ على مدينة القدس نفسها من التهويد والتغيير الكامل الذي تهدد به إسرائيل وتحاول تنفيذه بالفعل في القدس.

الكلمات المفتاحية

قدس، المسجد الأقصى، السور، الدولة العثمانية، إسرائيل

Israeli Violations Against the Ottoman Wall in Jerusalem and Their Impact on Changing the Cultural Identity of the Holy City

Abdullah Maruf OMAR

amomar@29mayis.edu.tr

Assistant Professor, Istanbul 29 Mayıs University

Department of Islamic History, Istanbul, Turkey

Abstract

Since the occupation of East Jerusalem in 1967, the city has endured extensive Israeli assaults targeting its people, structures, and rich historical legacy. These actions represent systematic attempts to transform the religious and cultural identity of Jerusalem into a Westernized Jewish character, eroding its authentic Eastern cultural essence. Central to these Judaization efforts are continuous Israeli attacks on the city's cultural heritage, particularly the historic Ottoman wall, reconstructed during the reign of Sultan Suleiman the Magnificent. This wall has historically served as both a physical and symbolic protector of Jerusalem's unique identity. While its reconstruction originally aligned with the urban norms of ancient cities, the wall's cultural and historical significance grew significantly over time, especially after the 19th-century urban expansion beyond the walled city. The wall has preserved Jerusalem's authentic stories and heritage, remaining resilient despite British-era alterations, such as damage to Sultan Abdulhamid II's clock tower. Under Israeli occupation, the wall has transcended its historical value to symbolize resistance against cultural Judaization, safeguarding the city's identity. Consequently, Israeli authorities have sought to undermine its historical significance—not necessarily through outright demolition, but via various measures aimed at Judaizing the wall and recasting it as an element of Israeli historical narrative. This paper examines the repeated Israeli violations against the Ottoman wall of Jerusalem, documenting efforts to distort its history, alter its authentic nature, and impose cultural dominance over the city's historical landmark. These measures include incorporating Jewish religious symbols, leveraging the wall to propagate a fabricated Israeli narrative, and conducting archaeological excavations around and beneath the wall to reinforce a Judaized interpretation of the area's history—particularly in the vicinity of Al-Aqsa Mosque. The study explores the connection between these actions and the broader process of Judaizing Jerusalem, distorting the city's original identity, and transforming its historical gateways. It also highlights the efforts of various local and international entities to protect the wall and preserve its heritage from Israeli distortion. Finally, the paper provides a series of recommendations at multiple levels to safeguard the wall, emphasizing its crucial role in protecting Jerusalem itself from the comprehensive Judaization and transformation efforts that Israel is actively pursuing.

Keywords: Jerusalem, al-Aqsa Mosque, Wall, Ottoman Empire, Israel.

Osmanlı'nın Son Dönemi Filistin'inde Meyvecilik: Üretimi, Sanayisi ve Ticareti

Cevriye YILDIRIM

<https://orcid.org/0000-0002-8218-1727>

cevriye_yldrm@hotmail.com

Dr., Tarih, İzmir, Türkiye

Öz

İnsanoğlunun besin kaynakları arasında önemli bir yere sahip olan meyveler, zamanla bu işlevinin yanı sıra devletlerin gelir kaynaklarından biri haline gelmiştir. Nitekim tarım ülkesi olan Osmanlı Devleti için de meyvecilik temel vergi kalemlerinden olmuştur. Özellikle 19. yüzyılda hızla sanayileşen Avrupa ülkelerinin tarımsal ürün talebindeki artış, bu alanda ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Yaşanan gelişmeler meyvenin üretimini, sanayisini ve ticaretini doğrudan etkilemiştir. Osmanlı topraklarının parçası olan Filistin bölgesinde de söz konusu yüzyılın sonlarına doğru meyvecilik bu açıdan ilerleme kaydetmiştir. Filistin sınırları içerisinde yetiştirilen meyvelerin başında zeytin, portakal, üzüm, incir ve badem gelmekteydi. Zeytin ağaçları özellikle Kudüs, Nablus kazalarında, portakallar Akdeniz sahil şeridindeki Akka, Hayfa, Yafa, Gazze kazaları ile iç kesimde, Kudüs civarında yetiştirilmiştir. Üzüm, incir, badem ise çoğunlukla Yafa, Kudüs ve Gazze'de ön plana çıkmıştır. Bunlardan başka bölgede limon, kayısı, elma, erik, armut, muz, hurma, ceviz, karpuz, dut, nar gibi birçok meyve üretilmiştir. Bölgede meyve üretimi geleneksel yöntemlerin yanında dönemin modern tekniklerine göre kurulmuş olan bahçelerde yapılmıştır. Osmanlı yönetimi, bahçelerin sayısını artırma, ürün kalitesini yükseltme gibi konularda halkı teşvik etmek için onlara vergi ödeme kolaylığı sağlamıştır. Ayrıca devlete ait çiftliklerde toprak ve iklim koşullarına göre yetiştirilen fidanlar üreticiye dağıtılmış, zaman zaman ortaya çıkan ağaç hastalıkları ve zararlılarına karşı yapılan ziraî mücadelelerde çiftçiler desteklenmiştir. Üretilen meyveler aynı zamanda Filistin'de meyveye dayalı sanayinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Zeytinden elde edilen zeytinyağı ve sabun ile üzüme dayalı imalathaneler bölgenin temel sanayi kollarından olmuştur. Yetiştirilen yaş meyve ve sanayi ürünlerinin bir kısmı Osmanlı iç pazarında talep görmüştür. Önemli bir kısmı ise yabancı devletlere ait ticari şirket temsilciliklerinin bölgedeki aracılığı vasıtasıyla temin edilip Mısır, İngiltere, Fransa, Almanya ve Amerika gibi ülkelere ihraç edilmiştir. 20. yüzyılın başında bu ülkelere satılan ürünlerin içerisinde kalitesiyle dünyaya nam salmış olan Yafa portakalları ilk sırada yer almıştır. Çalışmada, 19. yüzyılın sonu, 20. yüzyılın başında Filistin'de yapılan meyve yetiştiriciliği ile üreticinin karşılaştığı su, fidan, hastalık, güvenlik, toprak mülkiyeti, vergi yükü gibi sorunlar ele alınacaktır. Osmanlı yönetiminin bunların çözümü için yürüttüğü faaliyetlere de yer verilecektir. Ayrıca, meyveye dayalı sanayi kolları ile meyve ticareti üzerinde durulacaktır. Ortaya koyacağımız bilgilerle Osmanlı'nın son dönemi Filistin'inin tarımı, sanayisi ve ticaretine yönelik yapılan araştırmalara katkıda bulunmayı amaçlamaktayız. Çalışmayı hazırlarken Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet

Arşivleri Başkanlığı'nda yer alan Osmanlı Arşivi belgeleri, ziraat ve ticaret istatistikleri, dönemin süreli yayınları ile araştırma eserlerden yararlanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Kudüs, Meyvecilik, Yafa Portakalı, Zeytinyağı Sabunu.

Fruit Growing in the Last Period of Ottoman Palestine: Production, Industry and Trade

Cevriye YILDIRIM

<https://orcid.org/0000-0002-8218-1727>

cevriye_yldrm@hotmail.com

Dr., History, İzmir, Türkiye

Abstract

Fruits, having an important place among the nutritional sources of mankind, have become one of the income resources of the states in addition to this function. Thus, fruit growing was one of the basic tax items also for the Ottoman State, an agricultural state. Especially the increase in the agricultural product demand of the European countries, industrialized rapidly in the 19th century, enabled the development of trade in this field. The developments experienced affected the production, industry and trade of fruits. Fruit growing made a progress with this respect to the end of the century in question also in the Palestine region, a part of the Ottoman soils. The most important ones of the fruits grown inside the borders of Palestine was olive, orange, grape, fig, and almond. The olive trees were planted especially in the Jerusalem, Nablus districts, the oranges Akka, Haifa, Jaffa, Gaza districts in the Mediterranean shore strip and near Jerusalem in the midlands. Grape, fig and almond were prominent mainly in Jaffa, Jerusalem and Gaza. Furthermore, a lot of fruits such as lemon, apricot, apple, plum, pear, banana, date, walnut, watermelon, mulberry, and pomegranate were produced in the region. The fruit production in the region was conducted in the yards established according to the modern techniques of the period, in addition to the conventional methods. The Ottoman administration enabled tax payment eases for the public for incenting them in topics such as increasing the number of orchards and increasing the product quality. Furthermore, the saplings, grown according to the soil and climate conditions, in the ranches belonging to the state were distributed among the producers and the farmers were supported in agricultural struggles made against plant diseases and pests. The fruits produced also enabled that an industry, depending on the fruits, emerged in Palestine. The olive oil and soap, derived from olive and the factories based on grape became the basic industrial branches of the region. Some of the fresh fruits grown and industrial products were demanded in the domestic market of the Ottoman. A substantial part was procured by means of the agents of the commercial company representatives, belonging to the foreign countries, and exported to the countries such as Egypt, Britain, France, Germany, and United States. Among the products exported to these countries at the beginning of the 20th century, Jaffa oranges came first, famous in the world with its quality. In the study, the fruit cultivation, made in Palestine, and the problems such as water, sapling, disease, security, land ownership and tax burden, faced by the producers, in the end of the 19th century and at the beginning of 20th century, were discussed. The activities conducted by the Ottoman administration to solve these will also be covered. Besides, the industrial branches, depending on fruit, and fruit trade will also be elaborated. With the information we reveal, we aim to contribute to the researches made for the agriculture, industry and trade of Palestine in

the last period of Ottoman. When preparing the study, the Ottoman Archive documents, found in the Presidency of State Archives of Presidency of Turkish Republic, agriculture and trade statistics, the periodicals of the relevant period and research works will be used.

Keywords: Palestine, Jerusalem, Fruit Growing, Jaffa Orange, Olive Oil Soap.

Osmanlı Kudüs'ünde İletişimsel Altyapının Oluşumu: Kudüs Telgraf Hatları

Fatma EMEK

<https://orcid.org/0000-0002-3492-9753>

fatma-emek-@hotmail.com

Dr., Tarih, İzmir, Türkiye

Öz

19. yüzyılda icat edilen elektrikli telgraf, insanların uzak mesafeler ile haberleşmesini mümkün kılmıştır. Osmanlı Devleti, gelişen bu yeni haberleşme teknolojisini yakından takip etmiştir. Merkezî idare, ilk telgraf hattı döşeme çalışmalarına Kırım Harbî sırasında Rumeli topraklarında başlamıştır. Ardından telgraf hatları Anadolu sınırları içerisine doğru uzatılmıştır. Burada ana hatların tamamlanmasıyla aynı yüzyıl içerisinde siyasi idare Arap vilayetlerine de telgraf hatları döşenmesi için çalışmalar yürütmüştür. Telgraf hatlarının inşası, payitaht İstanbul'da siyasi idarenin aldığı kararların kısa süre içerisinde ülke geneline bildirilmesini kolaylaştırmıştır. Böylece uzak yerlerden alınan hızlı haber ve bilgi akışıyla merkez ile taşra arasındaki iletişimsel eksikliklerin önü alınmış ve buraların devlet yetkilileri tarafından kontrol edilmesi sağlanmıştır. Osmanlı Dönemi Kudüs'ünün coğrafi konumu, üç büyük din için önemli olması, ticaret hacmi gibi sebepler, merkezî idarenin buradan İstanbul'a bilgi ve haber akışını hızlandırmak için telgraf hattı döşemesini gerekli kılmıştır. 1863 yılında Filistin bölgesinin telgraf ağı projesi içerisine dahil edilmesine karar verilmiştir. 1864 yılında da Beyrut'tan Mısır sınırındaki El-Ariş'e doğru karadan telgraf hattı uzatılmıştır. Aynı yıl halktan toplanan nakdî yardımlar ve devletin sağladığı imkanlar sayesinde Gazze, Yafa, Kudüs, Nablus, Akka telgrafla tanışmış böylece İstanbul ve Avrupa ile olan haberleşmesi sağlanmıştır. Direklerin dikilip tellerin uzatılmasıyla da tüm Filistin bölgesi telgraf hatlarıyla birbirine bağlanmış ve birçok yerleşim yerinde telgraf merkezleri açılmıştır.

II. Abdülhamid Döneminde telgraf hattı Kudüs üzerinden Akabe'ye oradan da Mekke-Medine'ye kadar uzatılmış, kutsal toprakların İstanbul ve Avrupa ile olan iletişimsel altyapısı tamamlanmıştır. Filistin bölgesinin coğrafi konumu ve kutsal mekânlara sahip olması batılı ülkelerin ilgisini çekmiştir. Bölgeden bilgi akışını sağlamak isteyen İngiltere, sahibi olduğu Hindistan telgraf ağını Gazze-El-Ariş hattından Osmanlı telgraf şebekesine bağlamış ve stratejik mevkiilerle olan irtibatını sağlamıştır. Telgraf yazışmaları konusunda İngiltere'ye bağımlı olan Fransa ise kendi hatlarını oluşturmak için çalışmalar yürütmüştür. Bunun için Osmanlı Devleti ile anlaşarak Filistin bölgesi üzerinden döşenecek hat ile Akabe Körfezi'ni izleyerek su altından Afrika kıtasında bulunan Cibuti ve Madagaskar'a telgraf hattı döşemek istemiştir. Çalışmanın odak noktasını Osmanlı Dönemi Kudüs'ünde merkezî ve bağlantı telgraf hatlarının kurulması ile hatların bölgeye olan katkısı oluşturmaktadır. Elde edilecek bilgilerle Filistin bölgesinin askeri, siyasi ve ekonomik hayatına bir katkı sağlanması hedeflenmiştir. Bu doğrultu da Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda yer alan Osmanlı arşiv belgeleri, dönemin basını incelenecektir. Ayrıca konu ile ilgili yazılan ikincil el kaynaklara bakılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Kudüs, Telgraf, Osmanlı Devleti, İletişim.

The Formation of Communication Infrastructure in Ottoman Jerusalem: The Telegraph Lines

Fatma EMEK

<https://orcid.org/0000-0002-3492-9753>

fatma-emek@hotmail.com

Dr., History, İzmir, Türkiye

Abstract

Invented in the 19th century, the electric telegraph made it possible for people to communicate over long distances. The Ottoman Empire closely followed this new communication technology. The central administration started to lay the first telegraph lines in Rumeelia during the Crimean War. Subsequently, telegraph lines were extended into Anatolia. After the completion of the main lines here, in the same century, the political administration carried out efforts to lay telegraph lines in the Arab provinces. The construction of telegraph lines facilitated the communication of the decisions taken by the political administration in the capital Istanbul to the whole country in a short time. Thus, the communication gaps between the centre and the provinces were prevented by the rapid flow of news and information received from distant places and the control of these places by the state authorities was ensured. The geographical location of Jerusalem during the Ottoman period, its importance for the three major religions, and the volume of trade made it necessary for the central administration to lay a telegraph line to speed up the flow of information and news from here to Istanbul. In 1863, it was decided to include the Palestine region in the telegraph network project. In 1864, a land telegraph line was extended from Beirut to El-Arish on the Egyptian border. In the same year, Gaza, Jaffa, Jerusalem, Nablus and Acre were introduced to the telegraph thanks to the cash aid collected from the people and the facilities provided by the state, and thus communication with Istanbul and Europe was ensured. With the erection of poles and the extension of wires, the entire Palestinian region was connected by telegraph lines and telegraph centres were opened in many settlements. During the reign of Abdul Hamid II, the telegraph line was extended from Jerusalem to Aqaba and then to Mecca-Medina, and the communication infrastructure of the holy lands with Istanbul and Europe was completed. The geographical location of the Palestinian region and its holy sites attracted the attention of Western countries. In order to ensure the flow of information from the region, Britain connected the Indian telegraph network it owned to the Ottoman telegraph network via the Gaza-El-Arish line and ensured its contact with strategic positions. France, which was dependent on Britain for telegraph correspondence, worked to establish its own lines. For this purpose, by making an agreement with the Ottoman State, it wanted to lay an underwater telegraph line to Djibouti and Madagascar on the African continent, following the Gulf of Aqaba with the line to be laid through the Palestine region. The focus of the study is the establishment of central and connecting telegraph lines in Jerusalem during the Ottoman period, and the contribution of the lines to the region. It is aimed to contribute to the military, political, and economic life of the Palestine region with the information to be obtained. In this direction, Ottoman archival documents located in

the Presidency State Archives Directorate and the press of the period will be examined. In addition, secondary sources written on the subject will be consulted.

Keywords: Palestine, Jerusalem, Telegraph, Ottoman Empire, Communication.

Osmanlı Devleti’nin Son Yıllarında Kudüs ve Çevresinde Tıbbi Misyonerlik

Ali TOMALI

<https://orcid.org/0000-0002-9560-7723>

atomali@pau.edu.tr

Dr., Pamukkale Üniversitesi, Denizli, Türkiye

Öz

“Tıbbi Misyonerlik” kavramı, tanımsal çerçevedeki muğlaklık sebebiyle birtakım kavramsal tartışma ve çeşitliliği de beraberinde getirmektedir. Misyonerlik ile Tıbbi Misyonerlik kavramlarının ortaya çıkardığı düalizm, misyonerlik faaliyetini yürüten kişinin kimlik, sınırlılık ve faaliyet alanına ilişkin pozisyonu üzerinden şekillenmektedir. Bu çerçevelenme, “tıbbi misyon” ya da “tıbbi misyonerlik” olgusunun, genel misyonerlik faaliyetlerine şartlar gereği yeni bir alan olarak eklemlenmesiyle doğrudan ilgilidir. Öyle ki başta kilise ve eğitim kurumlarını faaliyet alanı olarak belirleyen misyonerler, zaman içinde hastane ve dispanser gibi sağlık müesseseleri üzerinden reaksiyoner bir tutum sergilemişlerdir. Bu bakımdan tıbbi misyonerlik faaliyetleri, daha net sonuçları alınması bakımından oldukça etkili bir yöntem olarak kullanılmıştır. Kadim bir geçmişi olan Kudüs ve çevresi de yapısı ve stratejik pozisyonu gereği tıbbi misyonerlik faaliyetlerinin yoğun yürütüldüğü bir bölge olmuştur. Osmanlı coğrafyasındaki varlığı 16. yüzyıla kadar uzanan misyon teşkilatları özellikle 20. yüzyılın başında güçlü yapılar haline gelmiştir. Nitekim Kudüs ve çevresi başta olmak üzere Osmanlı topraklarının büyük bir bölümü Amerikan Board, Alman, İngiliz, Fransız ve Rus misyon teşkilatlarının çalışma merkezi haline gelmiştir. Bu misyon teşkilatları, Kudüs ve çevresinde hatırı sayılır ölçüde hastane, dispanser, klinik vb. türde irili ufaklı pek çok sağlık müessesesi kurmuş doktor, hemşire ve eczacıyı bölgeye göndermiş sayısız hasta bakmıştır. Bu faaliyetlerini, “insanın olduğu yerde acı, acının olduğu yerde doktor, doktorun olduğu yerde de misyonerlik için fırsatlar vardır” gayesiyle yürütmüştür. Sundukları sağlık hizmetlerini ise modern tıbbi araç ve gereçlerle icra ederek cazibe merkezi oluşturmuş, bölge halkının güvenini sağlamaya çalışmıştır. Ayrıca tıbbi misyonlar, gerek resmi açıdan gerekse de yöneticiler tarafından en az engellenen misyonerlik kolu olmuştur. Sivil halk tarafından sıcak karşılanmaları, faaliyetlerini ücretsiz yürütmeleri ve etkisi itibarıyla kıyaslandığında diğer misyonerlik kollarından daha az maliyetli olmaları, manevra alanlarını genişletmede önemli ölçüde etkili olmuştur. Ancak Birinci Dünya Savaşı’nın da etkisiyle çoğu hastane, iktidarda olan İttihat ve Terakki hükümetleri tarafından kademeli olarak kapatılmış ya da bu kurumlara el konulmuştur. Osmanlı Devleti’nin zayıflayıp bölgedeki hâkimiyetini yitirmeye başlamasıyla faaliyetlerini sürdürmeye tekrar devam etmişlerdir. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti’nin son yıllarında Kudüs ve çevresinde faaliyet gösteren tıbbi misyon teşkilatlarının çalışmaları, kurdukları sağlık kurum ve kuruluşların tespiti ile bölge halkı üzerindeki etkilerinin ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda Osmanlı arşivleri başta olmak üzere döneme dair birinci el kaynaklar incelenmiştir. Sonuç olarak, Kudüs ve çevresinde faaliyet yürüten misyon teşkilatlarının Osmanlı Devleti tarafından titizlikle takip edildiği ve kontrol altında tutulmaya çalışıldığı görülmüştür. Ayrıca ruhsatsız çalışan sağlık müesseselerine müsaade

edilmediği, ayrılıkçı hareket eden misyonerlere birtakım cezalar uygulandığı anlaşılmıştır. Bölgede en yoğun faaliyet gösteren tıbbi misyonların ise Fransız, Alman, Amerikan, İngiliz ve Ruslara ait olduğu tespit edilmiştir. Nihai olarak bu çalışma, Kudüs ve Filistin tarihi hakkında yapılan bilimsel çalışmalara mütevazı bir katkı yapmayı arzulamaktadır. Daha özelde ise Kudüs ve çevresinin sıhhi yönüne farklı bir pencere açarak bu alanda yapılacak araştırmalara yol göstermesi de önemli bir kazanım olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Filistin, Tıbbi Misyonerlik, Osmanlı Devleti, Sağlık.

In the Last Years of the Ottoman Empire, Medical Missionary in around and Jerusalem

Ali TOMALI

<https://orcid.org/0000-0002-9560-7723>

atomali@pau.edu.tr

Dr., Pamukkale University, Denizli, Türkiye

Abstract

The concept of “medical missionary” brings with it a number of conceptual discussion and diversity due to ambiguity in the definition. This dualism is shaped through the position of the person who carries out the missionary activity on identity, limitation and position on the field of activity. One of the distinctive points in this regard is directly related to the articulation of the “medical mission” or “medical missionary” phenomenon as a new field due to conditions for general missionary activities. So much so that the missionaries, which determine the church and educational institutions as a field of activity, have exhibited a reactionary attitude over time over health institutions such as hospitals and dispensaries. In this respect, medical missionary activities were used as a very effective method in terms of obtaining clearer results. Jerusalem and its environs, which have an ancient history, have been a region where medical missionary activities are carried out intensively due to its structure and strategic position. Mission organizations whose assets in the Ottoman geography dating back to the 16th century have become strong structures, especially at the beginning of the 20th century. As a matter of fact, a large part of the Ottoman lands, especially Jerusalem and its environs, has become the work center of American Board, German, British, French and Russian mission organizations. These mission organizations, Jerusalem and its surroundings to a considerable extent hospital, dispensary, clinical and so on. Numerous patients have sent many health institutions, nurses and pharmacists who have established many health institutions of various sizes. He carried out these activities with the motto, where there are opportunities for missionary where there is pain, where there is pain, where there is pain, and where there is a doctor “. It has tried to ensure the trust of the people of the region by creating a center of attraction by performing their health services with modern medical tools and equipment. In addition, medical missions were the missionary branch that was least hindered by officials and administrators. The fact that they were warmly welcomed by the civilian population, that their activities were free of charge, and that they were less costly than other missionary branches in terms of their impact, was very effective in expanding their field of maneuver. However, with the effects of the First World War, most of the hospitals were gradually closed or confiscated by the Union and Progress governments in power. They resumed their activities as the Ottoman Empire weakened and began to lose its dominance in the region. The objective of this study is to identify the activities of medical mission organizations operating in Jerusalem and its environs during the final years of the Ottoman Empire. In addition, the study will examine the health institutions and organizations that these organizations established, and will reveal their impact on the region's population. In order to accomplish these objectives, primary sources from

this period, primarily Ottoman archives, were examined. The findings of this study indicate that mission organizations operating in Jerusalem and its environs were subject to meticulous monitoring and control by the Ottoman State. It was also ascertained that the operation of unlicensed health institutions was prohibited, and separatist missionaries were subject to specific penalties. The analysis revealed that the most prominent medical missions in the region were those of the French, Germans, Americans, British, and Russians. Consequently, the present study is to modestly contribute to the scientific research conducted on the history of Jerusalem and Palestine. Specifically, it is regarded as a significant advancement in that it unveils a novel perspective on the health dimension of Jerusalem and its environs, thereby directing future research in this domain.

Keywords: Jerusalem, Palestine, Medical Missionary, Ottoman Empire, Health.

Arapça ve İbranice Kaynaklarda Şehrin İsmine Dair Etimolojik Bir Kazı

Mehmet Sadık GÜR

<https://orcid.org/0000-0001-7390-7090>

msgur@aybu.edu.tr

Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Ankara, Türkiye

İsmail BAYER

<https://orcid.org/0000-0001-6776-5540>

ismailbayeri@artvin.edu.tr

Prof. Dr., Artvin Çoruh Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi, Artvin, Türkiye

Öz

Bu çalışma, Kudüs'ün isimlendirilmesindeki tarihsel ve dilsel gelişimi Arapça ve İbranice kaynaklar ışığında incelemektedir. Kudüs, tarih boyunca farklı medeniyetlerin aynı zaman diliminde yoğun etkileşim alanı olmuş ve bu durum, şehrin adının farklı dillerde çeşitli anlamlar kazanmasına neden olmuştur. Çalışma, 19. yüzyılın sonlarından günümüze kadar olan süreçte şehrin isminin Arapça “el-Kuds” ve İbranice “Yeruşalayim” kelimeleri bağlamında nasıl kullanıldığını, bu isimlerin etimolojik kökenlerini ve çeşitli anlam katmanlarını ele almayı amaçlamaktadır. Bu etimolojik kazı, yazılı metinler, tarihsel belgeler ve modern dilbilimsel analizlerden yararlanarak Kudüs'ün adına ilişkin farklı perspektifleri bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra, şehrin adının kültürel aidiyet ve kimlik üzerinde oynadığı rolü de incelemektedir. Kudüs'ün farklı topluluklar tarafından benimsenen isimleri, tarih boyunca güç dengeleri ve siyasi hâkimiyetle şekillenmiştir. Özellikle İngiliz Mandası ve İsrail'in kuruluşu (1948) ile bu isimlerin kullanımındaki politik bağlam daha da belirginleşmiştir. Araştırmada öne çıkan temalar, kutsallık, siyaset ve dil arasındaki ilişkiler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tarihi teselsüle bakıldığında şehrin Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam gibi üç semavi dine ev sahipliği yapması, şehrin adının tarihsel olarak hâkim olan güçlerin de etkisiyle diller arası çeşitlilik göstermesine yol açmıştır. Çalışma, bugün ulaşılabilen yazılı metinler, diğer tarihsel belgeler ve özellikle de modern dilbilimsel analizlerden yararlanarak Kudüs'ün adına ve adlandırılmasına ilişkin farklı perspektifleri bir araya getirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu dönemi ve sonrasındaki değişimler, bu isimlerin kullanımında önemli kırılma noktaları yaratmıştır. Arapça'da “el-Kuds” (Kutsal) adı, İslam'ın Kudüs'e olan manevi bağlılığını yansıtırken, İbranice'de “Yeruşalayim” ismi, Yahudilikteki derin köklere işaret eder. Bu etimolojik kazı, dilsel çeşitliliğin şehrin tarihsel kimliğiyle nasıl örtüştüğünü ve aynı zamanda belirli hususlarda çatışma alanları meydana getirdiğini göstermektedir. Kudüs'ün adı, tarih boyunca farklı toplulukların sahiplenme ve aidiyet iddialarının bir yansıması olarak ortaya çıkmış ve bu durum şehrin kültürel çeşitliliğini daha da zenginleştirmiştir. Son olarak Beytu'l-Makdis tamlaması üzerinden, Kudüs'e dair yazılmış kitaplar ile manevi olarak mukaddes kabul edilen bölgelere de genişletilebilen isimlere, Cibril'in Ruh'u'l-Kuds olarak isimlendirilmesi ile Esmâ-i Hüsnâ'dan Kuddüs ismiyle şehrin

ismi arasındaki bağlara değinilecektir. Beytu'l-Makdis gibi Arapça isimlerin ve manevi anlamlarının, şehrin İslam dünyasındaki konumuna dair önemli bir ipucu sunduğu vurgulanmaktadır. Aynı şekilde, çeşitli kaynaklarda “selam” kelimesinin barış anlamı taşıması, Kudüs’ün tarih boyunca uzlaşının merkezinde yer aldığını hatırlatmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Yeruslayim, Etimoloji, Arapça, Kutsallık.

An Etymological Excavation of Jerusalem's Name in Arabic and Hebrew Sources

Mehmet Sadık GÜR

<https://orcid.org/0000-0001-7390-7090>

msgur@aybu.edu.tr

Dr., Ankara Yıldırım Beyazıt University

Faculty of Humanities and Social Sciences, Ankara, Türkiye

İsmail BAYER

<https://orcid.org/0000-0001-6776-5540>

ismailbayeri@artvin.edu.tr

Prof. Dr., Artvin Çoruh University

Faculty of Theology, Artvin, Türkiye

Abstract

This study explores the historical and linguistic evolution of the name of Jerusalem through Arabic and Hebrew sources. Jerusalem has historically been a crossroads of civilizations, leading to its name acquiring different meanings across various languages. The research examines the use of the Arabic term “Al-Quds” and the Hebrew “Yerushalayim” from the late 19th century to the present, delving into their etymological origins and layered meanings.

Key themes of this research focus on the interplay between sanctity, politics, and language. As the host city for three major religions—Islam, Christianity, and Judaism—Jerusalem's name reflects its historical and linguistic diversity. Particularly during the Ottoman Empire and the subsequent British Mandate, significant shifts in the usage and significance of these names occurred. The Arabic name “Al-Quds” (The Holy) symbolizes Islam's spiritual connection to Jerusalem, while the Hebrew name “Yerushalayim” signifies deep-rooted ties in Judaism. This etymological excavation draws on written texts, historical documents, and modern linguistic analyses to present diverse perspectives on the name of Jerusalem. Furthermore, it investigates the role of the city's name in shaping cultural identity and belonging. The names embraced by different communities have been influenced by historical power dynamics and political dominion. This became especially pronounced during the British Mandate and after the establishment of Israel in 1948. Finally, the names that can be extended to the books written about Jerusalem and the regions considered spiritually sacred, through the phrase Baytu'l-Makdis, will be discussed, as will the connection between the name of the city and the name of Kuddus, one of the beautiful names of Allah, with the name of Gabriel being named Ruhul-Kuds., and the study demonstrates that Jerusalem's name has served as a reflection of various communities' claims of ownership and belonging, enriching the city's cultural complexity over time. The Arabic term Beytu'l-Makdis and its sacred connotations offer significant insights into the city's position in the Islamic world. Similarly, the root “Salam,” meaning peace, underscores Jerusalem's historical role as both a center of reconciliation.

Keywords: Al-Quds, Yerushalayim, Etymology, Arabic, Sanctity.

Moses Hess'in Roma ve Kudüs Adlı Eserinde Kudüs'ün Yeri ve Dönemin Filozoflarının Siyonizm Anlayışına Etkisi

Miray HALLAK

<https://orcid.org/0000-0003-4220-1882>

miray.alhallaq asbu.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
İlahiyat Fakültesi, Ankara, Türkiye

Öz

“Komünist Haham” olarak tanınan Moses Hess (1812–1875) Alman sosyalizminin ve politik Siyonizmin kurucusu olarak nitelenen bir düşünürdür. Öyle ki Theodor Herzl “Bizim denediğimiz her şey onun eserinde zaten mevcuttur.” demiştir. Moses Hess'in *Roma ve Kudüs* başlıklı çalışması “Yahudilerin Filistin’de Toplanması Çağrısı”dır. Hess, siyasi fikirleri nedeniyle Almanya’dan sürüldükten sonra Kudüs’e göç etmiş ve burada siyonizmin felsefi temellerini kurmak için çalışmalarda bulunmuştur. Kudüs’te yaşaması onun felsefesini şekillendirmesinde etkili olurken aynı zamanda bazı Yahudi düşünürleri Kudüs’e gelmeleri için teşvik etmiştir. Katı bir sosyalist olan Hess, Marx’ın “Din kitlelerin afyonudur.” düşüncesinin kaynağı olarak gösterilmektedir. Hegel’in insan anlayışından ve diyalektiğinden oldukça etkilenmiştir. 1845’e kadar Yahudi karşıtı ve önde gelen bir Alman milliyetçisi olan Hess, Kudüs’e yerleştikten sonra kaleme aldığı *Roma ve Kudüs* adlı eserini *teshuvah* (tövbe) kavramı üzerine kurmuş, Yahudiliğe ve Yahudi halkına özel bir bağ ve incelikte bağlandığını ifade etmiştir. Fakat eser incelendiğinde Hegelci diyalektik anlayışında ciddi bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Hess eser boyunca Hegel’in yanı sıra Spinoza, Schopenhauer gibi düşünürlerle birlikte Maimonides, Moses Mendelssohn, İbn Cebirol, Zvi Hirsch Kalischer gibi isimlerden de söz etmiştir. Hess düşünceleriyle Martin Buber, Theodore Adorno, Walter Benjamin, Lev Shestov gibi isimleri de etkilemiştir. Tarihe damga vurmuş olan bu yaklaşım, kendi döneminde, önde gelen Yahudi düşünürlerin fikirlerini bir potada eritmeye çalıştığı izlenimi vermektedir. Döneminin düşünürleri tarafından “başarısız bir sosyalist” olarak görülen Hess’in sistem kurma idealini Kudüs’e taşıyarak Siyonizm fikri üzerine tatbik etmeye çalıştığını düşünmek mümkündür. Toplumu tanıma konusundaki yeteneği, onun kapsayıcı bir anlayış geliştirmesinde ve Yahudi halkı tarafından kabul görmesinde etkili olmuştur. “Neresi iyiye, orası vatandır.” görüşünü reddederek Kudüs ve Filistin’in Yahudi toprağı haline gelmesi gerektiğini savunmuştur. Yahudi kültürünün dışarıdan bir zorlama ile değil içeriden değişmesi gerektiğini belirten Hess’in Kudüs’te yaşamış olması bu görüşünde etkili olmuş olmalıdır. Altı çizilmesi gereken diğer bir nokta, Almanya’daki Yahudilerin toplumda nasıl yer edindiğini gördükten sonra Kudüs’teki Yahudi toplumu ile karşılaştırmaya gidebilme imkanını edinmiş olmasıdır. Bu çalışmada, Hess’in *Roma ve Kudüs* eserini şekillendirirken Kudüs’teki Yahudi topluluğu ile kurduğu bağlar, Kudüs’teki düşünürlerle geliştirdiği ilişkiler ve buradaki düşünsel faaliyetleri Siyonist düşüncenin gelişimine etkisi bağlamında ele alınarak bunların dönemin önde gelen filozoflarına nasıl aktarıldığı incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Siyonizm, Moses Hess, Diyalektik, Sosyalizm.

The Place of Jerusalem in Moses Hess's Work "Rome and Jerusalem" and the Influence of Contemporary Philosophers on his Understanding of Zionism

Miray HALLAK

<https://orcid.org/0000-0003-4220-1882>

miray.alhallaq asbu.edu.tr

Assistant Professor, Ankara Social Sciences University

Faculty of Theology, Ankara, Türkiye

Abstract

Moses Hess (1812–1875), known as the “Communist Rabbi,” is considered one of the founders of German socialism and political Zionism. Theodor Herzl even remarked, “Everything we attempted was already present in his work.” Hess’s *Rome and Jerusalem* is essentially a “Call for the Gathering of Jews in Palestine.” After being exiled from Germany due to his political views, Hess migrated to Jerusalem, where he devoted himself to establishing the philosophical foundations of Zionism. His residence in Jerusalem played a crucial role in shaping his philosophy and encouraging other Jewish thinkers to move to the city. As a staunch supporter of socialism, Hess is often cited as a source of Marx’s assertion, “Religion is the opium of the masses.” He was profoundly influenced by Hegel’s understanding of humanity and dialectics. Until 1845, Hess was an anti-Jewish. And He was a German nationalist. But after settling in Jerusalem, he based his work *Rome and Jerusalem* on the concept of *teshuvah* (repentance), expressing a profound and nuanced attachment to Judaism and the Jewish people. However, an analysis of his work reveals no significant departure from the Hegelian dialectical framework. Throughout his work, Hess references not only Hegel but also thinkers such as Spinoza and Schopenhauer, as well as prominent Jewish intellectuals like Maimonides, Moses Mendelssohn, Solomon Ibn Gabirol, and Zvi Hirsch Kalischer. Also he has influence on Martin Buber, Theodore Adorno, Walter Benjamin, Lev Shestov. This approach suggests an effort to merge the ideas of both historically significant and contemporary Jewish thinkers into a cohesive framework. Although regarded as a “failed socialist” by his contemporaries, Hess’s ambition to construct a system found new expression in Jerusalem, where he sought to apply his ideals to the concept of Zionism. His deep understanding of society enabled him to develop an inclusive perspective, earning him recognition among the Jewish people. He rejected the notion of “Wherever it is good, there is my homeland.” Hess firmly argued that Jerusalem and Palestine should become Jewish territories. Hess maintained that Jewish culture should transform from within rather than through external pressures, a perspective likely influenced by his time in Jerusalem. Another significant point is that Hess, having observed the integration of Jews into German society, was uniquely positioned to compare this experience with that of the Jewish community in Jerusalem. This study will examine the connections Moses Hess established with the Jewish community in Jerusalem, his relationships with thinkers in Jerusalem, and his intellectual activities there in shaping his work *Rome and*

Jerusalem, focusing on their impact on the development of Zionist thought and how these ideas were conveyed to the leading philosophers of the period.

Keywords: Jerusalem, Zionism, Moses Hess, Dialectics, Socialism.

Doğu'nun Kalbi, Batı'nın Kalemi: Batı Edebiyatında Kudüs'ün Manevi Haritası

Gülten AKGÜL

<https://orcid.org/0000-0002-0476-6826>

gulakgul5@gmail.com

T. C. Millî Eğitim Bakanlığı

Kütahya/Simav Özel Eğitim Uygulama Okulu, Kütahya, Türkiye

Öz

Kudüs, Batı edebiyatında önemli bir sembol olmakla birlikte, yalnızca Batı'nın kendi kültürel, dinî ve tarihsel bakış açısını değil, aynı zamanda farklı edebiyat geleneklerini ve kültürlerarası ilişkileri de yansıtmaktadır. 19. yüzyıldan günümüze Batı edebiyatındaki Kudüs teması, yalnızca Hristiyanlığın kutsal toprakları olarak değil, Batı ile Doğu arasındaki ilişkilere dair derin bir anlam taşıyan şehir olarak da işlenmiştir. 19. yüzyıldan sonra, özellikle Sanayi Devrimi, sömürgecilik ve dinî düşüncelerin evrimi, Kudüs'ün edebi temsillerine de yansımıştır. Bu çalışma, Batı edebiyatındaki Kudüs anlayışındaki değişiklikleri anlamak, çeşitli kültürel ve dini geleneklerin Kudüs'e yüklediği anlamları karşılaştırmak, Kudüs'ün farklı edebi geleneklerde nasıl bir simge haline geldiğini keşfetmek ve Batı düşüncesinde kutsal şehir imajının toplumsal ve bireysel düzeydeki etkilerini değerlendirmek açısından önemlidir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı, 19. yüzyıldan günümüze Batı edebiyatındaki Kudüs temalarını İngiliz, Fransız, Alman ve Amerikan edebiyatları ile karşılaştırmalı biçimde incelemektir. Bu çalışmada, nitel araştırma, metin analizi ve karşılaştırmalı edebiyat yöntemi kullanılmıştır. Seçilen 19. yüzyıl ve sonrası yazarlarının Kudüs hakkındaki eserleri incelenmiş ve bu eserler arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. Bulgulara göre William Blake'in (1757-1827) *Kudüs* adlı eserinde Kudüs, İngiltere'nin manevî ve kültürel kimliğini simgeleyen bir figürdür. Blake, Kudüs'ü idealize ederken, İngiliz halkının ruhsal uyanışını ve toplumsal dönüşümünü simgeleyen bir şehir olarak sunar. Özellikle 19. yüzyılda, Romantizm hareketiyle birlikte Kudüs, İngiliz şairleri tarafından hem kutsal bir mekân hem de batılılaşmış bir ideolojinin simgesi olarak kullanılmıştır. Bu bağlamda, Batı'nın Doğu'ya bakışı ve Kudüs'ün Batılıların gözündeki mistik çekiciliği işlenir. François-René de Chateaubriand'ın (1768-1848) "Paris-Kudüs Yolculuğu" adlı seyahatnamesinde Kudüs, Batı'dan Doğu'ya yapılan bir yolculuğun simgesel bir parçası olarak yer alır. Gustave Flaubert'in (1821-1880) seyahat notları ise Kudüs'ü daha çok tarihsel ve gerçekçi bir bakış açısıyla ele alır. Kudüs, O'nun için yalnızca bir dinî merkez değil, aynı zamanda tarihsel, sanatsal ve kültürel bir ilham kaynağıdır. Fransız edebiyatında Kudüs, çoğunlukla Hristiyanlıkla ilişkili olarak hem kutsal bir merkez hem de Orta Doğu'nun kültürel zenginliğinin sembolü olarak ele alınmıştır. Alman edebiyatında Heinrich Heine'nin (1797-1856) şiirlerinde Kudüs, Yahudi kimliği ve dinî inançlarla ilişkili bir sembol olarak ortaya çıkar. Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832), Kudüs'ü dinî bir değer ve doğa ile iç içe geçmiş bir ideal olarak sunar. Alman yazarlar, Kudüs'ü yalnızca dinî bir mekân olarak değil, Batı düşüncesinin gelişimi açısından da önemli bir şehir olarak ele almışlardır. Amerikan edebiyatında ise Herman Melville (1819-1891), *Clarel* adlı eserinde Kudüs'ü hem fiziksel hem de ruhsal bir hedef olarak ele alır. Mark Twain'in (1835-1910) *Yurtdışındaki*

Masumlar adlı eserinde ise Kudüs, Batılı gözlemcinin hayal kırıklıklarıyla dolu mizahî bakış açısıyla anlatılır. İngiliz edebiyatında Kudüs, genellikle manevî bir arayışın ve kültürel kimliğin simgesi olarak karşımıza çıkarken; Fransız edebiyatı, romantik bir hayal ve kutsal bir şehir olarak ele alır. Alman edebiyatında Kudüs daha çok kültürel ve dinî bir birikim, Amerikan edebiyatında ise kutsal bir hedef olarak tasvir edilmiştir. Sonuç olarak, Kudüs'ün Batı edebiyatındaki temsili, sadece Batı'nın tarihsel ve dinî geçmişini değil, aynı zamanda Batı ile Doğu arasındaki kültürel ve ideolojik sınırları da yansıtmaktadır. Kudüs'ün temsili sadece Batı edebiyatı ile sınırlı kalmayıp, Doğu edebiyatlarıyla da karşılaştırılabilir. Kudüs'ün edebi temsillerini öğreten dersler, öğrencilerin dinî ve kültürel farklılıkları daha iyi anlamalarına yardımcı olabilir. Bu çalışma, Batı edebiyatında Kudüs'ün manevi ve kültürel temsillerine dair daha geniş bir anlayış geliştirilmesine katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Batı Edebiyatı, Dinî Semboller, Kudüs, Kutsal, Kültürel Etkileşim.

The Heart of the East, the Pen of the West: The Spiritual Map of Jerusalem in Western Literature

Gülten AKGL

<https://orcid.org/0000-0002-0476-6826>

gulakgul5@gmail.com

Ministry of National Education of the Republic of Turkey

Kütahya/Simav Special Education Application School, Kütahya, Türkiye

Abstract

Jerusalem is a pivotal symbol in Western literature, and it reflects not only the West's own cultural, religious, and historical perspective but also different literary traditions and intercultural relations. From the 19th century to the present, the theme of Jerusalem in Western literature has been processed not only as the holy land of Christianity but also as a city that carries a deep meaning regarding the relations between the West and the East. After the 19th century, especially the Industrial Revolution, colonialism, and the evolution of religious ideas were also reflected in the literary representations of Jerusalem. This paper is prominent in terms of understanding the changes in the comprehension of Jerusalem in Western literature, comparing the meanings attributed to Jerusalem by various cultural and religious traditions, discovering how Jerusalem became a symbol in different literary traditions, and evaluating the social and individual effects of the holy city image in Western thought. In this context, the aim of this paper is to examine the themes of Jerusalem in Western literature from the 19th century to the present in a comparative manner with English, French, German, and American literature. In this paper, qualitative research, textual analysis, and comparative literature methods were used. The works of the selected 19th century and later writers on Jerusalem were examined, and comparisons were made between these works. According to the findings, in William Blake's (1757-1827) work *Jerusalem*, Jerusalem is a figure that symbolizes the spiritual and cultural identity of England. While idealizing Jerusalem, Blake presents it as a city that symbolizes the spiritual awakening and social transformation of the English people. Especially in the 19th century, with the Romanticism movement, Jerusalem was used by English poets both as a sacred place and as a symbol of a westernized ideology. In this context, the West's view of the East and the mystical appeal of Jerusalem in the eyes of Westerners are discussed. In François-René de Chateaubriand's travelogue (1768-1848) *Paris-Jerusalem Journey*, Jerusalem is included as a symbolic part of a journey from the West to the East. Gustave Flaubert's (1821-1880) travel notes, on the other hand, deal with Jerusalem from a more historical and realistic perspective. Jerusalem was not only a religious center for him but also a source of historical, artistic, and cultural inspiration. In French literature, Jerusalem was mostly considered both a sacred center associated with Christianity and a symbol of the cultural richness of the Middle East. In German literature, Jerusalem emerged as a symbol associated with Jewish identity and religious beliefs in Heinrich Heine's (1797-1856) poems. Johann Wolfgang von Goethe (1749-1832) presented Jerusalem as a religious value and an ideal intertwined with nature. German writers treated Jerusalem not only as a religious place but also as a prominent city in terms

of the flowering of Western thought. In American literature, Herman Melville (1819-1891) treated Jerusalem as both a physical and spiritual destination in his work *Clarel*. In Mark Twain's (1835-1910) work *The Innocents Abroad*, Jerusalem is portrayed from the humorous perspective of a Western observer filled with disappointment. In English literature, Jerusalem is often seen as a symbol of spiritual quest and cultural identity, while French literature depicts it as a romantic dream and a sacred city. In German literature, Jerusalem is more often depicted as a cultural and religious accumulation, while in American literature, it is depicted as a sacred goal. As a result, the representation of Jerusalem in Western literature reflects not only the historical and religious past of the West but also the cultural and ideological boundaries between the West and the East. The representation of Jerusalem is not limited to Western literature but can also be compared to Eastern literature. Courses that teach the literary representations of Jerusalem can help students better understand religious and cultural differences. This paper can contribute to the flourishing of a broader comprehension of spiritual and cultural representations of Jerusalem in Western literature.

Keywords: Western Literature, Religious Symbols, Jerusalem, Sacred, Cultural Interaction.

Yusuf el-Hakim'in Hatıratında Kudüs'ten Lübnan'a Sosyo-Kültürel Gözlemler

Hasan Hüseyin GÜNEŞ

<https://orcid.org/0000-0002-1797-3605>

hasan.h.gunes@gmail.com

Doç. Dr., Bartın Üniversitesi

Tarih, Bartın, Türkiye

Öz

Bu araştırma, Osmanlı kadısı Yusuf el-Hâkim'in 1910 yılında Kudüs ve Yafa'yı da kapsayan Lübnan ve Suriye görev yıllarını anlattığı hatıratını incelerken, dönemin toplumsal, idari ve kültürel yapısına dair önemli veriler sunan bu eseri metodolojik bir yaklaşımla ele alacaktır. Lise öğrenimini memleketi Lazkiye'deki Amerikan Enstitüsü'nde ve hükümet hazırlık dairesinde tamamladıktan sonra, buranın adalet divanında kâtip olarak atanıp hukuk eğitimi alan Yusuf el-Hâkim, 1904 yılında kadılığa atandı. 1910 yılından itibaren Kudüs, Yafa ve Trablus'da yargı kademelerinde başarıyla yükseldi. 1913'ün başında Lübnan Dağı'nın idari açıdan bağımsız hükümetinin Türkiye Sicili'nin başkanlığını üstlenmek üzere davet edildi. El-Hakim'in Kudüs, Lübnan ve Suriye'ye dair gözlemleri, Osmanlı yönetiminin millet sistemi çerçevesinde topluluklar arasında bir denge kurma çabalarına dair zengin ayrıntılar içermektedir. Kudüs ile ilgili anlatılar, kentin dinler arası uyumun bir sembolü olarak nasıl işlev gördüğünü ortaya koyarken, Mescid-i Aksa ve Kutsal Kabir Kilisesi gibi kutsal mekânların toplumsal yaşam üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Çalışmanın amacı, Yusuf el-Hâkim'in gözlemleri üzerinden Osmanlı'nın Arap coğrafyasındaki çok kültürlü, çok dinli toplumlarını ve bunların Cihan Harbi öncesindeki yapısını ve el-Hakim'in hatıratının bu yapı içindeki sosyal, kültürel, dini ve idari ilişkileri yansıtmaya kapasitesini irdeleyip değerlendirmektir. Araştırma, seyahatnameyi birincil kaynak olarak kabul etmekte ve içerik analizi yöntemine dayanmaktadır. Öncelikle söz konusu hatırat metni, sosyo-tarihsel bağlamı göz önünde bulundurularak analiz edilecektir. El-Hakim'in metnindeki anlatımlar, mekân ve olay tasvirleri ile yazarın kişisel değerlendirmeleri tematik kategorilere ayrılacaktır. Bu kategoriler arasında "din ve toplumsal yaşam", "idari yapı ve yerel otoriteler", "kültürel etkileşim" ve "eleştirel gözlemler" yer alacaktır. Ayrıca, seyahatnamenin yazıldığı dönemin Osmanlı politikaları ve sosyal düzeni ile ilişkisi, ikincil kaynaklar yardımıyla tarihsel bağlamda değerlendirilecektir. Mevzuya bahis seyahatname, sadece bireysel bir gözlem anlatısı olarak değil, aynı zamanda Osmanlı Kudüs'ü ve Arap coğrafyasının sosyo-kültürel ve idari yapılarının tarihsel belgelenmesi açısından önemli bir referans eser niteliğindedir. Metodolojik inceleme, el-Hakim'in yazılarındaki tarihsel ve kültürel zenginliğin yanı sıra, yazarın kişisel perspektifinin analiz edilmesini de sağlayacaktır. Lübnan ve Suriye'ye dair gözlemler, bölgedeki Marunî Hristiyanlar ve diğer toplulukların bir arada yaşam deneyimlerini detaylandırmaktadır. El-Hâkim'in, Osmanlı millet sistemini eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirirken, aynı zamanda bu sistemin çatışma yönetimi ve uyumu sağlama kapasitesini takdir ettiği anlaşılmaktadır. Özellikle yerel yönetim ve dini liderler arasındaki ilişkiler, merkezi otorite ile yerel topluluklar arasındaki güç dengesi açısından

incelenecektir. Yusuf el-Hakim'in seyahatnamesi, Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde Arap coğrafyasındaki yaşamı anlamak isteyen araştırmacılar için değerli bir kaynak sunacak ve çok kültürlü Osmanlı toplumunun karmaşık dinamiklerini anlamaya katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Yusuf el-Hakim, Osmanlı Kudüsü, Filistin, Hatırat, Millet Sistemi.

Socio-Cultural Observations from Jerusalem to Lebanon in the Memoirs of Yusuf al-Hakim

Hasan Hüseyin GÜNEŞ

<https://orcid.org/0000-0002-1797-3605>

hasan.h.gunes@gmail.com

Associate Professor, Bartın University

History, Bartın, Türkiye

Abstract

This study examines the memoirs of Yusuf al-Hakim, an Ottoman judge who documented his experiences during his tenure in Lebanon and Syria, which included assignments in Jerusalem and Jaffa in 1910. His travelogue offers critical insights into the social, administrative, and cultural fabric of the region during the late Ottoman period. Born in Latakia, al-Hakim completed his secondary education at the American Institute and the government preparatory department in his hometown. He then worked as a clerk in the local court, simultaneously pursuing legal studies, before being appointed as a judge in 1904. By 1910, he had ascended through judicial ranks, serving in Jerusalem, Jaffa, and Tripoli with distinction. In early 1913, he was invited to preside over the Turkish Register of the autonomous government of Mount Lebanon. Al-Hakim's observations of Jerusalem, Lebanon, and Syria provide rich details about the Ottoman administration's efforts to maintain a balance among diverse communities under the millet system. His accounts of Jerusalem reveal its role as a symbol of interfaith harmony, emphasizing the social influence of sacred sites like al-Aqsa Mosque and the Church of the Holy Sepulcher. This study aims to analyze the multiethnic, multireligious societies of the Arab provinces in the pre-World War I Ottoman Empire through the lens of Yusuf al-Hakim's memoirs. Additionally, it evaluates the memoir's capacity to reflect the social, cultural, religious, and administrative relations within this complex structure. The research adopts a methodological approach that treats the travelogue as a primary source, employing content analysis to dissect its socio-historical context. The memoir is systematically analyzed with a focus on thematic categories such as "religion and social life," "administrative structure and local authorities," "cultural interactions," and "critical observations." These thematic categories will be contextualized within the policies and societal dynamics of the Ottoman period using secondary sources. The travelogue is not only considered a personal narrative of observations but also a valuable historical document that provides insights into the sociocultural and administrative structures of Ottoman Jerusalem and the broader Arab provinces. Al-Hakim's observations on Lebanon and Syria delve into the coexistence of Maronite Christians and other communities, shedding light on the lived experiences of pluralism. While critiquing the millet system, he also recognizes its efficacy in managing conflicts and fostering harmony. The interplay between local governance and religious leadership, as well as the balance of power between central authorities and local communities, will be critically examined. Yusuf al-Hakim's travelogue offers researchers a unique lens through which to explore the multifaceted dynamics of life in the Arab provinces of the Ottoman Empire during its twilight years. It enriches our

understanding of the historical, cultural, and administrative complexities of this multiethnic and multireligious society, serving as a critical resource for those investigating the intricate dynamics of the late Ottoman period.

Keywords: Yusuf al-Hakim, Ottoman Jerusalem, Palestine, Memoirs, Millet System.

دور التكافل الاجتماعي والاقتصادي في تعزيز صمود قطاع غزة

Ayşegül AYDEMİR

<https://orcid.org/0000-0003-2343-5683>

aysegulaydemir@uludag.edu.tr

جامعة بورصة أولوداغ، قسم الفقه الإسلامي، بورصة، تركيا

الملخص

يمثل التكافل الاجتماعي والاقتصادي في قطاع غزة أحد الركائز الأساسية التي عززت من صمود المجتمع الفلسطيني في ظل الحصار الطويل والحروب المتكررة التي استهدفت البنية التحتية والأنظمة الاجتماعية والاقتصادية. بفضل هذا التكافل، استطاع سكان القطاع مواجهة التحديات الكبرى الناجمة عن الحصار الذي تجاوز عقداً من الزمن، وتجاوز الأزمات الناتجة عن الحروب المتكررة التي خلفت دماراً واسعاً ومعاناة إنسانية عميقة.

يعتمد التكافل الاجتماعي في غزة على قيم إسلامية متأصلة مثل الزكاة، الوقف، والصدقات، إلى جانب الجهود المجتمعية التي تنطلق من الروح التضامنية بين السكان. وتمثل المساجد في غزة مراكز رئيسية لهذه الجهود، حيث تنظم فيها حملات جمع وتوزيع المساعدات على الفقراء والمحتاجين، خاصة في أوقات الأزمات الإنسانية. كما تسهم الجمعيات الخيرية المحلية، في تقديم الدعم الإغاثي عبر توفير الاحتياجات الأساسية من غذاء ومياه ومأوى وخدمات صحية للأسر المتضررة.

على الصعيد الاقتصادي، لعبت أدوات التكافل مثل الزكاة والوقف دوراً محورياً في دعم المشاريع الصغيرة والمتوسطة التي مكنت الأسر الفقيرة من تحقيق نوع من الاكتفاء الذاتي. تمثل هذه المشاريع وسيلة مستدامة للتخفيف من آثار البطالة والفقر، اللذين تفاهما بسبب الحصار المشدد. إلى جانب ذلك، ساهم الدعم الإقليمي والدولي، في تمويل مشاريع تنمية وإغاثية شملت بناء وحدات سكنية للنازحين، تحسين البنية التحتية، وتنفيذ برامج تدريب مهني موجهة للشباب والنساء. هذه البرامج مكنت شريحة كبيرة من سكان القطاع من الدخول في سوق العمل المحلي، مما ساعد في تقليل الاعتماد على المساعدات الطارئة. برزت أيضاً المبادرات الشبابية كمحرك أساسي لتعزيز التكافل المجتمعي. نظمت هذه المبادرات حملات تطوعية استهدفت تقديم الدعم النفسي والمادي للأسر المتضررة، لا سيما في المناطق الأكثر تضرراً من الحروب. كما أسهمت في توزيع المساعدات الغذائية، إقامة العيادات الطبية المتنقلة، ودعم الطلبة من خلال توفير المستلزمات الدراسية.

رغم ذلك، تواجه جهود التكافل تحديات كبرى خاصة خلال الحرب الأخيرة، أبرزها القيود المفروضة على دخول المساعدات الدولية، ونقص الموارد نتيجة الحصار، والاعتماد الكبير على التمويل الخارجي. هذا الاعتماد يجعل هذه الجهود عرضة للتقلبات السياسية والاقتصادية التي تؤثر على حجم ونوعية المساعدات المقدمة.

ومع ذلك، استطاع سكان غزة، بفضل روح التضامن المجتمعي، تخفيف حدة المعاناة، والحفاظ على الروابط الاجتماعية التي تمثل حاجزًا ضد التفكك الاجتماعي في ظل الظروف الصعبة. يعكس نموذج التكافل في غزة أهمية الدعم المجتمعي في مواجهة الأزمات الكبرى، ليس فقط لتلبية الاحتياجات المادية، ولكن أيضًا لدعم الجوانب النفسية والاجتماعية للسكان المتضررين.

ختامًا، يُظهر التكافل الاجتماعي والاقتصادي في غزة كيف يمكن للقيم المجتمعية والدينية أن تلعب دورًا رئيسيًا في تحقيق التماسك والصمود. ومع ذلك، فإن ضمان استدامة هذا النموذج يتطلب تعزيز التعاون بين المؤسسات المحلية والدولية، وتطوير آليات تمويل مبتكرة تلبي احتياجات القطاع بشكل شامل ومستدام، مما يضمن مستقبلًا أكثر استقرارًا وأمانًا لسكانه.

الكلمات المفتاحية: غزة. التكافل. الحرب. الاجتماع. الاقتصاد.

The Role of Social and Economic Solidarity in Strengthening the Resilience of the Gaza Strip

Ayşegül AYDEMİR

<https://orcid.org/0000-0003-2343-5683>

aysegulaydemir@uludag.edu.tr

Dr., Bursa Uludağ University

Islamic Law, Bursa, Türkiye

Abstract

Social and economic solidarity in the Gaza Strip represents one of the fundamental pillars that have strengthened the resilience of the Palestinian community in the face of the long-standing blockade and repeated wars that targeted the region's infrastructure and social and economic systems. Thanks to this solidarity, the residents of Gaza have been able to confront the major challenges resulting from the blockade, which has lasted for more than a decade, and overcome the crises caused by recurring wars that have left widespread destruction and deep humanitarian suffering. Social solidarity in Gaza is based on deeply rooted Islamic values such as *zakat*, endowments (*waqf*), and charity (*sadaqah*), alongside community efforts that stem from the spirit of solidarity among the population. Mosques in Gaza serve as key centers for these efforts, where campaigns are organized to collect and distribute aid to the poor and needy, especially during times of humanitarian crises. Local charitable organizations also contribute to providing relief by meeting the basic needs of affected families, such as food, water, shelter, and health services. Economically, solidarity tools such as *zakat* and *waqf* have played a central role in supporting small and medium-sized enterprises that have enabled poor families to achieve some level of self-sufficiency. These projects serve as a sustainable means of alleviating the effects of unemployment and poverty, which have been exacerbated by the strict blockade. In addition, regional and international support has contributed to financing development and relief projects, including the construction of housing units for displaced people, improving infrastructure, and implementing vocational training programs for youth and women. These programs have enabled a significant segment of the population to enter the local labor market, helping to reduce reliance on emergency aid. Youth initiatives have also emerged as a key driver for enhancing community solidarity. These initiatives have organized voluntary campaigns aimed at providing both psychological and material support to affected families, particularly in the areas most impacted by the wars. They have also contributed to distributing food aid, setting up mobile medical clinics, and supporting students by providing school supplies. However, the efforts of solidarity face major challenges, especially during the recent war, with key issues including the restrictions imposed on the entry of international aid, the lack of resources due to the blockade, and heavy dependence on external funding. This reliance makes these efforts vulnerable to political and economic fluctuations that affect the quantity and quality of the aid provided. Nevertheless, the residents of Gaza, thanks to the spirit of community solidarity, have managed to ease their suffering and maintain social bonds, which act as a barrier against social disintegration under difficult

circumstances. The model of solidarity in Gaza reflects the importance of community support in confronting major crises, not only to meet material needs but also to address the psychological and social aspects of the affected population.

In conclusion, social and economic solidarity in Gaza demonstrates how community and religious values can play a key role in achieving cohesion and resilience. However, ensuring the sustainability of this model requires enhancing cooperation between local and international institutions and developing innovative financing mechanisms that meet the needs of the sector comprehensively and sustainably, ensuring a more stable and secure future for its inhabitants.

Keywords: Gaza, Solidarity, War, Society, Economy.

***Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm bi'l-kırââtî'l-Kur'âniyyeti'l-Aşr* Adlı Eserin Kıraat İlmi
Açısından Değerlendirilmesi: Bakara Sûresi Örneği**

Nazife Vildan GÜLOĞLU

<https://orcid.org/0000-0001-7126-7691>

nguloglu@kastamonu.edu.tr

Doç. Dr, Kastamonu Üniversitesi

Tefsir, Kastamonu, Türkiye

Betül ÖZKUR

<https://orcid.org/0009-0008-7570-3700>

231135022@kastamonu.edu.tr

Yüksek Lisans Öğrencisi, Kastamonu Üniversitesi

Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat, Kastamonu, Türkiye

Öz

Tutarlı bir tefsir faaliyeti için gerekli olan ilimler vardır. Bunlar arasında ise rivayetlerin özel bir yeri bulunmaktadır. Kıraat farklılıkları, bu rivayetler içerisinde vazgeçilmez bir konuma sahiptir. Özellikle kırâat-i aşere imamları olarak bilinen on kıraat âlimine nispet edilen meşhur kıraatlerin Kur'an tefsirinde kullanılması büyük önem arz etmektedir. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm bi'l-kırââtî'l-Kur'âniyyeti'l-Aşr* adlı eser, Kur'an'ın on kıraatle tefsirine yönelik olarak hazırlanmış orijinal bir çalışmadır. Eser, Gazze İslâm Üniversitesi yüksek lisans programında 2002 ile 2008 yılları arasında tamamlanan on üç tezin bir araya getirilmiş hâlidir. Eserde, her bir yüksek lisans çalışmasının bir cilde karşılık geldiği ve nihayetinde onun on üç cilt olarak basıldığı görülmektedir. Söz konusu tefsirin bütün Kur'an sûrelerini ele alan kapsamlı bir çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Kur'an okuma ve kıraat alanı ile ilgili önemli mülahazalar sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca eserin asırlardır süregelen bir zulmün gölgesinde yazılmış olması da onun değerine ayrı bir değer katmaktadır. Bu sebeple tefsirin tanıtımının, genelde İslâmî çalışmaların özelde ise kıraat çalışmalarının her türlü zulüm ve baskılara rağmen devam ettiğine yönelik güzel bir örnek sunacağı umulmaktadır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve içerik analizi metotları kullanılacaktır. Tefsirin genişliği sebebiyle bu çalışma, Bakara sûresinin ilk yüz âyeti ile sınırlı tutulacaktır. Bu itibarla çalışmada esas olarak ilgili âyet tefsirlerinin yer aldığı bölümler incelenerek buralarda yer alan kıraatler ile ilgili izahlar tespit edilecek ve eserin kıraat ilmine, Kur'an okuma ve öğretim tarihine katkıları ortaya konulacaktır. Bununla birlikte araştırmada eserin giriş kısmı ile ilgili de kısa bir bilgi verilecektir. Bu araştırma ile mübarek Filistin topraklarında, değerli eserler yazıldığını ve hatta Filistin halkının savaş ile iç içe iken dahi ilmi çalışmalar yaptıklarını gözler önüne sermek hedeflenmektedir. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm bi'l-kırââtî'l-Kur'âniyyeti'l-Aşr* adlı eserde belirtildiğine göre bu çalışma, tefsire yeni bir boyut kazandırmayı ve tefsir kapılarından önemli bir kapıyı açmayı amaçlamıştır. Netice itibarıyla bu çalışma, genel olarak zikri geçen amaca destek olmayı, özelde ise Filistin'in konuşulmasını hedeflemektedir. *Tefsîrû'l-Kur'âni'l-Kerîm bi'l-kırââtî'l-Kur'âniyyeti'l-Aşr* adlı eserin bir muhtasarının yaptırılarak İstanbul Haseki Dini Yüksek İhtisas Merkezi tarafından basıldığı görülmektedir. Ayrıca eser hakkında biri doktora biri yüksek lisans olmak üzere iki araştırmanın hâlen devam ettiği müşahade

edilmektedir. Yüksek lisans çalışması, tarafımızdan yürütölmekte olup eserin ilk iki cildine yöneliktir. Bu araştırmada kısaca ilgili çalışmalar hakkında da bilgi verilecektir. Zikri geçen araştırmalar haricinde söz konusu tefsirin herhangi bir çalışmaya konu olmadığı, bu sebeple de yaygın olarak tanınmadığı söylenebilir. Bu çalışmanın, eserin tanıtımına yönelik katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Kıraat, Kırâat-i aşere, Filistin, Gazze.

An Evaluation of *Tafsīr al-Qurʾān al-Karīm bi al-Qirāʾāt al-Qurʾāniyya al-ʿashr* from the Perspective of Qirāʾāt Studies: The Case of Sūrat al-Baqarah

Nazife Vildan Güloğlu

<https://orcid.org/0000-0001-7126-7691>

nguloglu@kastamonu.edu.tr

Associate Professor, Kastamonu University

Tafsīr, Kastamonu, Türkiye

Betül Özkur

<https://orcid.org/0009-0008-7570-3700>

231135022@kastamonu.edu.tr

Master's Student, Kastamonu University

Quran Recitation and Qirāʾāt, Kastamonu, Türkiye

Abstract

There are essential sciences required for a consistent exegetical activity, among which narrations hold a particularly significant position. Among these, the variations in Qurʾanic recitations (*qirāʾāt*) occupy an indispensable place. Specifically, the employment of the well-known *qirāʾāt* attributed to the ten reciters, known as the *Qirāʾāt al-ʿAshr* Imams, is of great importance in Qurʾanic exegesis. The work titled *Tafsīr al-Qurʾān al-Karīm bi al-Qirāʾāt al-Qurʾāniyya al-ʿAshr* represents an original scholarly effort aimed at interpreting the Qurʾan through these ten canonical recitations. This work is a compilation of thirteen master's theses completed between 2002 and 2008 as part of the postgraduate program at the Islamic University of Gaza. Each thesis corresponds to a single volume, culminating in the publication of the *tafsīr* as a comprehensive thirteen-volume work. The *tafsīr* is understood to cover all chapters (*sūrahs*) of the Qurʾan, offering an extensive study that provides significant insights into the field of Qurʾanic recitation and its interpretations. The fact that this *tafsīr* was authored under the shadow of longstanding oppression further enhances its value, underscoring the resilience of Islamic scholarship amidst adversity. It is hoped that the introduction of this *tafsīr* will serve as a testament to the perseverance of Islamic and specifically *qirāʾāt* studies, even under the most challenging circumstances. This study employs qualitative research methods, particularly document analysis and content analysis. Given the extensive scope of the *tafsīr*, this research focuses on the first 100 verses of *Sūrat al-Baqarah*. Accordingly, the sections containing interpretations of these verses will be examined to identify explanations concerning *qirāʾāt* and to elucidate the contributions of the work to the science of Qurʾanic recitation and the history of Qurʾanic reading and teaching. Additionally, a brief introduction to the content of the *tafsīr* will be provided. The research aims to highlight the scholarly achievements realized in the blessed land of Palestine, demonstrating that even amidst warfare, the Palestinian people have continued to produce significant intellectual contributions. As noted in *Tafsīr al-Qurʾān al-Karīm bi al-Qirāʾāt al-Qurʾāniyya al-ʿAshr*, this work seeks to introduce a new dimension to Qurʾanic exegesis and open a significant avenue within this field. Ultimately, this study aspires to contribute to the overarching purpose of the *tafsīr* while drawing attention to the broader narrative of Palestine.

A concise version of *Tafsīr al-Qurʾān al-Karīm bi al-Qirāʾāt al-Qurʾāniyya al-ʿAshr* has been published by the Istanbul Haseki Higher Islamic Studies Center. Moreover, it has been observed that two ongoing studies—one at the doctoral level and the other at the master’s level—are currently being conducted on this *tafsīr*. The master’s research, which focuses on the first two volumes of the work, is being carried out by the present author. This study will briefly discuss these related works as well. Aside from the aforementioned studies, it appears that this *tafsīr* has not been the subject of other scholarly investigations and thus remains relatively unknown. It is anticipated that this research will contribute to the broader recognition and understanding of this invaluable work.

Keywords: Exegesis, Qirāʾāt, Ten Recitations (Qirāʾāt al-ʿAshr), Palestine, Gaza.

Mescid-i Aksâ'nın Faziletine Dair Bir Eser: *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ*

Şule Soyal ŞENOL

<https://orcid.org/0000-0002-9726-9924>

bisenol@hotmail.com

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı, Ankara, Türkiye

Öz

Fezâil kelimesi şahısların, amellerin, kabilelerin, milletlerin, zamanların, mekân ve şehirlerin benzerlerinden üstünlüğünü anlatmak için kullanılmış ve bunların her birine dair müstakil eserler yazılmıştır. Şehirler içerisinde Mekke, Medine ve Kudüs diğer mekânlara göre mübarek kabul edildiği gibi mescitler içerisinde Mescid-i Harâm, Mescid-i Nebevî ve Mescid-i Aksâ diğer mescidlere göre mübarek kabul edilmiştir. Bu şehir ve mekânların Kur'ân ve hadislerde zikredilmesi ve İslâm tarihindeki önemli konumları, onların faziletine dair pek çok eserin yazılmasına vesile olmuştur. Şehirlerin faziletine dair bilinen ilk eserin Hasan Basrî'ye (ö. 110/728) nispet edilen *Fezâ'ilü Mekke* olduğu söylenmiştir. Kudüs'ün fazileti hakkında yazılan müstakil eserlere İbnü'l-Cevzî'nin (ö. 597/1201) *Fezâ'ilü'l-Ğuds* ve Minhâcî'nin (ö. 889/1484'ten sonra) *İthâfü'l-aşîşâ bi-fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ* adlı eserleri örnektir. Muhammed el-Yemenî'nin (ö. 732/1332) Türkçe olarak telif ettiği ve Mekke, Medine ve Kudüs'ün faziletini bir arada ele aldığı *Fezâil-i Mekke Medîne ve Kudüs* adlı eseri de önemli kaynaklar arasındadır. Daha sonraki yıllarda bu eserler kaynak alınarak kitaplar telif edilmeye devam edilmiştir. 19. yüzyılda kaleme alınmış *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ* adlı eser bu türe bir örnektir. Hâc Muhammed Ârif b. el-Hâc Mahmûd el-Eyyûbî tarafından Arapça olarak kaleme alınmış bu el yazması eser Süleymaniye Kütüphanesi, İbrahim Efendi Koleksiyonu, 00428M-003 koleksiyon numarasına kayıtlıdır. İstinsah tarihi hicrî 1219 olan ve müellif hattıyla yazılmış olan eser 11 varaktır. Müellif eserin dibâcesinde Beytülmakdis'e yapmış olduğu bir yolculuk esnasında Mescid-i Aksâ'nın faziletini anlatan bir kitaba rastladığını ve ayrıca Kudüs doğumlu olup Kudüs kadılığı yapmış olan Mücîrüddîn el-Hanbelî'ye (ö. 928/1522) ait *el-Ünsü'l-celîl bi-târîhi'l-Ğuds ve'l-Ğalîl* adlı eseri bulduğunu ifade etmiştir. Bu iki kıymetli eseri gördükten sonra fezâile dair eserler yazmaya karar vererek muhtasar olarak mezkûr risâleyi kaleme aldığını belirtmiştir. Eser 26 fasıldan oluşmaktadır. Müellif esere kısa bir girişle başlamış daha sonra birinci fasıla geçmiş, bu bölüme “Üç Mescide Yolculuğa Teşvik Hakkında” başlığını vermiştir. Eserde Mescid-i Aksâ'da yerine getirilen namaz, oruç gibi ibadetlerin fazileti ve mükafatlarının fazla oluşu, Sahra'ya doğru bevl etmenin kerahiyeti, Mescid-i Aksâ'da ihrama girmenin fazileti, Beytü'l-Lahim'in fazileti, Mescid-i Aksâ'nın yapısı, İsra ve Miraç olayına tanıklık eden kubbeler gibi fasıl başlıkları bulunmaktadır. Müellif fasıllarda hadis zikrettiği gibi bazı tarihçilerden doğrudan alıntılarla nakiller yapmış ve eseri Mescid-i Aksâ'nın fiziksel özelliklerine ait bilgileri aktararak sonlandırmıştır. Biz bu çalışmamızda yazılı, hazır veri olarak *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ* adlı eserden yararlanarak risalenin kaynaklarını ele almayı ve risalede kullanılan hadislerin tahririni yapmayı amaçlamaktayız.

Anahtar Kelimeler: Fezâil, Kudüs, Mescid-i Aksâ, *Fezâ'ilü'l-Mescidi'l-Aksâ*, Yazma Eser.

A Work on the Virtue of Masjid al-Aqsa: *Fezā'il al-Masjid al-Aqsa*

Şule Soyal ŞENOL

<https://orcid.org/0000-0002-9726-9924>

bisenol@hotmail.com

Dr., Presidency of Religious Affairs, Ankara, Türkiye

Abstract

The word *fezā'il* has been used to describe the superiority of individuals, deeds, tribes, nations, times, places and cities over their counterparts, and separate works have been written on each of them. Among cities, Mecca, Medina and Jerusalem are considered blessed compared to other places, and among mosques, Masjid al-Harām, Masjid al-Nabawī and Masjid al-Aqsa are considered blessed compared to other mosques. The mention of these cities and places in the Qur'an and *hadiths* and their important positions in Islamic history have led to the writing of many works on their virtues. The first known work on the virtue of cities is said to be *Fezā'il al-Makkah* attributed to Hasan Basrī (d. 110/728). Ibn al-Jawzī's (d. 597/1201) *Fezā'il al-Ḳuds* and Minhājī's (d. after 889/1484) *Ithāf al-aḥiṣṣā bi-fezā'il al-Masjid al-Aḳṣā* are examples of independent works on the virtue of Jerusalem. Muhammad al-Yemenī's (d. 732/1332) *Fezā'il-i Mecca Medīna ve Jerusalem*, which was written in Turkish and deals with the virtues of Mecca, Medina and Jerusalem together, is also among the important sources. In the following years, books continued to be written based on these works. Written in the 19th century, *Fezā'il al-Masjid al-Aqsa* is an example of this genre. This manuscript, written in Arabic by Hāj Muhammad Ārif b. al-Hāj Mahmūd al-Ayyūbī, is registered in Süleymaniye Library, Ibrahim Efendi Collection, collection number 00428M-003. The date of the manuscript is 1219 AH and written in the author's calligraphy, the work consists of 11 folios. In the introduction, the author states that he came across a book describing the virtues of Masjid al-Aqsa during a trip to Beit al-Maqdis and that he also found a work titled *al-Ünsü'l-celīl bi-târîhi'l-Ḳuds wa'l-Ḳalīl* by Mujir al-Dīn al-Hanbalī (d. 928/1522), who was born in Jerusalem and served as the qadi of Jerusalem. He stated that after seeing these two valuable works, he decided to write works on *fezā'il* and wrote the aforementioned treatise in a brief form. The work consists of 26 chapters. The author started the work with a short introduction and then moved on to the first chapter, which he titled "About Encouragement to Travel to Three Masjids". The work includes chapters on the virtue of prayers and fasting performed in Al-Aqsa Mosque and the high rewards, the prohibitions against urinating towards the Sahara, the virtue of entering ihram in Al-Aqsa Mosque, the virtue of Bayt al-Lahim, the structure of Al-Aqsa Mosque, and the domes that witnessed the Isra and Miraj. The author cites *hadiths* in the chapters, as well as direct quotations from some historians, and concludes the work with information about the physical characteristics of al-Aqsa Mosque. In this study, we aim to discuss the sources of the treatise and to analyze the *hadiths* used in the treatise by utilizing the work *Fezā'il al-Masjid al-Aqsa* as a ready written data.

Keywords: Fezā'il, Jerusalem, Masjid al-Aqsa, Fezā'il al-Masjid al-Aqsa, Manuscript.

Filistin Mcadelesi Bağlamında Yumuşak Gç Unsuru Olarak Semboller

Remziye KARAKUM

<https://orcid.org/0000-0003-4265-3176>

remziye.karakum@kilis.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi, Kilis, Türkiye

Öz

İsrail'in 1948 yılında Filistin toprakları üzerinde ilan ettiği bağımsızlığı ve el-Nekba olarak adlandırılan işğalin sonucu on binlerce Filistinli vatan topraklarını terk etmek zorunda bırakılmış ve çeşitli ülkelere ve kamplara mülteci olarak gitmek durumunda kalmıştır. Filistin halkı seslerini duyurabilmek için var olma mücadelesine girmiş ve yaşadıkları kolektif travmanın sonucunda çeşitli siyasi ve kültürel hareketler başlatmışlardır. Toplumsal hafızaya yerleşen ve özgürlüğü sembolize eden çeşitli simgeler de geliştirmişlerdir. Filistinlilerin yaşadıkları zorlu siyasi, sosyal ve kültürel koşullar, onların hayatlarına yansımıştır. Sanatlarına yansıyan çeşitli semboller; yapılan işğaller sonucu uğradıkları zulmün, vatanlarından ayrılmalarının yarattığı acı ve ıstırabın oluşturduğu sessiz, yumuşak bir direnişin feryadı ve ruhlarının haykırışıdır. Filistinliler kültür diplomasisinin unsurlarından biri olan yumuşak güç kullanımı aracılığıyla dünya kamuoyuna seslerini duyurmayı ve görünür kılmayı hedeflemektedirler. Tarih boyunca her halk, farklı sembolleri düşünce dünyalarında, sanatında ve dünya görüşünde farklı şekillerde ortaya çıkarmıştır. XXI. yüzyılda ivme kazanan teknoloji ve bilişim teknolojileri verilerin hızlı akışıyla yaşamsal alanda pratiklik icat etmiş, sosyal ve kültürel farkındalıkları da etkileyerek; algılama, düşünme ve hissetme yetilerimize de köklü değişimler oluşturmuştur. Bu dönüşüm ve oluşumun önüne yazınsal düşünceden ziyade görsel düşünce ne geçerek, özellikle görsel kültürün evrenselleşmesine yol açmıştır. 7 Ekim 2023'ten beri dünya gündeminin siyasi-sosyal gelişmelerinden olan Filistin mücadelesi evrensel bir boyut kazanmış ve dünya halkları birtakım sembollerle bu mücadeleye destek vermiştir. Çalışmamızda Filistin'le zdeleştirilmiş semboller seçilerek Filistin'in özgürleşmesine ve sesinin dünyaya duyurulmasına yardımcı olan bu sembollerin adlandırılmaları, bir kültür içinde ortaya çıkışları ve onlara yüklenen anlamlar ele alınmıştır. Makalemizde Filistin'in özgürleşmesini sağlamayı amaçlayan ve Filistin halkının çektiği acıları, üzüntüleri ve yıkımları anlatmayı hedefleyen en önemli sembollerden olan Mescid-i Aksa, Hanzala, karpuz, kefiye, zeytin ağacı ve Filistin anahtarı gibi semboller üzerine durulacaktır. Bu alışma Filistinli sanatçıların tanınması ve işğalden sonra sanatın yerinin anlaşılmaları ve mazlumların sesinin dünyaya duyurulması ve gelecek nesiller için bu sembollerin daha da önemsenmesi yönünden değerlidir. Bu çalışmada, göstergebilimsel czmleme yöntemi kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Filistin, Mescid-i Aksa, Hanzala, Kefiye, Karpuz.

Symbols as a Soft Power Tool in the Palestinian Struggle

Remziye KARAKUM

<https://orcid.org/0000-0003-4265-3176>

remziye.karakum@kilis.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık University

Faculty of Theology, Islamic History, Kilis, Türkiye

Abstract

“Following Israel’s declaration of independence on Palestinian lands in 1948 and the subsequent occupation known as al-Nakba, tens of thousands of Palestinians were forced to leave their homeland and become refugees in various countries and camps. The Palestinian people have engaged in a struggle for survival to make their voices heard and have initiated various political and cultural movements as a result of the collective trauma they have experienced. They have also developed various symbols that have become embedded in the collective memory and symbolize freedom. The difficult political, social, and cultural conditions experienced by Palestinians have been reflected in their social and cultural lives. The various symbols reflected in their art are a silent and soft cry of resistance and a cry of their souls, expressing the suffering and pain caused by the occupation and their displacement from their homeland. Palestinians aim to make their voices heard and visible to the world public through the use of soft power, one of the elements of cultural diplomacy. Throughout history, every people have expressed their different symbols in different ways in their thought worlds, art, and worldview. In the 21st century, technological and information technologies, which have gained momentum, have created practicality in the living space with the rapid flow of data, affecting social and cultural awareness and creating fundamental changes in our ability to perceive, think, and feel. This transformation and formation have led to the prominence of visual thinking over literary thinking, especially contributing to the universalization of visual culture. The Palestinian struggle, which has been a political and social development on the world agenda since October 7th, has acquired a universal dimension, and people around the world have supported this struggle with various symbols. In our study, symbols identified with Palestine have been selected, and the naming of these symbols, their emergence within a culture, and the meanings attributed to them that have helped Palestine to be free and its voice to be heard in the world have been examined. Our article focuses on the most important symbols such as the Al-Aqsa Mosque, Hanzala, watermelon, *keffiyeh*, olive tree, and the Palestinian key, which aim to liberate Palestine and convey the suffering, sorrow, and destruction experienced by the Palestinian people. This study is valuable in terms of recognizing Palestinian artists, understanding the place of art after the occupation, making the voices of the oppressed heard in the world, and ensuring that these symbols are given even more importance for future generations. In this study, the semiotic analysis method was used.

Keywords: Palestine, Al-Aqsa Mosque, Hanzala, Keffiyeh, Watermelon.

Bir Varoluş Manifestosu Olarak Mescid-i Aksa’da Cuma Namazları ve Miraç Kutlamaları

Zehra Betül DINDAROĞLU

<https://orcid.org/0000-0003-1091-3164>

zehrabetuld@gmail.com

Araştırma Görevlisi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

İslam Hukuku, Rize, Türkiye

Öz

Kudüs, tarih boyunca siyasi, dini ve kültürel çatışmaların merkezinde yer almış, bu yönüyle evrensel bir anlam kazanmıştır. İslam dünyası için ise Mescid-i Aksa, sadece kutsal bir ibadet mekânı değil, aynı zamanda bir direniş ve varoluş sembolüdür. Cuma namazları ve Miraç kutlamaları, bu bağlamda, ibadet olmanın ötesine geçerek Müslüman kimliğinin korunmasında, toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesinde ve siyasi bir duruş sergilemede önemli bir araç hâline gelmiştir. Bu ibadet ve etkinlikler, Müslümanların Kudüs üzerindeki hak iddialarını pekiştiren bir “varoluş manifestosu” niteliği taşımaktadır. Bu tebliğ, Mescid-i Aksa’da gerçekleştirilen Cuma namazları ve Miraç kutlamalarının toplumsal bilinç oluşturma ve politik mesajlar taşıma işlevlerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada özellikle Cuma namazlarının ve Miraç etkinliklerinin, İsrail’in bölgedeki zulmüne karşı uluslararası farkındalık yaratma potansiyeli incelenmiştir. Çalışmada, nitel analiz yöntemi kullanılarak tarihsel bağlam, bu etkinliklerin sosyolojik anlamı ve politik işlevleriyle ilgili literatür gözden geçirilmiş, Mescid-i Aksa’nın manevi nöbetçileri denilebilecek murabıt kavramına dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda eğitimi, Kudüs halkını bilinçlendirmeyi ve kültürel hafızayı korumayı kendilerine görev edinen murabıtların bu görevlerini ifa ederken yaşadıkları sıkıntılar ele alınmıştır. Ayrıca, Cuma namazları ve Miraç etkinliklerine katılan Filistinli ve Türk bireylerle yapılan görüşmelerden elde edilen gözlemler analiz edilmiştir. Sonuç olarak, Mescid-i Aksa’da kılınan Cuma namazları ve düzenlenen Miraç şenliklerinin, Müslümanların Kudüs üzerindeki hak iddialarını pekiştiren bir direniş sembolü olarak öne çıktığı görülmektedir. İsrail’in yasa dışı yerleşim politikaları, ibadet özgürlüğüne yönelik kısıtlamaları ve bölge halkına uyguladığı şiddet dikkate alındığında, bu etkinliklerin politik ve kültürel bir direniş biçimi olarak öne çıktığı anlaşıyor. Toplumsal hafızayı diri tutan bu ibadetler, Filistin halkının hak mücadelesini uluslararası arenada görünür kılmaktadır. Bu çalışmada ortaya konulan bulgular ışığında, Mescid-i Aksa’daki bu türden etkinliklerin uluslararası düzeyde daha geniş bir farkındalık kampanyasıyla desteklenmesi önerilmektedir. Ayrıca, Filistin halkının haklarının korunması için İslam ülkelerinin koordinasyonunun artırılması, Mescid-i Aksa’yı hedef alan saldırılara karşı ortak bir duruş sergilenmesi gerekmektedir. Kudüs’ün barış ve adaletin simgesi olarak gelecekteki rolü, ancak uluslararası toplumun kararlı bir duruşu ile sağlanabilir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Mescid-i Aksa, Miraç, Cuma Namazı, Murabıtlar.

Friday Prayers and Mi'raj Celebrations at al-Aqsa Mosque as a Manifest of Existence/Resilience and Identity

Zehra Betül DINDAROĞLU

<https://orcid.org/0000-0003-1091-3164>

zehrabetuld@gmail.com

Research Assistant, Recep Tayyip Erdoğan University

Islamic Law, Rize, Türkiye

Abstract

Jerusalem has been at the center of political, religious, and cultural conflicts, making it a city of universal significance. For the Islamic world, al-Aqsa Mosque is not only a sacred place of worship but also a symbol of resistance and existence. In this context, Friday prayers and Mi'raj celebrations go beyond their religious function and play a crucial role in preserving Muslim identity, strengthening social solidarity, and expressing a political stance. These acts of worship and gatherings serve as a “manifesto of existence”, reinforcing Muslims' claims over Jerusalem. This paper aims to analyze the role of Friday prayers and Mi'raj celebrations at al-Aqsa Mosque in raising social consciousness and conveying political messages. The study particularly examines the potential of these religious rituals to create international awareness against Israel's oppression in the region. Using a qualitative research approach, the study reviews the historical context, sociological significance, and political functions of these events while also highlighting the concept of *Murabitun*, who are considered the spiritual guardians of al-Aqsa. In this regard, the challenges faced by *Murabitun*, who dedicate themselves to education, raising awareness among the people of Jerusalem, and preserving cultural memory, are examined. Additionally, observations and interviews conducted with Palestinian and Turkish individuals attending Friday prayers and Mi'raj celebrations are analyzed. The findings of this study suggest that Friday prayers and Mi'raj celebrations at al-Aqsa Mosque serve as a powerful symbol of resistance, reinforcing Muslims' claims over Jerusalem. Given Israel's illegal settlement policies, restrictions on freedom of worship, and acts of violence against the local population, these gatherings are not just religious practices but also forms of political and cultural resistance. These acts of worship help to preserve collective memory and make the Palestinian struggle for rights more visible on the international stage. Based on the study's findings, it is recommended that such events at al-Aqsa Mosque be supported through broader international awareness campaigns. Additionally, Muslim nations must enhance their coordination to protect the rights of the Palestinian people and take a unified stance against attacks targeting al-Aqsa. The future role of Jerusalem as a symbol of peace and justice can only be ensured through a determined and unified stance by the international community.

Keywords: Jarusalem, al-Aqsa Mosque, Mi'raj, Friday Prayer, Murabitun.

Kudüs'ün Eğitici Yüzü: Çocuklar İçin Kudüs'e Dair Oyun ve Materyallerin İncelenmesi

Melike SOSLU

<https://orcid.org/0009-0004-7322-8951>

soslumelike@gmail.com

Yüksek Lisans Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi

İslam Hukuku, Erzurum, Türkiye

Öz

Bu çalışma, geleceğin teminatı olan çocuklarımızın Kudüs'e dair tarihî, kültürel ve dinî mirası öğrenmesini kolaylaştırmak için kullanılan eğitici oyun ve materyalleri incelemeyi amaçlamaktadır. Bu araştırma kapsamında, özellikle çocukların kolayca erişebileceği, eğlenirken öğrenmelerini sağlayacak oyunlar, hikâye kitapları, dijital uygulamalar ve görsel materyaller gibi araçlara odaklanılmıştır. Aynı zamanda, bu araçların Filistin'e ve Kudüs'e dair bilinç oluşturma üzerindeki etkileri ele alınmış ve daha kapsamlı projeler için yol haritaları önerilmiştir. Çalışma, bu konuda farkındalık oluşturmayı ve yeni projelere ilham vermeyi hedeflemektedir. Bu çalışmada, Kudüs ile ilgili çocuklar için geliştirilmiş eğitici oyun ve materyallerin incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Araştırma, aşağıdaki adımları içeren bir süreçten oluşacaktır:

1. Materyal Toplama: Çocuklar için hazırlanmış eğitici oyunlar, kitaplar, dijital uygulamalar, posterler ve diğer görsel materyaller toplanacaktır. Bu materyaller, çeşitli eğitim kurumları, kültürel dernekler ve dijital platformlardan elde edilecektir. Ayrıca, çocuklara yönelik eğitimde kullanılabilecek materyallere dair literatür taraması yapılacaktır.
2. İçerik Analizi: Toplanan materyallerin içerikleri, Kudüs'e dair sundukları bilgiler, eğitsel değerleri, kültürel anlam taşıma düzeyleri ve çocukların gelişim düzeyine uygunlukları açısından analiz edilecektir. Bu analiz, materyallerin çocuklara tarihi, kültürel ve dini bilgileri nasıl sunduğunu değerlendiren bir çerçeveye dayanacaktır.
3. Eksikliklerin Tespiti: Mevcut materyallerin içeriği, etkinliği ve kullanım kolaylığı göz önünde bulundurularak, hangi alanlarda eksiklikler olduğu tespit edilecektir.
4. Yeni Projelerin Geliştirilmesi: Eksikliklerin giderilmesine yönelik projeler önerilecek ve çocukların Kudüs hakkında daha fazla bilgi edinmelerini sağlamak amacıyla oyun tabanlı öğrenme, interaktif materyaller ve görsel içerikler gibi araçlarla desteklenecek yeni projeler tasarlanacaktır.
5. Veri Analizi: Araştırma sürecinde elde edilen veriler tematik analiz yöntemi ile değerlendirilecektir. Bu, materyallerin ve oyunların çocuklar üzerindeki etkilerini belirlemeyi amaçlayan bir analiz süreci olacaktır.

Bu çalışma, Kudüs'ün kültürel ve dini önemini çocuklara tanıtmının yollarını araştırmış ve bu doğrultuda eğitici oyunlar ve materyallerin etkisini incelemiştir. Mevcut materyallerin analizi sonucunda, özellikle çocukların eğitim seviyesine uygun içeriklerin eksik olduğu, daha fazla etkileşimli ve eğitici materyale ihtiyaç duyulduğu tespit edilmiştir.

Eğitim materyalleri, çocukların sadece bilgi edinmelerine değil, aynı zamanda bu bilgileri oyun ve etkileşim yoluyla içselleştirmelerine olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda, önerilen projelerle çocuklar için daha zengin, etkileşimli ve öğretici içeriklerin geliştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, Kudüs'ün tarihi, kültürel ve dini zenginliklerinin çocuklar tarafından daha iyi anlaşılması, gelecekteki nesillerin bu topraklara dair duyarlı ve bilinçli bireyler olarak yetişmesine katkı sağlayacaktır. Bu çalışma, bu alandaki eksiklikleri gidermek ve yeni projeler geliştirmek için bir temel oluşturmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Eğitici Oyunlar, Materyaller, Kültürel Bilinç, Oyun Tabanlı Öğrenme.

The Educational Face of Jerusalem: An Examination of Games and Materials about Jerusalem for Children

Melike SOSLU

<https://orcid.org/0009-0004-7322-8951>

soslumelike@gmail.com

Master's Student, Atatürk University

Islamic Law, Erzurum, Türkiye

Abstract

This study aims to examine educational games and materials used to facilitate the learning of the historical, cultural and religious heritage of Jerusalem by our children, who are the guarantee of the future. The study focuses on tools such as games, storybooks, digital applications and visual materials that children can easily access and that will enable them to learn while having fun. At the same time, the effects of these tools on creating awareness about Palestine and Jerusalem are discussed and roadmaps are suggested for more comprehensive projects. The study aims to raise awareness on this issue and inspire new projects. In this study, the qualitative research method was preferred to examine educational games and materials developed for children about Jerusalem. The research will consist of a process that includes the following steps:

1. **Material Collection:** Educational games, books, digital applications, posters and other visual materials prepared for children will be collected. These materials will be obtained from various educational institutions, cultural associations and digital platforms. In addition, a literature review will be conducted on materials that can be used in education for children.
2. **Content Analysis:** The content of the collected materials will be analyzed in terms of the information they provide about Jerusalem, their educational value, their level of cultural meaning and their suitability for the developmental level of children. This analysis will be based on a framework that evaluates how the materials present historical, cultural and religious information to children.
3. **Identification of Deficiencies:** The content, effectiveness and ease of use of the existing materials will be taken into consideration and the areas where deficiencies exist will be determined.
4. **Development of New Projects:** Projects will be proposed to address deficiencies and new projects will be designed to support children with tools such as game-based learning, interactive materials and visual content to help them learn more about Jerusalem.
5. **Data Analysis:** The data obtained during the research process will be evaluated using thematic analysis method. This will be an analysis process that aims to determine the effects of materials and games on children.

This study investigated ways to introduce the cultural and religious importance of Jerusalem to children and examined the effects of educational games and materials in this regard. As a result of the analysis of existing materials, it was determined that there was a lack

of content that was especially suitable for the educational level of children and that more interactive and educational materials were needed. Educational materials allow children not only to acquire information, but also to internalize this information through play and interaction. In this context, it is emphasized that richer, more interactive and educational content should be developed for children with the proposed projects. As a result, a better understanding of the historical, cultural and religious riches of Jerusalem by children will contribute to the future generations being raised as sensitive and conscious individuals regarding this land. This study aims to provide a basis for eliminating deficiencies in this area and developing new projects.

Keywords: Jerusalem, Educational Games, Materials, Cultural Awareness, Game-Based Learning.

مفتي القدس حسن عبد اللطيف الحسيني (ت 1226هـ / 1811م) وإسهاماته العلمية والاجتماعية والسياسية

د. عبد الرحمن جاندان

الأستاذ الدكتور، جامعة حاجي بابرام ولي
كلية الإلهيات، قسم الفقه الإسلامي، أنقرة، تركيا

د. محمود النفار

جامعة قطر

الملخص

يغطي القرن التاسع عشر الميلادي (1214-1317هـ) بأهمية بالغة ترجع إلى أمرين: أحدهما: التراجع الملحوظ في الحركة العلمية، والاضطراب الكبير في الحياة الاجتماعية والسياسية، والثاني: اختتام هذا العصر ببدايات الكارثة الفلسطينية؛ حيث بدأ المشروع الصهيوني يأخذ خطوات علمية من خلال مشروع الهجرات اليهودية إلى فلسطين.

وقد عرفت مدينة القدس في القرن التاسع عشر الكثير من الأعلام الذين يمكن دراسة وتقويم الحركة العلمية والواقع الاجتماعي والسياسي في المدينة من خلال تراجمهم ومؤلفاتهم وفتاويهم، من هؤلاء الأعلام الذين اشتهرت سيرتهم في الآفاق: الشيخ حسن عبد اللطيف الحسيني الحنفي، الذين ولي نقابة الأشراف ومشيخة المسجد الأقصى، كما ولي إفتاء المدينة لأكثر من ثلاثين عاما، وكانت تربطه صلات قوية بالأستانة.

خلف الحسيني آثارا قليلة، بيد أنها مهمة للغاية، مثل كتابيه: تراجم أهل القدس في القرن الثاني عشر الهجري 1688-1785م الذي يعد أرشيفا للذاكرة العلمية لمدينة القدس في هذه الفترة، وكتابه الفتاوى الحسينية الحسينية والفروع المنقحة الفقهية للفتاوى الواقعة في الديار القدسية، والذي يعد ذاكرة للنوازل الدينية والاجتماعية والسياسية والاقتصادية التي حصلت داخل المدينة المقدسة.

تسعى هذه الورقة إلى رصد الإسهامات والآثار العلمية التي تركها المفتي الحسيني في مدينة القدس في القرن التاسع عشر الميلادي وتقويمها في ضوء التحديات التي عايشتها المدينة المقدسة في تلك الحقبة.

كلمات مفتاحية: عبد اللطيف الحسيني الحسيني؛ نقد الواقع الشرعي الفلسطيني؛ القضية الفلسطينية؛ فقه القضية؛ الفتوى.

**Mufti of Kudus: Hassan Abdul Latif al-Hasani al-Husseini (d. 1226 AH / 1811 AD) and
His Scientific, Social and Political Contributions**

Abdurrahman CANDAN

<https://orcid.org/0000-0003-4423-9980>

abdurrahmancandan5@hotmail.com

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University

Faculty of Theology, Islamic Law, Ankara, Türkiye

Mahmoud AL-NAFFAR

<https://orcid.org/0000-0001-8044-3685>

mahmoudalnaffar@yyu.edu.tr

Qatar University

Abstract

The nineteenth century AD (1214-1317 AH) is of great importance due to two things: The first one is the remarkable decline in the scientific movement and the great turmoil in social and political life. The second reason is the conclusion of this era with the beginnings of the Palestinian catastrophe, as the Zionist project began to take scientific steps through the project of Jewish migrations to Palestine. In the nineteenth century, the city of Jerusalem knew many scholars who can be studied and evaluated the scientific movement and the social and political reality in the city through their biographies, writings and fatwas, including those whose biographies are famous in the horizons: Sheikh Hassan Abdul Latif al-Hasani al-Husseini al-Hanafi, who held the Ashraf Syndicate and the Sheikhdome of the al-Aqsa Mosque, as well as the city's fatwa for more than thirty years, and had strong ties to Astana.

al-Husseini left few but very important works, such as his two books: *Tarjama al-Quds* in the twelfth century AH 1688-1785, which is an archive of the scientific memory of the city of Jerusalem in this period, and his book *al-Fatawa al-Husseiniya al-Husseiniya and Revised Branches of Jurisprudence for Fatwas* in the Jerusalem Diaspora, which is a memory of the religious, social, political and economic issues that occurred within the Holy City. This paper seeks to monitor the scholarly contributions and impacts left by Mufti Hussein in the city of Jerusalem in the nineteenth century AD and evaluate them in light of the challenges that the Holy City experienced during that era.

Keywords: Jurisprudence of the Issue, Abdul Latif Al-Hasani al-Husseini, Criticism of the Palestinian Legal Reality, The Palestinian Issue, Fatwa.

القدس عام 1967: كيف احتلت إسرائيل القدس

د. محمد بكر البوحي

turath1948@hotmail.com

جامعة الأزهر - غزة - فلسطين

Seyfullah KORKMAZ

<https://orcid.org/0000-0001-9611-4798>

seyfullahkorkmaz@ahievran.edu.tr

Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi

Arap Dili ve Edebiyatı, Kırşehir, Türkiye

الملخص

في الخامس من حزيران عام 1967 طوقت القوات المهاجمة مدينة القدس واحتلت جبل الطور من جهة الشرق ، كان يتمركز في جهة الشمال قوات المشاة والآليات العسكرية الإسرائيلية، قامت قوات المشاة المعززة بالآليات العسكرية والمدفعية والذبابات باحتلال جبل المكبر، ثم دخلت القوات المهاجمة المدينة من جميع الجهات خاصة جهة حي الشيخ جراح وجبل المشارف (سكوبس)، في الساعة العاشرة في السابع من يونيو وصلت قوات العدو حائط البراق ودخلت ساحات المسجد الأقصى وشربوا الخمر داخل المسجد وفي ساحاته، لم يكن في القدس قوات عربية مدافعة ذات قوة فقد انسحبت القوات الأردنية تحت ضغط الهجوم وبعد أن استنفذت قواها بعد الصمود وكانت بقيادة العميد عطا علي .

بدأ الكيان في نفس الأيام في التغيير والدمج الإداري لمدينة القدس ضمن السيادة الإسرائيلية خاصة البلدة القديمة التي تشمل المسجد الأقصى والكنائس المسيحية. في 27 يونيو أي بعد ثلاثة أسابيع أصدر برلمان الكيان (الكنيست) قرارا باسم قانون الإدارة والنظام، وفي 30 يوليو 1980 أصدر برلمان الكنيست قرارا بدمج شطري القدس الشرقية والبلدة القديمة بموجب قانون القدس الذي جعل دمج شطري القدس قرارا دستوريا رغم رفض الأمم المتحدة والمجتمع الدولي لهذه الخطوة، يحتفل الكيان كل عام بهذه المناسبة وأطلقوا عليه يوم القدس أو耶رشلیم.

بعد نكبة 1948 والتوقيع على اتفاقية رودس عام 1949 بين الأردن والكيان حيث تم تحديد خطوط الهدنة بين القوات الأردنية والإسرائيلية الذي أدى إلى تقسيم القدس إلى شطرين حيث بدأ خضوع القدس الشرقية للجانب الأردني والجانب الغربي تحت الإدارة الإسرائيلية ولا يسمح لأي من الطرفين دخول الجهة الأخرى عدا رجال الأمم المتحدة ، وكان سياجا من الأسلاك الشائكة يفصل بين شطري المدينة وفيه مدخل بين الطرفين بوابة أردنية وبوابة إسرائيلية كان اسمها بوابة (مندلباوم) وهو اسم يرمز إلى تقسيم مدينة القدس شطرين ، ولم يكن يسمح لليهود بدخول القدس الشرقية ولا الفلسطينيين بدخول القدس الغربية ، فقط يسمح لموظفي الأمم المتحدة ومن يحملون تصاريح خاصة جدا بموافقة الطرفين . أصدر وزير الدفاع

الإسرائيلي قرارا بحل مجلس أمانة القدس الذي كان يدير المدينة بقرار الحكومة الأردنية وأصدر أيضا قرارا بفصل، روجي الخطيب، من منصبه (أمين القدس) حيث شغل هذا المنصب منذ عام 1959 وقامت إسرائيل بطرد الخطيب من القدس إلى الأردن في 7 مارس 1968، كما أبعدت إمام المسجد الأقصى الشيخ عبد الحميد السايح رئيس محكمة الاستئناف الشرعية في القدس، وأصدر قرارا بإبعاد أنطون عطاالله نائب رئيس مدينة القدس عام 1944، كما أصدر وزير داخلية الكيان قرارا بتوسيع حدود مدينة القدس الشرقية وضواحيها وهي (قرية قلنديا ومطارها شمالا، وبيت حنينا غربا، وقرى صور باهر وبيت صفافا جنوبا، وقرى الطور والعيزرية وعناتا والرام شرقا) وبلغ عدد سكانها في تلك الفترة حوالي مائة ألف نسمة، أما الآن فقد يبلغ عددهم حوالي ثلاثمائة ألف وخمسين ألفا نسمة.

عمدت إسرائيل بناء عشرات المستوطنات حول مدينة القدس الشرقية وضخت مليارات الدولارات لتشجيع اليهود الإقامة في القدس الشرقية والاستقرار فيها مقابل إغراءات مالية وحياتية، يعيش الآن في مدينة القدس حوالي مليون نسمة منهم ستمائة ألف إسرائيلي والباقي فلسطينيون في منازلهم القديمة. لجأت إسرائيل إلى وسائل كثيرة لطرد الفلسطينيين من القدس وذلك بشراء بيوت الفلسطينيين في القدس وقد بلغ ثمن البيت الصغير أكثر من خمسة ملايين دولار وجنسية أوروبية، لكن لم نسمع أن فلسطينيا باع بيته ومن يفعلها يصير مجرما في حق الوطن ومنبوذا في المجتمع وهناك فتوى بتحريم بيع بيوت للإسرائيليين، لهذا لجأت إسرائيل إلى كثير من وسائل التحايل والتزوير في أوراق الطابو أو سرقتها أو هدم البيوت بحجة عدم وجود ترخيص بناء في العهد العثماني، كما عمدت إلى إعمار الحي اليهودي في القدس وهدم بيوت الفلسطينيين فيه وصادرت أموال الأوقاف الإسلامية خاصة حي المغاربة وطردت سكانه خارج القدس.

كثيرة هي الوسائل التي يستخدمها الكيان الإسرائيلي لمحاربة سكان القدس للتخلص منهم وطردهم منها، فقد عمدت إلى نشر المخدرات بين شبابها وإثارة الفتن بين المسلم والمسيحي وبين العائلات الفلسطينية، لكن الشعب الفلسطيني على وعي تام بما يدور حوله من مؤامرات وأساليب لتغيير وجه مدينة القدس الإسلامية. شخصيا، محمد البوجي، المشارك في هذا البحث ذهب من غزة إلى زيارة الأقصى عام 1971 وقمت بجولة حول أسوار القدس التي أعاد بناءها القائد العثماني سليمان القانوني عامي 1535-1538، ثم وصلت إلى سور خلف القبة الفضية للأقصى فوجدت عمليات حفر تحت المسجد الأقصى ورأيت حفرا كثيرة لكن لم أشاهد أي آثار قديمة، ثم لاحقني الحارس الإسرائيلي وأطلق طلقة واحدة في الهواء، فهربت.

أخيرا: حربنا مع الكيان الصهيوني الذي هو موقع عسكري أمريكي أوربي، حرب طويلة ومستمرة، والشعب الفلسطيني الصامد هناك لن يخضع لهذا الكيان الغاصب، يستمد الفلسطيني قوته من عمقه العربي والإسلامي.

قد نلتقي قريبا في رحاب الأقصى

الكلمات المفتاحية: القدس 1967؛ المقاومة؛ الاحتلال؛ إسرائيل المحتلة؛ التهويد.

Jerusalem in 1967: How Israel Occupied Jerusalem

Muhammed EL-BÛCÎ

turath1948@hotmail.com

Prof. Dr., Al-Azhar University, Gaza, Palestine

Seyfullah KORKMAZ

<https://orcid.org/0000-0001-9611-4798>

seyfullahkorkmaz@ahievran.edu.tr

Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran University

Arabic Language and Literature, Kırşehir, Türkiye

Abstract

On June 5, 1967, the attacking forces surrounded the city of Jerusalem and occupied Mount Tur from the east. Israeli infantry and military vehicles were stationed in the north. The infantry, reinforced by military vehicles, artillery, and tanks, occupied Jabal al-Mukaber. Then, the attacking forces entered the city from all directions, especially from the Sheikh Jarrah neighborhood and Mount Scopus. By 10:00 AM on June 7, Israeli forces reached the Buraq Wall and entered the courtyards of the al-Aqsa Mosque, drinking alcohol inside the mosque and its courtyards. At the time, there were no significant Arab defensive forces in Jerusalem, as the Jordanian forces withdrew under the pressure of the attack, after exhausting their strength despite putting up resistance. These forces were led by Brigadier General Ata Ali. During these days, the Israeli entity began the administrative integration of the city of Jerusalem into Israeli sovereignty, especially the Old City, which includes al-Aqsa Mosque and the Christian churches. On June 27, three weeks later, the Israeli parliament (Knesset) passed the Administration and Order Law. On July 30, 1980, the Knesset passed a law integrating East Jerusalem and the Old City, making this integration a constitutional decision, despite the rejection of the United Nations and the international community. The Israeli entity celebrates this occasion annually, calling it Jerusalem Day. After the Nakba of 1948 and the signing of the Rhodes Agreement in 1949 between Jordan and Israel, the armistice lines were set between the Jordanian and Israeli forces. This led to the division of Jerusalem into two parts: the eastern part came under Jordanian control, and the western part was under Israeli administration. Neither side was allowed to enter the other's territory, except for United Nations personnel. There was a barbed-wire fence separating the two parts of the city, with entrances on both sides—an Israeli gate and a Jordanian gate called the "Mandelbaum Gate," which symbolized the division of Jerusalem into two parts. Jews were not allowed to enter East Jerusalem, and Palestinians were not allowed to enter West Jerusalem. Only United Nations staff and those with special permits from both sides were allowed. The Israeli Defense Minister issued a decision to dissolve the Jerusalem Municipality Council, which had been managing the city under Jordanian authority. He also issued a decision to dismiss Ruhi al-Khatib, the Jerusalem Mayor since 1959, and expelled him from Jerusalem to Jordan on March 7, 1968. Additionally, the Israeli authorities expelled Sheikh Abdul Hamid al-Sayah, the Imam of al-Aqsa Mosque and President of the Sharia

Court of Appeal in Jerusalem, and also issued a decision to expel Anton Attallah, the Deputy Mayor of Jerusalem in 1944.

Furthermore, the Israeli Interior Minister decided to expand the boundaries of East Jerusalem and its suburbs, including the villages of Qalandia (with its airport to the north), Beit Hanina (to the west), the villages of Sur Baher and Beit Safafa (to the south), and the villages of al-Tur, al-Ayzariya, Anata, and al-Ram (to the east). At that time, the population of these areas was around 100,000. Now, the population is approximately 350,000. Israel began to build dozens of settlements around East Jerusalem and invested billions of dollars to encourage Jews to live in East Jerusalem, offering financial and lifestyle incentives. Currently, around 1 million people live in Jerusalem, of whom 600,000 are Israelis, and the rest are Palestinians living in their old homes. Israel resorted to many methods to expel Palestinians from Jerusalem, including buying Palestinian homes in Jerusalem. A small house was sold for over five million dollars and European citizenship, but there have been no reports of Palestinians selling their homes. Anyone who does so becomes a criminal in the eyes of the nation and is ostracized in the community. There is a fatwa that prohibits selling houses to Israelis. Therefore, Israel resorted to many deceitful tactics, such as forging land registry papers or stealing them, or demolishing homes under the pretext that there was no building permit from the Ottoman era. It also worked to develop the Jewish Quarter in Jerusalem, demolishing Palestinian homes there and confiscating the funds of Islamic endowments, particularly in the Maghrebi Quarter, expelling its residents outside Jerusalem. The Israeli entity uses numerous methods to fight the residents of Jerusalem, attempting to remove them from the city. These methods include spreading drugs among the youth, stirring up discord between Muslims and Christians, and between Palestinian families. However, the Palestinian people are fully aware of the conspiracies and methods to change the face of Jerusalem into a non-Islamic city. Personally, I, Mohamed Al-Bouji, a participant in this research, visited al-Aqsa in 1971. I toured the walls of Jerusalem, which were rebuilt by the Ottoman leader Suleiman the Magnificent between 1535 and 1538. I reached the wall behind the Dome of the Rock, and I saw excavation operations beneath al-Aqsa Mosque. I saw many excavations but did not find any ancient artifacts. The Israeli guard chased me and fired a shot into the air, causing me to flee. Our struggle with the Zionist entity, which is essentially a U.S. and European military base, is long and ongoing. The resilient Palestinian people will not succumb to this usurping entity. They draw their strength from their Arab and Islamic depth. Perhaps we will meet soon in the courtyards of al-Aqsa.

Keywords: 1967 Jerusalem, Occupation, Defense of Jerusalem, Occupying Israel, Judaization.

مكانة الأقصى والقدس الشريف في تفاسير الأمة الإسلامية للقرآن الكريم ”المفسرون الكورد في إقليم كردستان العراق أنموذجاً“

عمر علي محمد

الأستاذ المساعد الدكتور - جامعة صلاح الدين أربيل

تدريسي في كلية العلوم الإسلامية

الملخص

والصلاة والسلام على سيدنا محمد الهادي الأمين، المرسل رحمةً للعالمين، وعلى آله وصحبه الكرام، الذين أورشوا الأمة نور العلم والإيمان، وساروا بها على درب العزة والتمكين، إلى يوم الدين.
أما بعد...

إن دراسة التراث التفسيري لشعوب الأمة الإسلامية، وإبراز إسهاماتهم في خدمة العلوم الإسلامية، ضرورة ملحة في عصرنا الحاضر، خاصة في ظل التحديات الفكرية والثقافية التي تواجه الأمة. فالتنوع العرقي واللغوي في الأمة الإسلامية ليس مجرد واقع بشري، بل هو سنة إلهية، قال تعالى: ﴿وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ﴾ [الحجرات: 13].

ومن هذا المنطلق، وانطلاقاً من قوله تعالى: ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ [الضحى: 11]، كان لزاماً علينا إبراز إسهامات العلماء الكرد، الذين أنعم الله عليهم بغزارة العلم، فأسهموا في تفسير كتابه الكريم، ورفضوا المكتبة الإسلامية بمؤلفات قيّمة، سواء باللغة الكردية أو العربية أو غيرها

ومن جانب آخر، فإن مكانة القدس الشريف والمسجد الأقصى، وعزة أهل غزة، وقضية فلسطين، تظل في صلب أولويات الأمة الإسلامية، وفي وجدان كل صاحب ضمير حي، فهي ليست مجرد قضية سياسية، بل قضية إيمانية عقدية، ارتبطت بالوحي منذ فجر الرسالات. وإن ما تشهده الساحة اليوم، بعد “طوفان الأقصى”، يؤكد أن هذه القضية ليست حدثاً عابراً، بل معركة بين الحق والباطل، لها امتدادها التاريخي، وتجلياتها المتجددة.

وإذا نظرنا إلى عامنا هذا (2025م)، نجد أنه يحمل في طياته ذكريات كبرى ترتبط بالقضية الفلسطينية، منها:

1. مرور (1389) عاماً على فتح بيت المقدس على يد سيدنا عمر بن الخطاب (رضي الله عنه) عام 15هـ / 636م.

2. مرور (838) عاماً على تحرير القدس من الصليبيين على يد القائد صلاح الدين الأيوبي عام 583هـ / 1187م.

3. مرور (128) عاماً على عقد المؤتمر الصهيوني الأول في بازل - سويسرا عام 1897م، الذي مهد لإنشاء الكيان الصهيوني.

4. مرور (108) أعوام على وعد بلفور المشؤوم عام 1917م، الذي شرع احتلال فلسطين.

5. مرور (78) عامًا على قرار تقسيم فلسطين عام 1947م، الذي مهد لقيام “إسرائيل” عام 1948م.

6. مرور (58) عامًا على نكسة 1967م، التي أسفرت عن احتلال القدس والضفة الغربية وغزة.

7. مرور (48) عامًا على زيارة الرئيس السادات إلى “إسرائيل”، التي شكلت بداية شرخ في الموقف

العربي تجاه القضية.

8. مرور (17) عامًا على الحصار الظالم المفروض على غزة منذ عام 2007م، في ظل تواطؤ عالمي وصمت

عربي ودولي.

أما اليوم، فإن الكيان الصهيوني ماضٍ في مخططاته لتهويد القدس، وهدم المسجد الأقصى تحت ستار الحفريات، بينما تقف الأمة الإسلامية، التي يزيد تعدادها على مليار مسلم، عاجزة أمام 473 مليون عربي، لا يملكون إلا الإدانات والاستنكارات!

كل هذه المعطيات دفعت الباحث إلى تناول هذا الموضوع تحت عنوان:

“مكانة المسجد الأقصى والقدس الشريف في تفاسير الأمة الإسلامية – المفسرون الكرد في إقليم

کردستان العراق أنموذجاً”.

وقد اختار الباحث سبعة تفاسير كردية، لتحليل رؤى المفسرين الكرد حول الآيات المتعلقة بالمسجد

الأقصى والقدس، وعرضها ضمن تمهيد ومبحثين رئيسيين، وفقاً للمنهج التحليلي المقارن.

أما التمهيد: ففيه (نبذة عن تاريخ الأقصى والقدس الشريف وجهود علماء المسلمين الكرد

وتفاسيرهم) في أمرين:

أولاً: نبذة عن تاريخ الأقصى والقدس الشريف

ثانياً: وعلماء المسلمين الكرد وتفسيرهم

المطلب الأول: أهمية المسجد الأقصى والقدس الشريف عند الأمة الإسلامية

أولاً: مكانتهما في القرآن الكريم

ثانياً: مكانتهما في السنة النبوية وعند الصحابة الكرام والتابعين

المطلب الثاني: من تفاسير مفسري الكورد للآيات القرآنية المتعلقة بهما باللغة الكردية

أولاً: نبذة من تفاسير مفسري الكورد في أربعة مسالك

ثانياً: تفسيرهم للآيات المتعلقة بالمسجد الأقصى

في ختام هذه الرحلة الإيمانية والعلمية في خدمة الآيات القرآنية، واستعراض تفاسير المفسرين الكرد،

نُشير إلى أن هذا البحث يُمثّل دراسة أكاديمية تناولت ما يلي:

1. تحليل الآيات المتعلقة بالمسجد الأقصى والقدس الشريف: تم استعراض خمس عشرة آية كريمة،

وبيان تفاسير نخبة من المفسرين لمكانة المسجد الأقصى والقدس المباركة.

2. دور الشعب الكردي في الأمة الإسلامية: تأكيداً على أن الشعب الكردي جزء لا يتجزأ من الأمة

المحمدية، مصداقاً لقوله تعالى: {وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ}.

3. إسهامات المفسرين الكرد: من خلال استقراء متواضع، تم التعرف على قرابة مئة وعشرين عالماً ومفسراً كردياً، أَلَّفُوا تفاسير وكتبوا حواشي وتعليقات باللغات الكردية والعربية والتركية والفارسية، وتناولوا فيها تفسير الآيات المتعلقة بالأقصى والقدس.
4. جهود العلماء الكرد في علم التفسير: إبراز المحاولات العلمية الجادة لشيوخ وعلماء الكرد في تفسير الآيات المباركة المتعلقة بالأقصى والقدس الشريف، مع التركيز على أقوال سبعة من المفسرين المختارين في هذا السياق.
5. التأكيد على واجب الدفاع عن القدس: إجماع المفسرين على ضرورة التزام المسلمين بالدفاع عن القدس، والغيرة عليها، والدود عن حماها ومقدساتها، وبذل النفس والنفيس في سبيل حمايتها ورد المعتدين عليها.
6. وحدة الموقف الإسلامي تجاه القدس: رغم اختلاف الآراء حول قضية السلام مع إسرائيل، إلا أن المسلمين والعرب والفلسطينيين متفقون على إسلامية قضية القدس، وضرورة بقائها إسلامية، وفرضية مقاومة المحاولات الإسرائيلية لتهويدها وتغيير معالمها التاريخية.
- 7- وأخيراً / إن للقدس قدسية إسلامية مقدورة، وهي تمثل: مسؤولية المسلم ووعيه الإسلامي من حيث كونها القبلية الأولى، وأرض الإسراء والمعراج، وثالث المدن المعظمة، وأرض النبوات البركات، وأرض الرباط والجهاد،
نسأل الله أن يكون هذا البحث إضافة قيمة في مجال الدراسات القرآنية، وأن يُسهم في تعزيز الوعي بأهمية المسجد الأقصى والقدس الشريف في قلوب المسلمين.
وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم

الحمد لله الذي خلق الشعوب والقبائل ليتعارفوا، وجعل العزة لمن تمسك بدينه واتقى،
الكلمات المفتاحية: التفسير، المفسرون الكورد، كردستان العراق، المسجد الأقصى، القدس المباركة

The status of Al-Aqsa and the Noble Sanctuary in the interpretations of the Islamic Ummah of the Holy Quran: “The Kurdish interpreters in the Kurdistan Region of Iraq as a model”

Omar Ali MOHAMMED

Assistant Professor Dr., Salahaddin University Erbil

College of Islamic Sciences, Erbil, Iraq

Abstract

Praise be to Allah who created peoples and tribes so that they may know one another, and granted honor to those who adhere to their religion and are pious. Peace and blessings be upon our master Muhammad, the trustworthy guide, sent as a mercy to the worlds, and upon his noble family and companions, who bequeathed the nation the light of knowledge and faith, and guided it on the path of honor and empowerment, until the Day of Judgment. And now...

The study of the interpretative heritage of the peoples of the Islamic nation and highlighting their contributions to the service of Islamic sciences is an urgent necessity in our present age, especially in light of the intellectual and cultural challenges facing the nation. The ethnic and linguistic diversity within the Islamic nation is not merely a human reality but a divine decree, as Allah Almighty said: “And We made you into peoples and tribes that you may know one another. Indeed, the most noble of you in the sight of Allah is the most righteous of you” [Al-Hujurat: 13].

From this standpoint, and based on the saying of Allah Almighty: “And as for the favor of your Lord, report [it]” [Al-Duha: 11], it was imperative for us to highlight the contributions of Kurdish scholars, whom Allah has blessed with abundant knowledge. They have contributed to the interpretation of His Holy Book and enriched the Islamic library with valuable works, whether in Kurdish, Arabic, or other languages.

On the other hand, the status of Al-Quds Al-Sharif and Al-Aqsa Mosque, the dignity of the people of Gaza, and the cause of Palestine remain at the core of the priorities of the Islamic Ummah and in the hearts of every person with a living conscience. It is not merely a political issue, but a faith-based, doctrinal matter that has been linked to revelation since the dawn of prophethood. What we are witnessing today, after the “Flood of Al-Aqsa,” confirms that this issue is not a fleeting event, but a battle between truth and falsehood, with its historical extension and renewed manifestations. And if we look at this year (2025), we find that it carries within it great memories related to the Palestinian cause, including:

1. The passage of (1389) years since the conquest of Jerusalem by our master Umar ibn al-Khattab (may Allah be pleased with him) in the year 15 AH / 636 AD.
2. The passage of 838 years since the liberation of Jerusalem from the Crusaders by the leader Saladin in the year 583 AH / 1187 AD.
3. The passage of 128 years since the First Zionist Congress was held in Basel, Switzerland, in 1897, which paved the way for the establishment of the Zionist entity.
4. The passage of 108 years since the infamous Balfour Declaration of 1917, which legitimized the occupation of Palestine.

5. The passage of 78 years since the decision to partition Palestine in 1947, which paved the way for the establishment of "Israel" in 1948
6. The passage of 58 years since the 1967 setback, which resulted in the occupation of Jerusalem, the West Bank, and Gaza.
7. The passage of 48 years since President Sadat's visit to "Israel," which marked the beginning of a rift in the Arab stance towards the issue.
8. The passage of (17) years since the unjust blockade imposed on Gaza in 2007, amidst global complicity and Arab and international silence.

As for today, the Zionist entity continues its plans to Judaize Jerusalem and demolish Al-Aqsa Mosque under the guise of excavations, while the Islamic nation, which numbers over two billion Muslims, stands helpless before 473 million Arabs, who have nothing but condemnations and denunciations! As for today, the Zionist entity continues its plans to Judaize Jerusalem and demolish Al-Aqsa Mosque under the guise of excavations, while the Islamic nation, which numbers over two billion Muslims, stands helpless before 473 million Arabs, who have nothing but condemnations and denunciations! All these factors prompted the researcher to address this topic under the title: "The Status of Al-Aqsa Mosque and the Noble Sanctuary in the Interpretations of the Islamic Ummah – Kurdish Interpreters in the Kurdistan Region of Iraq as a Model."

The researcher selected seven Kurdish interpretations to analyze the views of Kurdish commentators on the verses related to Al-Aqsa Mosque and Jerusalem, and presented them within an introduction and two main sections, according to the comparative analytical method.

As for the introduction: it contains (a brief overview of the history of Al-Aqsa and the Noble Sanctuary, the efforts of Kurdish Muslim scholars, and their interpretations) in two matters:

First: A brief history of Al-Aqsa and the Holy City of Jerusalem Secondly: And the Kurdish Muslim scholars and their interpretations the first requirement: The importance of Al-Aqsa Mosque and the Noble Sanctuary to the Islamic nation First: Their status in the Holy Quran

Secondly: Their status in the Prophetic Sunnah, the noble companions, and the followers the second requirement: From the interpretations of Kurdish commentators on the Quranic verses related to them in Kurdish. First: Their interpretation of the verses related to Al-Aqsa Mosque Secondly: Their interpretation of the verses related to Al-Aqsa Mosque.

At the conclusion of this faith-based and scientific journey in the service of Quranic verses and the review of Kurdish interpreters' exegeses, we note that this research represents an academic study that addressed the following:

1. Analysis of the verses related to Al-Aqsa Mosque and the Noble Jerusalem: Thirteen noble verses were reviewed, along with the interpretations of a select group of commentators regarding the status of Al-Aqsa Mosque and the Blessed Jerusalem.

2. The role of the Kurdish people in the Islamic nation: Affirming that the Kurdish people are an integral part of the Muhammadan nation, in accordance with the saying of Allah: {And We made you into nations and tribes that you may know one another. Indeed, the most noble of you in the sight of Allah is the most righteous of you.}

3. Contributions of Kurdish Interpreters: Through a modest survey, approximately one hundred and forty Kurdish scholars and interpreters were identified, who authored

commentaries and wrote notes and annotations in Kurdish, Arabic, Turkish, and Persian, addressing the interpretation of verses related to Al-Aqsa and Jerusalem.

4. The efforts of Kurdish scholars in the field of exegesis: Highlighting the serious scientific attempts of Kurdish sheikhs and scholars in interpreting the blessed verses related to Al-Aqsa and the Noble Jerusalem, with a focus on the sayings of seven selected interpreters in this context.

5. Emphasizing the duty to defend Jerusalem: The consensus among interpreters on the necessity for Muslims to commit to defending Jerusalem, showing zeal for it, protecting its sanctity and holy sites, and sacrificing themselves and their wealth to safeguard it and repel aggressors.

6. The Unity of the Islamic Stance on Jerusalem: Despite differing opinions on the issue of peace with Israel, Muslims, Arabs, and Palestinians agree on the Islamic nature of the Jerusalem issue, the necessity of keeping it Islamic, and the obligation to resist Israeli attempts to Judaize it and change its features.

Keywords: Tafsir, Kurdish Exegetes, Kurdistan Iraq, al-Aqsa Mosque, Blessed Jerusalem.

Muhammed Âbid el-Câbirî'nin (1936-2010) Filistin'i: Bir Sorun mu Bir Dava mı?

Tamer YILDIRIM

<https://orcid.org/0000-0003-0033-0539>

tyildirim@sakarya.edu.tr

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi

Felsefe Tarihi, Sakarya, Türkiye

Öz

1936'da Fas'ta doğan Muhammed Âbid el-Câbirî eğitim süreçlerinde Fas, Suriye ve Paris'te bulunmuştur. Fas'ta öğretmenlik yaptığı yıllarda, *Filistin* (1968) adlı haftalık bir gazetede yazılar yazmıştır. 1970 yılında felsefe alanında yaptığı doktora çalışmasıyla Rabat V. Muhammed Üniversitesi'nde akademisyen olarak çalışmaya başlamıştır. 2002 yılına kadar aynı üniversitedeki profesörlük görevine devam etmiş ve 2010 yılında Dârülbeyzâ'da vefat etmiştir. İslâm düşüncesiyle ilgili çalışmalarıyla pek çok ödül kazanan Câbirî, üzerine çalıştığı konuları eleştirel bir tavırla ele almıştır. Arap-İslâm aklı kavramı temelinde İslam'ın tarihsel yorumunun, lafız eksensli ve irfan epistemolojisiyle belirlenmiş olmasından dolayı, Kur'an-ı Kerim ve Sünnette içkin olan rasyonelliğin önünü kapattığını, aklı irrasyonel alan içine hapsedtiğini belirtmiştir. Bu sebeple günümüzde dinî metinlerin bu akıl yoluyla değil evrensel aklın ilkeleri doğrultusunda yorumlanmasının zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Câbirî, Arap-İslâm aklının beyanî, burhanî ve irfanî olmak üzere üç bilgi sisteminden meydana geldiğini ileri sürmüştür. İslam ülkelerinde Filistin'i ele alan düşünce insanları bazen onu bir sorun bazen bir dava olarak değerlendirmiştir. Bu isimlendirmede Filistin sorunu veya davası ayrı şeylere mi tekabül ediyor, yoksa aynı şeyin iki farklı yüzünü mü ifade ediyor? Bunun öncelikle tespit edilmesi, düşünürün konuyu hangi perspektiften bakarak değerlendirdiğini anlamak için önemlidir. Câbirî'ye göre İsrail'in kuruluşundan sonra Filistin davası Arap düşüncesinin bir parçasını oluşturmaktadır ve modern Arap bilincinin temelde iki problemi bulunmaktadır: Filistin ve Arap birliği davası veya diğer bir isimlendirmeye özgürleşme ve sosyalizm davası. Câbirî'ye göre Filistin davası, 1947'den önce Arap düşüncesinde göz ardı edilmiş bir durumdaydı. Çünkü Filistin davasından önce Arap ülkelerini meşgul eden esas problem, özellikle iki Dünya Savaşı arasında Filistin de dâhil olmak üzere çoğunun altında ezildiği sömürgecilik problemi olmuştur. Bu problem, Arapların o zamanlarda Siyonist hareketin boyutlarını, uluslararası sömürgecilik ve emperyalizmle ilişkisini ve bununla bağlantılı olarak Arap Kurtuluş Hareketi'ne karşı tehlikesini yeterince hesap edememelerinin bir nedenini oluşturmuştur. Bu yüzden ilk dönemlerinde Siyonizm hareketine, Arap ve Yahudiler arasında Filistin'de yaşanan bir savaş gözüyle bakılırdı. Dolayısıyla bu dava bir Arap davası olarak değil, Filistin'in sınırları içinde hapsolmuş bir dava olarak değerlendirilmiştir. Süreçte ise bunun sosyalist veya milliyetçi bakış açısıyla ele alındığında daha kolay çözümleneceği düşünülmüştür. Fakat gelinen noktada çözüm, fiillerin gerçekleştiği zamanı yaşayan ve onun içinde yaşamı düzenleyen insanda ve onu yönlendiren akıldadır. Câbirî yukarıda belirttiğimiz derginin dışında 1997 yılında neşrettiği *Gadaya fi'l-Fikri'l-Muasır* adlı eserinde ve 80'li yıllarda *el-Yevm es-Sab* adlı dergide yayınlanmış Hasan Hanefi ile karşılıklı tartışmalardan oluşan *Hivaru'l Mesriq ve'l Magrib*'de Filistin ile ilgili olarak çağdaş dönemde ortaya çıkan konulara değinmiş ve

açıklamalarda bulunmuştur. Farklı eserlerinde tarihsel açıdan Yahudi/İsrailoğulları'na dair bazı değinilerde bulunmuş ise de konumuz açısından biz bunları ele almayacağız. Makalemizde amacımız Filistin'i çağdaş Arap düşüncesinin bir konusu olarak değerlendiren ve alanında haklı bir üne sahip olan Câbirî'nin konuya yaklaşımının niteliğini ortaya koymak olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Filistin Davası, Kudüs, Câbirî, Siyonizm, Arap Aklı.

Muhammed Abid Al-Jabiri's (1936-2010) Palestine: A Problem or a Cause?

Tamer YILDIRIM

<https://orcid.org/0000-0003-0033-0539>

tyildirim@sakarya.edu.tr

Associate Professor, Sakarya University

History of Philosophy, Sakarya, Türkiye

Abstract

Born in Morocco in 1936, Jabiri was educated in Morocco, Syria and Paris. During his teaching years in Morocco, he wrote for a weekly newspaper called *Palestine* in 1968. In 1970, he began working as an academic at Mohammed V University in Rabat with his doctorate in philosophy. Until 2002, he continued his professorship at the University of Mohammed V. He died in 2010 in Dar al-Bayzā. Jabiri, who won many awards for his works on Islamic thought, dealt with issues with a critical attitude. He argued that the historical interpretation of Islam, which he addressed with the concept of the Arab-Islamic intellect, was word-oriented and determined by the epistemology of wisdom, thus blocking the rationality inherent in the Qur'an and Sunnah and imprisoning the intellect in the irrational domain. For this reason, it is imperative today to interpret religious texts in line with the principles of universal reason, not through this reason. Al-Jābirī argued that the Islamic-Arab intellect is composed of three systems of knowledge: declarative, demonstrative and irrational. Thinkers dealing with Palestine have sometimes considered it as a problem and sometimes as a cause. In this nomenclature, does the Palestinian problem or the Palestinian cause correspond to different things or are they two different faces of the same thing? This must first be identified. According to Jabiri, after the establishment of Israel, the Palestinian cause has become a central issue in Arab thought. According to Jabiri, the Palestinian cause was neglected in Arab thought before 1947. This is because the main problem that preoccupied the Arab countries before the Palestinian cause was the problem of colonialism, under which most of them were oppressed, including Palestine, especially between the two World Wars. This problem was one of the reasons why the Arabs at that time did not adequately take into account the dimensions of the Zionist movement, its connection with international colonialism and imperialism, and its associated danger to the Arab Liberation Movement. Therefore, in its early stages, the Zionist movement was viewed as a war between Arabs and Jews in Palestine. Therefore, it was not seen as an Arab cause, but as a cause confined within the borders of Palestine. In the process, it was thought that it would be easier to resolve it from a socialist or nationalist perspective. But at this point, the solution lies in the human being who lives in the time in which the acts take place and organizes life within it, and in the mind that directs it. In addition to the aforementioned journal, Jabiri has addressed and explained the contemporary issues related to Palestine in *Gadaya fi'l-Fikri'l-Muasir*, published in 1997, and in *Hivaru'l Masriq wa'l Magrib*, which was published in *al-Yawm al-Sab* in the 80s and consisted of discussions with Hassan Hanafi. Although he made some historical references to the Jews/Israelites in different works, we will not deal with them for the sake of our subject. In our article, we will try to reveal the nature of Jabiri's approach to the subject,

who considers Palestine as a subject of contemporary Arab thought and has a well-deserved reputation in his field.

Keywords: Palestinian Cause, Jerusalem, Jabiri, Zionism, Arab Intellect.

Kudüs Vakıflarını Mekansallaştırmak

Alaattin DOLU

<https://orcid.org/0000-0002-6258-8335>

adolu@kastamonu.edu.tr

Doç. Dr., Kastamonu Üniversitesi

İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kastamonu, Türkiye

Öz

1917 yılında Filistin'in İngiliz idaresine geçmesiyle birlikte bölgede görülen Yahudi göçlerindeki artış, demografik olarak bir değişmeye sahne olurken vakıflar kolonyal mekânsal pratiklerin bir aracı haline gelmiştir. Nitekim önce 1948, ardından 1967 yılında İsrail'in bölgedeki işgal faaliyetlerini genişletmesi neticesinde imar yoluyla işgal pratikleri, Yahudilerin son 75 yıla yayılan planlı bir mekânsal değişim ve üretim stratejisine sahne olmuştur. Yahudilerin işgal ettiği Filistin yerleşimleri üzerinde inşa ettiği köy, kasaba ve kentlerde pek çok vakıf mülkü güvenlik ve hukuki nedenler öne sürülerek gasp edilmiştir. Bu gasplar neticesinde pek çok vakıf mülkü bugün İsrail'in kontrolündedir. Kudüs'te özellikle 18. yüzyılda aile vakıf kurma deneyiminde bir artış söz konusudur. Bu vakıfların sayısı 300 civarında olup, toplam vakıf mülk sayısı ise yüzlercedir. Bu vakıflar çeşitli vakıf işletim usulleri yoluyla parçalanırken ferdi mülkiyete geçirilmiştir. Bu durum 20. yüzyılda komisyoncular aracılığıyla, İngilizler eliyle, Yahudilerin bu hususta bazı kazanımlar elde ettiği görülmektedir. Bu bağlamda Kudüs eski şehrinin 18. yüzyıldaki vakıf morfolojisi ve Filistin'in işgalinde stratejik bir hamle olan mülksüzleştirme politikasının tarihi veriler ışığında belgelenmesi ve bu vakıfların mekansallaştırılması önem arz etmektedir. Bu tebliğde TÜBİTAK 3005 Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Yenilikçi Çözümler programı tarafından desteklenen "Kudüs Vakıflarını Mekansallaştırmak: 18. Yüzyılda Zürrî Vakıflar" başlıklı projenin tanıtımı yapılarak, projeye dair bilgiler verilmiştir. Kudüs'teki zürrî vakfiyelerin tasnif edilerek ilgili vakıfların mekansallaştırılmasının nasıl gerçekleştirildiği izah edilmiştir. Vakfiyeler bu araştırmada birincil derece kaynak gurubunu oluşturmaktadır. Vakfiyelerde vakıfların öz niteliklerine dair verilerin bulunması şehir morfolojisinin ortaya çıkarılması açısından önem arz etmektedir. Nitekim aile vakıflarında ev ve dükkân gibi gayrimenkullerin vakfedilmesi mahallelere göre bir tasnifin yapılmasını sağlayacaktır. Çalışma neticesinde İsrail'in Kudüs eski şehir bölgesinde uygulamış olduğu gasp ve satın alma yoluyla ele geçirilen vakıf mülklerin kökenleri ortaya konulacaktır. Birleşmiş Milletlerin 1947 yılından beri vermiş olduğu ancak İsrail'in uygulamadığı ve dünyanın görmezden geldiği kararlar, İslam tarihinin bir parçasıdır ve İslam hukukunun konusu olan vakıf hukukunu yakından ilgilendirmektedir. Ortaya çıkarılacak vakıf mülklerin CBS ile dünyaya açılması sağlanarak Filistin-İsrail çatışmasına Müslümanlar lehinde evrensel katkı yapacaktır. Filistinliler günümüzde mülkiyet haklarını ispat etmek için Osmanlı dönemine ait tapuları hukuki kaynak olarak gösterebilmektedir. Ancak İsrail mahkemeleri bunları zaman zaman tanımamaktadır. Ortaya konulacak veriler Türkiye Cumhuriyeti'nin Filistin-İsrail çatışmasının

kökenlerinden birisi olan mülkiyet sorunlarına karşı bir argüman elde etmesini sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Vakıf, Zürri Vakıf, İngiliz Mandası, Osmanlı Tapuları.

Spatializing the Waqfs of Jerusalem

Alaattin DOLU

<https://orcid.org/0000-0002-6258-8335>

adolu@kastamonu.edu.tr

Associate Professor, Kastamonu University

Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Kastamonu, Türkiye

Abstract

With the transition of Palestine to British rule in 1917, the increase in Jewish migration led to demographic changes, while *waqfs* (endowments) became an instrument of colonial spatial practices. Indeed, following Israel's expansion of its occupation activities in 1948 and then in 1967, practices of occupation through urban development became part of a planned spatial transformation and production strategy spanning the last 75 years. Many *waqf* properties in villages, towns, and cities built by Jews on occupied Palestinian settlements have been confiscated under the pretext of security and legal reasons. As a result of these confiscations, a significant number of *waqf* properties are now under Israeli control. In Jerusalem, there was a notable increase in the establishment of family *waqfs* in the 18th century. The number of such *waqfs* reached approximately 300, with hundreds of *waqf* properties in total. These *waqfs* were fragmented through various *waqf* management methods and transferred to private ownership. In the 20th century, intermediaries facilitated Jewish acquisitions of these properties under British administration. In this context, documenting the *waqf* morphology of Jerusalem's Old City in the 18th century and analyzing the dispossession policies, which served as a strategic move in the occupation of Palestine, is of significant importance based on historical data. This paper presents the project titled "Spatializing the Waqfs of Jerusalem: 18th Century Family Waqfs", supported by the TÜBİTAK 3005 Innovative Solutions in Social and Human Sciences program. The study explains how the classification and spatialization of family *waqfs* in Jerusalem have been conducted. The *waqf* deeds (*waqfiyyas*) constitute the primary source group in this research. The information contained in these *waqfiyyas* is crucial for uncovering the urban morphology of Jerusalem. The classification of properties such as houses and shops within family *waqfs* allows for a neighborhood-based analysis. As a result of this study, the origins of *waqf* properties confiscated or acquired by Israel in the Old City of Jerusalem through expropriation and purchase will be revealed. The resolutions passed by the United Nations since 1947, which Israel has failed to implement and the world has largely ignored, are part of Islamic history and are closely related to *waqf* law, a fundamental component of Islamic legal tradition. By making the uncovered *waqf* properties accessible to the world through Geographic Information Systems (GIS), this study aims to contribute globally in favor of Muslims in the Palestine-Israel conflict. Today, Palestinians can present Ottoman-era land deeds as legal evidence to prove their property rights. However, Israeli courts sometimes refuse to recognize these documents. The findings of this study will provide the Republic of Turkey with an argument regarding

the property disputes, which constitute one of the fundamental issues of the Palestine-Israel conflict.

Keywords: Jerusalem, Waqf, Family Waqf, British Mandate, Ottoman Land Deeds.

Sistani'den Hamaney'e Irak ve İran Merkezli Şîî Ulemanın Kudüs Söylemi

Feyza DOĞRUYOL

<https://orcid.org/0000-0001-9957-1046>

fdogruyol@sakarya.edu.tr

Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi

İslam Mezhepleri Tarihi, Sakarya, Türkiye

Öz

Farklı mezhep ve ekollerıyla Müslümanların çoğunluğu, Kudüs'ü ilk kible olarak kabul etmekte ve bu şehre üstün bir önem atfetmektedirler. Özellikle son yüzyıllarda bölgede yaşanan, Filistin topraklarının da işgalini içeren gelişmeler ışığında Müslümanlar, Kudüs'ü hem ideolojik olarak hem de siyaseten diğer şehirlerden ayrı bir noktaya koymuşlardır. Bu önem bazı farklılıklar içermekle birlikte Şîî gelenekte de karşımıza çıkmaktadır. Mezhebin erken dönem kaynaklarında yer alan bazı rivayetler mezhep içerisinde Kudüs'ün önemine dair bir dizi tartışmayı başlatsa da Kudüs'ü ikincil bir noktaya taşıyan söylemlerin çoğunluk Şîî ulema tarafından benimsenmediği söylenebilir. Günümüze doğru geldikçe, toplum üzerinde etki gücüne sahip Şîî liderlerin Kudüs meselesini bir “dava söylemi” haline getirdikleri görülmektedir. Mezhep uleması Birinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde bölgede başlayan işgal girişimlerine karşı bazı bildiriler yayınlayarak Müslümanlara hem kendi topraklarını hem de Filistin'i kurtarmaya yönelik çağrılarda bulunmuşlardır. Hem Irak hem İranlı Şîî ulemanın bu konuda fikir birliği yaparak Müslümanları ve onların yöneticilerini emperyalizm, siyonizm, Filistin'in işgali, Yahudi göçü, Filistin'de toprak satışı ve İsrail'le ilişkiler gibi hususlarda itiraza davet eden fetvalar yayınladıkları da görülmektedir. Günümüze kadar söylemleriyle halk üzerinde etki bırakan kişiler Abdülkerîm Hâirî (ö. 1937), Muhammed Hüseyin Kâşifulgîta (ö. 1954), Hüseyin Tabâtabâî Burûcîrdî (ö. 1961), Ebû'l-Kâsım Kâşânî (ö. 1962), Muhammed Bihbehânî (ö. 1963), Abdülkerim Zencânî (ö. 1968), Muhsin Tabâtabâî el-Hakîm (ö. 1970), Ebu'l-Kâsım Hûî (ö. 1992), Muhammed Rızâ Gülpâyigânî (ö. 1993), Ruhullah Humeyni (ö. 1989), Ali Hamaney ve Ali Sistanî gibi isimlerdir. Bu isimlerin vurguladığı konular arasında İslam'ın ilk kiblesi Mescid-i Aksa'nın siyonistlerin elinden kurtarılmasının gerekliliği, işgal edilen toprakların geri alınmasına ilişkin vurgu, işgaller karşısında sessiz durmanın ve kayıtsız kalmanın yalnızca Filistinlilere değil Araplara da zarar vereceği, fitre ve zekâtın bölge halkına gönderilmesinin gerekliliği zikredilebilir. Özellikle de İran'daki İslam Devriminin başarıya ulaşmasının akabinde Ruhullah Humeyni ve Ali Hamaney gibi Şîî liderlerin İran'ın dış siyaset gündemini, Kudüs söylemi merkezli belirlemeleri dikkat çekicidir. İki isim de Filistin'in kurtuluşunun Şîî ve Sünnî tüm Müslümanların birliğine bağlı olduğunu ve Kudüs'ü İsrail'in elinden kurtarmanın bütün Müslümanların şer'î vazifesi olduğunu belirtmişlerdir. Bu bildiri, 19. yüzyılın sonlarından başlamak üzere son iki yüzyılda Şîî alimlerin Kudüs söylemini ortaya koymayı hedeflemektedir. Bildiride Şîî geleneğin Kudüs söyleminin tarihsel köklerine ve mezhep içi tartışmalara kısaca değinilecek; akabinde 20. yüzyıldaki bölgesel gelişmeler ışığında Iraklı ve İranlı Şîî ulemanın Kudüs söylemi ekseninde gerçekleştirdikleri faaliyetler ortaya konulacaktır. Bu faaliyetler temele alınarak, Irak ve

İran merkezli ulemanın söylemlerinin ortak ve farklılaşan noktaları görülecek; İran'daki Şîî-îmâmî eksenli siyasi yönetimle birlikte Kudüs söyleminin devletin nasıl siyasi bir referans noktası haline getirildiği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Şîî-îmâmîyye, Şîî Ulema, Filistin, Kudüs, Kudüs Davası.

From Sistānī to Khamenei, the Jerusalem Discourse of Iraqi and Iranian Shiite Scholars

Feyza DOĞRUYOL

<https://orcid.org/0000-0001-9957-1046>

fdogruiyol@sakarya.edu.tr

Assistant Professor, Sakarya University

History of Islamic Sects, Sakarya, Türkiye

Abstract

The majority of Muslims, with their different sects and schools, accept Jerusalem as the first *qibla* and attribute great importance to this city. Especially in light of the developments in the region in recent centuries, Muslims have placed Jerusalem in a separate position from other cities both ideologically and politically. This importance, although it contains some differences, is also encountered in the Shiite tradition. Although some narrations in the early sources of the sect initiated a series of discussions on the importance of Jerusalem within the sect, it can be said that the discourses that brought Jerusalem to a secondary point were not adopted by the majority of Shiite scholars. As we move towards the present day, it is seen that Shiite leaders who have the power to influence society have turned the Jerusalem issue into a “discourse of cause”. The religious scholars issued some declarations against the occupation attempts that started in the region just before the First World War, and called on Muslims to save both their own lands and Palestine. It is also seen that both Iraqi and Iranian Shiite scholars agreed on this cause and issued *fatwas* inviting Muslims and their rulers to object to issues such as imperialism, Zionism, the occupation of Palestine, Jewish immigration, the sale of land in Palestine and relations with Israel. People who have had an impact on the people with their discourses until today are names such as Abdul Karim Hāirī (d. 1937), Muhammad Hussain al-Khashif al-Gitā (d. 1954), Muhammad Hussain al-Tābātabāi Burūjirdī (d. 1961), Abu'l-Qāseem Kāshani (d. 1962), Muhammad Bihbehānī (d. 1963), Abdul Karim Zanjānī (d. 1968), Muhsin Tabātabāi al-Hakīm (d. 1970), Abu'l-Qāsim Hūi (d. 1992), Muhammad Rāzā Gūlpaygānī (d. 1993), Ruhollah Khomeini (d. 1989), Ali Khamenei and Ali Sistānī. The issues emphasized by these names include the necessity of saving the first *qibla* of Islam, the Masjid al-Aqsā, from the hands of the Zionists, the emphasis on taking back the occupied lands, the fact that remaining silent and indifferent in the face of occupations will harm not only the Palestinians but also the all Arabs, and the need to send fitra and zakat to the people of the region. It is particularly striking that, following the success of the Islamic Revolution in Iran, Shiite leaders such as Ruhollah Khomeini and Ali Khamenei have determined Iran's foreign policy agenda around the Jerusalem discourse. Both names have stated that the liberation of Palestine depends on the unity of all Muslims, Shiite and Sunni, and that saving Jerusalem from the hands of Israel is the religious duty of all Muslims. This declaration aims to reveal the Jerusalem discourse of Shiite scholars in the last two centuries, starting from the end of the 19th century. The declaration will briefly touch on the historical roots of the Jerusalem discourse in the Shiite tradition and the intra-sectarian debates; then, in light of regional developments in the 20th century, the activities

of Iraqi and Iranian Shiite ulema on the Jerusalem discourse will be revealed. Based on these activities, the common and different points of the discourses of Iraqi and Iranian-based ulema will be seen; and how the Jerusalem discourse was turned into a political reference point for the state with the Shiite-Imamite political administration in Iran will be examined.

Keywords: Shiite-Imamiyya, Shiite Scholars, Palestine, Jerusalem, Jerusalem Case.

Kudüs'te Murâbitlar ve Mescid-i Aksa Açısından Önemi

Fatih Muhammed ÇAKMAK

<https://orcid.org/0000-0003-1573-7892>

fatih.cakmak@hbu.edu.tr

Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

İslam Tarihi, Ankara, Türkiye

Öz

“Murâbit” ya da “ribât” kavramı dini, tarihi, siyasi, kültürel ve aktüel yönleri itibarıyla İslam tarihi açısından önemli bir alana karşılık gelmektedir. Sözlükte “düşman saldırılarını önlemek için sınır boylarında nöbet tutmak” anlamında, masdar olan “ribât” kelimesi Kur’ân’da “ribâtü’l-hayl” (gaza için bağlanıp beslenen atlar) şeklinde geçmektedir. Sınır boylarında askerlerin atlarını bağlayıp nöbet tuttukları mekânlara ve buralarda inşa edilen müstahkem yapılara ribât; gaza sevabı almak için ribâtlarda toplanan gönüllü askerlere de “murâbit” adı verilmiştir. Bu yönüyle özetle “ibadet eden” veya “kulluk görevlerini yerine getiren” anlamlarıyla murâbitlik, İslamiyet için mücadele ve takva ile ilişkilidir. Tarihi bağlamda murâbitlar deyince, 11. yüzyılda Kuzey Afrika’da ilk etapta küçük bir topluluk iken daha sonra özellikle Fas ve İspanya’da güçlü bir devlet kuran ve Endülüs’ün fethinde önemli bir rolü olan Berberî hanedanı ve devleti akla gelmektedir. Gerek bıraktıkları kültürel miras gerek siyasi ve askeri anlamdaki güç ve becerileriyle Murâbitlar (1056-1147), İslam tarihi ve medeniyeti açısından köklü bir geçmişi çağrıştırmaları bakımından önemlidir. Yine Murâbitlar, Fas tarihinin önemli bir parçasını oluşturdukları için, “murâbit” deyimi Fas kültürü, mimarisi ve tarihiyle de irtibatlıdır. Özellikle Fas’ın bazı bölgelerinde murâbit döneminden kalma yapılar bu irtibatın somut kalıntılarıdır. Aktüel açıdan ise murâbit, işgal altındaki Doğu Kudüs’te bulunan Mescid-i Aksa’nın korunması için nöbet tutan gönüllü muhafızları ifade etmek üzere kullanılan bir isim olarak yaygınlık kazanmıştır. 2001 yılında başlayan Bayrak Yürüyüşü, Ribât Hareketinin gerçek başlangıcı olduğu söylenebilir. Örgütlenme ve yürüyüşler, Aksa’daki Filistin varlığını yoğunlaştırmada ve bir kalkan oluşturmada önemli ve doğrudan bir rol oynamıştır. 2009 yılında Şeyh Raid Salah’ın teşvikiyle Kudüs’teki aktivistler Ribâtü’l Aile hareketini başlatmış; ribâta katılanlar dönüşümlü olarak aileleriyle birlikte Mescid-i Aksa’da namaz kılma ve mescide hizmet etme girişimini sürdürmüşlerdir. Hareketin çıkış noktası ise İsrail’in gerek bir devlet politikası olarak gerek yerleşimciler eliyle, özellikle 2000’li yıllarla birlikte, “İsrail’in cami üzerindeki kontrolünü ve egemenliğini sağlamlaştırmanın yolları” üzerine giriştikleri tartışmalar, buna dönük attıkları adımlar, Mescid-i Aksa’ya yaptıkları baskınların Kudüslü Müslümanları inisiyatif geliştirme durumuna sürüklemesidir. Nihayetinde geçmişten bugüne gelinen noktada, çoğunluğu Kudüslü Müslümanlardan oluşan murâbitlar, Kudüs ve Mescid-i Aksa’nın İsrail tarafından 1948’ten günümüze uzanan işgal girişimlerini engellemek amacıyla Aksa sınırları içerisinde, mescide verilebilecek her türlü zararı önlemek amacıyla nöbet tutmaktadırlar. Bu çerçevede, tebliğimizde ribât ve murâbit kavramlarının tarihi süreci ve bugüne uzanan aktüel değeri ele alınacak olup Kudüs, Mescid-i Aksa ve Filistin Meselesi açısından önemi, küresel ölçekteki etkisi yakın dönem tarihi kaynaklarından,

murâbıtlar özelinde var olan sınırlı sayıdaki akademik çalışmalardan, uluslararası haber portallarından yararlanmak suretiyle ortaya konmaya gayret edilecektir. Çalışmanın, son yıllarda Türkiye’de yoğunlaşan Beytü’l-Makdis araştırmalarına katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Beytü’l-Makdis, Mescid-i Aksa, Murabıtlar, Ribat.

The *Murābids* in Jerusalem and Their Importance for al-Aqsa Mosque

Fatih Muhammed ÇAKMAK

<https://orcid.org/0000-0003-1573-7892>

fatih.cakmak@hbu.edu.tr

Dr., Ankara Hacı Bayram Veli University

History of Islam, Ankara, Türkiye

Abstract

The concept of *murābit* or *ribāt* corresponds to an important area in Islamic history in terms of its religious, historical, political, cultural and actual aspects. The word *ribāt*, which is masdar in the dictionary in the sense of “keeping vigil along the borders to prevent enemy attacks”, is mentioned in the Qur’an as “*ribāt al-hayl*” (horses tied and fed for marching). The places where soldiers tethered their horses and kept watch along the borders and the fortified structures built in these places were called *ribāt*, and the volunteer soldiers who gathered in *ribāt* to get the reward of gaza were called *murābit*. In this respect, in a nutshell, *murābitism*, which means “worshipping” or “fulfilling the duties of servitude”, is associated with the struggle for Islam and piety. In the historical context, when we think of the *Murābids* in the 11th century, we think of the Berber dynasty and state, which was initially a small community in North Africa, but later established a powerful state, especially in Morocco and Spain, and played an important role in the conquest of Andalusia. The *Murābids* (1056-1147), with their cultural heritage, political and military power and skills, are important in terms of evoking a deep-rooted past in terms of Islamic history and civilization. Since the *Murābids* were an important part of Moroccan history, the term *murābid* is also linked to Moroccan culture, architecture and history. Especially in some parts of Morocco, buildings from the Moorish period are concrete remnants of this connection. In actuality, the *murābites* have come to be widely used as a name for the volunteer guards who stand guard to protect the al-Aqsa Mosque in occupied East Jerusalem. The 2001 Flag March can be said to be the real beginning of the *Ribāt Movement*. The organizing and marches played an important and direct role in intensifying the Palestinian presence in al-Aqsa and creating a shield. In 2009, with the encouragement of Sheikh Raed Salah, activists in Jerusalem launched the *Ribāt al-Family movement*, in which participants in the *ribāt* took turns praying with their families at al-Aqsa Mosque and serving the mosque. The starting point of the movement was Israel’s discussions on “ways to consolidate Israel’s control and sovereignty over the mosque” both as a state policy and through the settlers, especially in the 2000s, the steps they took towards this, and the raids they carried out on al-Aqsa Mosque, led the Muslims of Jerusalem to develop an initiative. In the end, from the past to the present, the *murābites*, the majority of whom are Muslims from Jerusalem, have been keeping vigil within the borders of al-Aqsa in order to prevent any damage to the mosque in order to prevent the Israeli occupation attempts of Jerusalem and al-Aqsa Mosque since 1948. In this framework, the historical process and current value of the concepts of *ribāt* and *murābit* will be discussed in this paper, and its importance in terms of Jerusalem, al-Aqsa Mosque and the Palestinian Question, and its impact on a global scale will be tried to be revealed by

making use of recent historical sources, the limited number of academic studies on the *murābīt*, and international news portals. The study aims to contribute to the research on Bayt al-Maqdis, which has intensified in Türkiye in recent years.

Keywords: Jerusalem, Bayt al-Maqdis, al-Aqsa, Murabitun, al-Ribat.

7 Ekim Sonrası Gazze'deki Sağlık Kuruluşlarının Gözden Geçirilmesi

Kübranur ÜNAL

<https://orcid.org/0000-0001-7940-4590>

kubranurunal@gazi.edu.tr

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi

Tıbbi Biyokimya, Ankara, Türkiye

Öz

Gazze'de süregelen bu savaşta birçoğu çocuk olmak üzere binlerce kişi öldürülürken, yüz binlerce yaralı hayatta kalmaya çalışmaktadır. Gazze'deki hastanelerin neredeyse tamamı saldırılar ve bombalamalar sırasında oluşan hasar nedeniyle çalışmamaktadır. Çoğunlukla Gazze'nin güneyinde kalan küçük kapasiteli sağlık kuruluşları ise kritik ameliyatları sürdürmek ve bakım sağlamak için yetersiz tıbbi malzemeyle sınırlı kapasitede çalışmaktadır. Bu çalışmanın amacı 7 Ekim Sonrası Gazze'deki sağlık kuruluşlarının durumunun gözden geçirilmesidir. Gazze'de sağlık hizmetleri, hükümet ve özel sektör güdümündeki sistemler ile yürütülmektedir. Bunlar; Sağlık Bakanlığına bağlı sağlık kuruluşları, Birleşmiş Milletler Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansına (UNRWA) bağlı sağlık kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşlarına bağlı sağlık kuruluşları ve Özel Sektöre bağlı sağlık kuruluşlarıdır. Şifa Hastanesi, Gazze Türk-Filistin Dostluk Hastanesi, Ehli Hastanesi, Avrupa Hastanesi, Nasr Çocuk Hastanesi, Endonezya Hastanesi, Aksa Şehitleri Hastanesi, Avde Hastanesi, Kudüs Hastanesi, Kemal Advan Hastanesi, Şehit Muhammed ed-Durra Hastanesi, Ebu Yusuf en-Neccar Hastanesi ve Kuveyt Hastanesi Gazze Şeridi'nde bulunan en önemli hastanelerdendir. Gazze Şeridi'nde hastanelerin yanı sıra poliklinikler, tıp merkezleri ve temel tıbbi hizmetlerin sağlanmasına katkıda bulunan hayır dernekleri de bulunmaktadır. Bu çalışmada 7 Ekim 2023'ten bu yana Gazze'deki bu sağlık kuruluşlarının son durumu literatürden ve haber sitelerinden incelenmiştir. 2022 yılı Filistin merkez istatistik bürosu verilerine göre Gazze'de toplam 35 hastane bulunmaktadır. 13 hastane Sağlık Bakanlığı veya Filistin Kızılay'ı, 22 hastane ise özel sektör idaresindedir. Bin hastaya düşen yatak sayısı 1.3'tür. Gazze'de 159 adet birinci basamak sağlık hizmeti veren kurum vardır ve bin hastaya düşen yatak sayısı 1.2'dir. 7 Ekim sonrası, sağlık kuruluşları İsrail'in Gazze'ye yönelik savaşının temel hedefi haline geldi. Binlerce hasta, yüzlerce sivil ve sağlık personelinin bulunduğu sağlık tesisleri İsrail ordusu tarafından vuruldu. Gazze Şeridi'ndeki hastaneler elektrik, su, ilaç ve yakıtın tükenmesi nedeniyle hizmet dışı kaldı. İsrail'in Gazze'deki hastanelere yönelik savaşı; aylarca süren yoğun bombardıman ve yardımlara yönelik tam abluka nedeniyle Gazze'nin sağlık sistemini tamamen çökme noktasına getirdi.

Gazze'deki sağlık kuruluşlarına yönelik saldırılar, bölgedeki insanlık dramının en acı ve korkunç boyutlarından birini oluşturmaktadır. Gazze'deki durum, sadece bölgedeki insanlar için değil, dünya genelindeki insanlık için de büyük bir sorundur. Sağlık kuruluşlarına saldırmanın bu savaşta temel bir hedef haline gelmesi hem uluslararası hukuka aykırıdır hem de insani bir felakettir. Hastaneler, savaş ve çatışma ortamlarında sivillerin hayatta kalabilmesi için kritik öneme sahiptir ve her zaman "korunması gereken alanlar" olarak

kabul edilir. Uluslararası dayanışma, insan haklarına saygı ve kalıcı barış sağlanarak sağlık hizmetleri en ideal hale acilen getirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: 7 Ekim, Gazze, Sağlık Kuruluşları, Hastaneler, Uluslararası Hukuk.

Review of Healthcare Institutions in Gaza after October 7

Kübranur ÜNAL

<https://orcid.org/0000-0001-7940-4590>

kubranurunal@gazi.edu.tr

Associate Professor, Gazi University

Medical Biochemistry, Ankara, Türkiye

Abstract

Healthcare institutions in Gaza have been strategically attacked since October 7, 2023. Thousands of people, many of them children, have been killed in this ongoing war in Gaza, while hundreds of thousands of wounded are trying to survive. Almost all hospitals in Gaza are not functioning due to damage caused by attacks and bombings. Small-capacity healthcare institutions, mostly located in southern Gaza, are operating at limited capacity with insufficient medical supplies to sustain critical surgeries and provide care. The purpose of this study is to review the status of healthcare institutions in Gaza after October 7. Healthcare services in Gaza are provided by systems controlled by the government and the private sector. These are healthcare institutions affiliated with the Ministry of Health, healthcare institutions affiliated with the United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (UNRWA), healthcare institutions affiliated with NGOs, and healthcare institutions affiliated with the Private Sector. The Shifa Hospital, Gaza Turkish-Palestinian Friendship Hospital, Ehli Hospital, European Hospital, Nasr Children's Hospital, Indonesia Hospital, Aqsa Martyrs' Hospital, Avde Hospital, Qudus Hospital, Kemal Advan Hospital, Martyr Muhammad al-Durra Hospital, Abu Yusuf al-Najjar Hospital and Kuwait Hospital are among the most important hospitals in the Gaza Strip. In addition to hospitals, there are also polyclinics, medical centers and charitable associations that contribute to the provision of basic medical services in the Gaza Strip. In this study, the latest status of these health institutions in Gaza since October 7 2023, has been examined from literature and news sites. According to the data of the Palestinian Central Bureau of Statistics in 2022, there are a total of 35 hospitals in Gaza. 13 hospitals are managed by the Ministry of Health or the Palestinian Red Crescent, and 22 hospitals are managed by the private sector. The number of beds per thousand patients is 1.3. There are 159 primary health care institutions in Gaza, and the number of beds per thousand patients is 1.2. After October 7, health institutions became the main target of Israel's war on Gaza. Health facilities that housed thousands of patients, hundreds of civilians and health personnel were hit by the Israeli army. Hospitals in the Gaza Strip were out of service due to the depletion of electricity, water, medicine and fuel. Israel's war on hospitals in Gaza has brought the health system to the point of complete collapse, thanks to months of intense bombardment and a complete blockade of aid. Attacks on health institutions in Gaza constitute one of the most painful and horrific dimensions of the human tragedy in the region. The situation in Gaza is a major problem not only for the people in the region, but also for humanity worldwide. The fact that attacking health institutions has become a primary target in this war is both against international law and a humanitarian disaster. Hospitals are of critical importance for the survival of civilians in war

and conflict environments and have always been considered “areas that need to be protected.” Health services must be brought to the optimum level urgently by ensuring international solidarity, respect for human rights and lasting peace.

Keywords: October 7, Gaza, Health Institutions, Hospitals, International Law.

7 Ekim Saldırıları Sonrası Filistin’de Yeniden Vuku Bulan Göç Diasporasının Uluslararası Hukuk Bağlamında Değerlendirilmesi

Abdülkadir TOK

kadirtokk@yahoo.com

Av., Altıparmak&Avcı Avukatlık Ortaklığı
Şanlıurfa, Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı, “7 Ekim 2023” tarihinde başlayan saldırıların, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri ve uluslararası silahlı çatışma hukuku bağlamında değerlendirilmesi ve bu değerlendirme ışığında Gazze’nin stratejik öneminin izah edilmesi; Filistin’e 1881 yılında başlayıp günümüze kadar devam etmiş Yahudi göçünün ve endüstriyel bir kavram halini almış “Holokost”un, aşırı sağcı İsrail hükümeti söylemlerinin değerlendirilmesi; saldırıların başladığı ilk günden itibaren insan hakları ihlalleri ve uluslararası hukuka göre suç teşkil eden hamlelerin izahı; Gazze’de yaşanan göç diasporası ve insani krize karşı yapılan göç çağrılarının değerlendirilmesi, diasporanın dış dünyaya yansımaları hakkında kapsamlı bir çalışma ortaya koymaktır. İsrail’in Filistinlileri mecbur bıraktığı göç, Ortadoğu’nun siyasi denklemi çerçevesinde değerlendirilerek olumsuz koşullar titizlikle incelenmiş, bilhassa Filistinli sivillerin bulunduğu, Birleşmiş Milletler tarafından güvenli bölge ilan edilen yerlerin ve yerleşkelerin bombalanmasının sivillerin hayatını tehdit eden ve insanlık onurunu zedeleyen boyutlara ulaşan saldırıların göçleri ne yönde etkilediği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gazze’de insani bir drama dönüşen katliam, soykırım söz konusudur. Uluslararası sözleşmelere ve Jus in bello kurallarına göre savaş esnasında bile sivil bölgelerin, sivillerin hedef alınmaması, askeri müdahalenin beklenen askeri kazanımlara göre sivil bir can kaybına veya sivillerin yaralanmasına neden olması bekleniyorsa gerçekleştirilmemesi gerekmektedir. Ancak İsrail tüm uluslararası hukuk ve insancıl hukuk kurallarını hiçe sayarak bir soykırım gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada, İsrail’in gerçekleştirdiği soykırımın sebep olduğu ve öncesinde vuku bulan Filistinli göçleri, “7 Ekim 2023” ve sonrası saldırılar referans alınarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Holokost, Uluslararası Hukuk, İnsancıl Hukuk Kuralları, Soykırım, Birleşmiş Milletler.

Evaluation of the Diaspora Migration that Re-occurred in Palestine After the October 7 Attacks in the Context of International Law

Abdülkadir TOK

kadirtokk@yahoo.com

Attorney, Altıparmak & Avcı Law Partnership

Şanlıurfa, Türkiye

Abstract

The aim of this study is to evaluate the attacks that started on 7 October 2023 in the context of the Geneva Conventions and Additional Protocols of 1949 and the international law of armed conflict and to explain the strategic importance of Gaza in the light of this evaluation; to evaluate the Jewish immigration to Palestine, which started in 1881 and has continued until today, and the 'holocaust', which has become an industrial concept, and the discourses of the far-right Israeli government; the explanation of human rights violations and criminal acts according to international law since the first day of the attacks; the evaluation of the migration diaspora in Gaza and the calls for migration against the humanitarian crisis, and the reflections of the diaspora on the outside world. The events in Gaza should be evaluated within the framework of the political equation of the Middle East and the negative conditions should be meticulously revealed. In particular, it has been tried to reveal how the bombing of the places and settlements where Palestinian civilians are located, which have been declared safe zones by the United Nations, and the attacks that threaten the lives of civilians and reach dimensions that damage human dignity, affect the migration. In Gaza, there is a massacre and genocide that has turned into a humanitarian drama. According to international conventions and Jus in bello rules, civilian areas and civilians should not be targeted even during war, and military intervention should not be carried out if it is expected to cause civilian casualties or injuries to civilians according to the expected military gains. However, Israel is committing a genocide by disregarding all rules of international law and humanitarian law. In this paper, the Palestinian exodus caused by and preceded by the genocide committed by Israel is evaluated with reference to the attacks on 7 October 2023 and after.

Keywords: Holocaust, International Law, Humanitarian Law, Genocide, United Nations.

Radikal Tapınak Gruplarının Aksa Tufanı Sonrası Mescid-i Aksa'ya Gerçekleştirdikleri Baskınlar

Akile Serra TÜZGEN

<https://orcid.org/0009-0008-8546-3253>

akileserraturzen@gmail.com

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi

Dinler Tarihi, İstanbul, Türkiye

Öz

Yahudi geleneğinde M.S. 70 yılında Tapınağın ikinci defa yıkılmasının ardından, Yahudilerin tekrardan sürgüne gönderilmelerinden sonra III. Tapınağın inşasının ve kurtuluşun Tanrı tarafından gönderilecek bir Mesih'le gerçekleşeceği inancı genel kabul görmüştür. Bu inanç doğrultusunda Yahudiler dualarında Tapınağa yer verse de pasif bir şekilde bekleyiş dönemine girmiş ve toplu bir şekilde Kudüs'e, Tapınağa dair bir eylemden uzak durmuşlardır. Modern dönemde başta Avrupa'da olmak üzere bütün dünyada yaşanan dini ve sosyal pek çok olay sonucunda Yahudiler arasında da farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu dönem itibarıyla geleneksel pasif tutum terk edilerek toplu bir şekilde dini saiklerle Filistin topraklarına gidişler başlamış, Tapınağa dair yorumlar yapılmıştır. İsrail devletinin kurulmasıyla da bu görüşler daha sesli bir şekilde dile getirilmeye başlamıştır. İsrail'de ortaya çıkan ve isimlerinden de anlaşılacağı üzere Yahudi tapınağını inşa etmeye çalışan radikal Tapınak Grupları, günümüzde Mescid-i Aksa'ya gerçekleştirilen bütün baskınları organize etmektedir. Sayıları yaklaşık altmış olan bu gruplar, 7 Ekim 2023'te başlamasına sebebiyet verdikleri Aksa Tufanı savaşı ile Mescid-i Aksa'ya gerçekleştirdikleri baskınları yoğunlaştırmıştır. Dini Siyonizm kanadında olan Tapınak Grupları, savaş ile birlikte dini ve siyasi sembolü artan Mescid-i Aksa'daki her türlü eylemlerini oradaki Yahudi varoluşu olarak görmüş, bu eylemleri dini olarak temellendirmiş ve tapınağın inşası için tüm fırsatların hazır olduğunu düşünerek provokasyonlarını arttırmıştır. Bu bakış açısıyla 2023 senesinin aralık ayında kutlanan *Hanuka*'dan 2025 senesinin ocak ayında kutlanan *Hanuka*'ya kadar Mescid-i Aksa'da Yahudi bayramları, Tapınağın Manevi İnşası projesi kapsamında Tapınak olduğunda nasıl kutlanması gerekiyorsa o şekilde kutlanmıştır. Bu kutlamalar sırasında Aksa'da her türlü ihlal gerçekleştirilmiş, İslami mukaddesata zarar verilmiş ve Müslümanların dini anlamda özel günleri, kutsalları defaatle ihlal edilmiştir. Tapınak Grupları'nın provakatif söylemleri Mescid-i Aksa'nın yandığı videoların paylaşılarak çok yakında bunun gerçekleşeceğini söylemeye kadar gitmiştir. Bu bildiride tüm dünyada çeşitli alanlarda değişim ve dönüşümlere sebep olan Aksa Tufanı sonrası Tapınak Grupları'nın özellikle de Yahudiler için dini ve siyasi anlamda önemli günlerde Mescid-i Aksa'ya gerçekleştirdikleri baskınlar ele alınacaktır. Mescid-i Aksa'daki mevcut statükonun değişmesi için kullanılan bu baskınlar bağlamında Mescid-i Aksa'da yaşanan ihlaller, gerçekleştirilen ritüeller, bu gruplara verilen siyasi destekler, Trump'ın başa gelmesi sonrasında Hristiyan Siyonistlerden de artacak destekle ileri tarihlerde yapılması hedeflenen planlar ve bunun sebep olabileceği durumlar değerlendirilecektir. Değerlendirmede Tapınak

Grupları arasında en radikal söylemleriyle öne çıkması sebebiyle Beyadenu (Elimizde) grubunun çalışmalarına daha fazla odaklanılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Mescid-i Aksa, Tapınak Grupları, Baskın, Aksa Tufanı, Tapınak.

Radical Temple Movements Storms On Al- Masjid Al-Aqsa After The Al-Aqsa Flood

Akile Serra TÜZGEN

<https://orcid.org/0009-0008-8546-3253>

akileserraturuzgen@gmail.com

Ph.D. Student, Istanbul University, İstanbul, Türkiye

Abstract

In Jewish tradition, after the destruction of the Temple for the second time in 70 AD and the exile of the Jews, the belief that the construction of the Third Temple and salvation would be realized with a Messiah sent by God has become generally accepted. In line with this belief, although the Jews included the Temple in their prayers, they entered a period of passive waiting and collectively stayed away from any action regarding Jerusalem and the Temple. As a result of many religious and social events that took place in the modern period, especially in Europe and all over the world, different views emerged among the Jews. As of this period, the traditional passive attitude was abandoned and mass visits to the Palestinian territories for religious reasons began and comments were made about the Temple. With the establishment of the State of Israel, these views began to be voiced more loudly. The radical Temple Movements, which emerged in Israel and, as their name suggests, are trying to build the Jewish Temple, are currently organizing all the raids on the al-Masjid al-Aqsa. These groups, whose number about sixty, have intensified their raids on the al-Masjid al-Aqsa with the al-Aqsa Flood War that they caused to started on October 7, 2023. The Temple Movements, which are on the religious Zionist wing, have seen all their actions in the al- Masjid Al-Aqsa, whose religious and political symbolism has increased with the war, as the Jewish presence there, have based these actions on religion and have increased their provocations, thinking that all opportunities are ready for the construction of the Temple. From this perspective, from Hanukkah celebrated in December 2023 to Hanukkah celebrated in January 2025, the Jewish holidays in the Masjid al-Aqsa have been celebrated as they should have been when it became a Temple within the scope of the Spiritual Construction of the Temple project. During these celebrations, all kinds of violations were committed in al-Aqsa, Islamic sanctities were damaged and Muslims' religious special days and sacred values were repeatedly violated. The provocative statements of the Temple Movements have gone as far as sharing videos of the burning of the al-Masjid al-Aqsa and saying that this will happen very soon. This article will discuss the raids carried out by the Temple Movements on the al-Masjid al-Aqsa, especially on religious and politically important days for the Jews, after the Flood of al-Aqsa, which caused changes and transformations in various areas all over the world. In the context of these raids used to change the current status quo in the al-Masjid al-Aqsa, the violations experienced in the al-Masjid al-Aqsa, the rituals performed, the political support given to these groups, the plans aimed to be made in the future with the increasing support from Christian Zionists after Trump came to power and the situations that this may cause will be evaluated. In the evaluation, the work of the *Beyadenu* (In Our Hands) group will be focused more on, as it stands out with its most radical statements among the Temple Movements.

Keywords: Al-Masjid al-Aqsa, Temple Movements, Storm, al-Aqsa Flood, Temple.

Planlama, İskan ve Sosyal Yapı Bağlamında İngiliz Manda Yönetiminin Kudüs'ün Değişimindeki Rolü

Esma Kişimiroğlu Akbay

0000-0003-4090-1818

esmakismiroglu@gmail.com

Doktora Öğrencisi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi

Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye

Öz

I. Dünya Savaşı dünyadaki dengelerin değiştiği küresel bir savaş olarak dünya tarihinde yerini alırken Kudüs, bu savaşın izlerini günümüze kadar taşıyan bir şehir olarak kalmıştır. Bu çalışmada 1. Dünya Savaşının kilit aktörlerinden İngilizlerin, I. Dünya Savaşı öncesinde başlayan ve sonra ki İngiliz Manda Yönetimiyle devam eden Kudüs şehrinin dönüşümündeki aktif rolü ve günümüzdeki Kudüs'ün şekillenmesine nasıl katkı sağladıkları işlenmiştir. Çalışmaya öncelikle İngilizlerin bölgedeki emellerini okumak adına siyasi ve tarihi literatür taramasıyla başlanmış daha sonra İngiliz yönetiminin iskan politikaları, Kudüs için yaptığı şehir planları, notları ve planlama raporları incelenmiştir. Tüm elde edilen bulgular ışığında günümüz Kudüs'üyle mukayese edildiğinde Kudüs'ün günümüzdeki formunun temellerinin İngiliz sömürgesi döneminde atıldığı görülmektedir.

İngilizler müttefiki oldukları İtalyan ve Fransızlara karşı Kudüs'te güç sahibi olmak için Yahudilerle iş birliği içinde olmuşlardır. Bu ortaklığın ilk somut delillerinden olan Balfour Deklarasyonu ile İngilizler Filistin bölgesinde Yahudi halkı için bir devlet kurulmasının gerekliliğini kabul etmiş ve bunun gerçekleşmesi için çaba sarfeteceklerinin taahhüdünü vermişlerdir. Nitekim İngilizlerin 1917 Aralık ayında Kudüs'ü hakimiyeti altına aldıklarında uyguladıkları iskan politikaları, hep bu taahhütlerini destekler şekilde olmuştur. İngilizlerin Kudüs üzerine çalışmaları 1860'lı yıllarda Kudüs'te arkeolojik kazılar yapmak ve İncil'de adı geçen yerlerin doğruluğunu kanıtlamak bahanesiyle yapılan çalışmalarla başlar. Bu kapsamda Filistin Keşif Fonu oluşturup bu sağladıkları finansla “Barışçıl Haçlı Seferi” olarak tanımladıkları keşif gezilerini Kudüs'te gerçekleştirmişlerdir. Bu keşif gezilerinin arka planında ise cihan harbinden önce Filistin kadastro çıkartılıp, ayrıntılı Kudüs haritaları hazırlamışlardır.

1917'de şehrin hakimiyetinin İngilizlere geçmesiyle şehre atanan askeri vali Albay Storrs Kudüs'e bir şarkiyatçı gözüyle bakarak Yahudilerin bölgeye göçünü tarihsel adaletin tecellisi olarak görmüş ve yaptığı planlamalarda ve ürettiği iskan politikalarında da bunu kolaylaştıracak adımlar atmıştır. Storrs Kudüs'le ilgili kilit kararlarda istişare edeceği ve bu kararları halka kabul ettirebilmesine yardımcı olacak Pro-Jerusalem Cemiyeti adında bir şehir konseyi kurdu. Osmanlı döneminde nüfus yoğunluğuna bağlı olarak belirlenen meclis üyelerinin aksine, Pro-Jerusalem Cemiyeti ağırlıklı olarak Storrs'un teknik ekibi, Siyonist liderler ve farklı dini toplulukların temsilcilerinden oluşmaktaydı. Amacını şehrin dini, tarihi ve kültürel değerlerini korumak ve şehri

geliştirmek olarak tanımlayan Pro-Jerusalem Konseyi sürecinde ve sonraki süreçlerde hakim olan söylemler ve uygulamalar, İngiliz sömürge yönetiminin Kudüs'ü modernleştirme çabalarını kendi politik çıkarları doğrultusunda şekillendirdiğini göstermektedir. Zira konseyin yaptığı çalışmalar ve yürüttüğü programlara ait raporlarındaki; kentsel planlama, mimari doku, sosyal yapı, arkeolojik ihtiyaçlara dair başlıklar, günümüz Kudüs'ünde uygulanan tek yanlı iskan politikalarıyla örtüşmektedir.

İngilizler sömürgesi altındaki coğrafyalarda uyguladığı “şehir planlama” disiplinleriyle söz konusu bölgedeki hakimiyetlerini uzun vadelere yaymıştır. Kudüs'te uygulanan Yahudi yanlı iskan politikaları da günümüze kadar ulaşırken Arap yerleşimlerini pasif bırakıp, Yahudi yerleşimlerinin etkin bir şekilde şehirde genişlenmesini sağlamıştır. Sonuç olarak; Kudüs şehir planları İngiliz çıkarlarını açığa çıkartırken, sömürgeci yönetim zihniyeti ve Avrupalı estetik anlayışıyla şehrin gelecekteki gelişimini şekillendirmiş, altyapı çalışmaları ve idari sınırlarını belirlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Kudüs, Şehir Planlamaları, İngiliz Manda Yönetimi.

The Role of the British Mandate in the Transformation of Jerusalem in the Context of Planning, Settlement, and Social Structure

Esma Kişmiroğlu Akbay

0000-0003-4090-1818

esmakismiroglu@gmail.com

Ph.D. student, Istanbul Sabahattin Zaim University

Faculty of Architecture, İstanbul, Türkiye

Abstract

During World War I, which took its place in history as a global conflict that altered the balance of power worldwide, Jerusalem remained a city that carried the traces of this war to the present day. This study examines the active role played by the British, one of the key actors of World War I, in the transformation of Jerusalem that began before the war and continued under the British Mandate Administration, as well as their contributions to shaping the modern-day Jerusalem. The study starts with a political and historical literature review to understand British ambitions in the region, followed by an analysis of British settlement policies, urban plans for Jerusalem, notes, and planning reports. In light of all the findings, it becomes clear that the foundations of Jerusalem's current form were laid during the British colonial period.

The British, in their quest to secure influence in Jerusalem against their allies, the Italians and the French, collaborated with the Jewish population. One of the earliest concrete proofs of this partnership was the Balfour Declaration, through which the British recognized the necessity of establishing a state for the Jewish people in Palestine and pledged to work toward its realization. Indeed, the British settlement policies implemented after their conquest of Jerusalem in December 1917 consistently supported this commitment. British activities in Jerusalem began in the 1860s under the pretext of conducting archaeological excavations to verify biblical sites. Within this scope, they established the Palestine Exploration Fund, financing expeditions to Jerusalem that they dubbed "Peaceful Crusades." The underlying aim of these expeditions, however, was to conduct cadastral surveys of Palestine and prepare detailed maps of Jerusalem in anticipation of future plans.

With the British takeover of Jerusalem in 1917, Colonel Storrs, the appointed military governor, viewed Jewish migration to the region as a realization of historical justice and took steps in his planning and settlement policies to facilitate this process. Storrs established the Pro-Jerusalem Society, a city council that he consulted for critical decisions concerning Jerusalem and that helped gain public acceptance of these decisions. Unlike the Ottoman period, where council members were determined based on population density, the Pro-Jerusalem Society was predominantly composed of Storrs' technical team, Zionist leaders, and representatives of various religious communities. While the Pro-Jerusalem Society defined its mission as preserving the city's religious, historical, and cultural values and developing the city, the dominant discourses and practices during this period demonstrate how British colonial administration shaped their modernization efforts in line with their political interests. Reports and programs carried out by the council, covering urban planning, architectural fabric, social

structure, and archaeological needs, align with the unilateral settlement policies observed in contemporary Jerusalem.

The British extended their influence in colonized regions through urban planning disciplines, ensuring long-term control. The pro-Jewish settlement policies implemented in Jerusalem enabled the expansion of Jewish settlements while sidelining Arab neighborhoods, a situation that persists to this day. Consequently, the British urban plans revealed their own interests, shaping the city's future development with a colonial mindset and European aesthetic values, while also establishing its infrastructure and administrative boundaries.

Keywords: Jerusalem, Urban Plans, the British Mandate.

Editörler
Reyhan Erdoğan Başaran
Şeyma Keskin

19. Yüzyıldan Günümüze Kudüs Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı

Tarihin, inancın ve direnişin merkezi olan Kudüs; sadece bir şehir değil, aynı zamanda insanlık vicdanının sınan-
dığı mukaddes bir mekândır. Özellikle 7 Ekim 2023'ten
bu yana dünyanın dikkati başta Gazze olmak üzere Fi-
listin topraklarına odaklanmış, dünya halkları son iki
yüzyıldan beri bu bölge üzerinde kurgulanan projenin
adım adım gerçekleşmesine şahitlik etmiştir. "Vadedil-
miş Topraklar" efsanesine dayandırılan politikaların,
yalnızca belirli coğrafyaları işgal etmekle kalmadığı; aynı
zamanda dünya milletlerinin zihinlerini kuşatmayı ve in-
sani değerleri yok etmeyi amaçladığı açıkça görülmüş-
tür. Böylesi bir ortamda, vicdan taşıyan herkesin, so-
rumluluk bilinciyle harekete geçmesi kaçınılmaz bir ge-
reklilik hâline gelmiştir. Dördüncüsü gerçekleştirilen bu
sempozyum, Kudüs'ü farklı disiplinlerin penceresinden
ele alma gayesiyle yola çıkmış, zaman içinde hem içe-
rik hem de katılımcı profili açısından gelişmiş ve derin-
leşmiştir. Bu yılki sempozyumda; tarih, ilahiyat, felsefe,
siyaset bilimi, şehir çalışmaları, sanat tarihi ve edebiyat
gibi pek çok alandan gelen bildiriler, Kudüs'ün geçmişine
ışık tutarken bugünü anlamlandırmaya ve geleceğe
dair bir bilinç inşa etmeye katkı sunmuştur.

www.yayin.okuokut.org